

CADRUL DE MANAGEMENT DE MEDIU ȘI SOCIAL

pentru

PROIECTUL „ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ÎN MOLDOVA”

Elaborat de

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova

Unitatea de coordonare a proiectului

Chișinău, Republica Moldova

octombrie 2019

Abrevieri și Acronime

MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
AID	Asociația Internațională pentru Dezvoltare
EIM	Evaluarea impactului asupra mediului
CMMS	Cadrul de management de mediu și social
PMMS-LV	Planul de management de mediu și social - Lista de verificare
SSE	Standarde de mediu și sociale
HG	Hotărâre de guvern
CMA	Concentrația maximă admisibilă
BM	Banca Mondială
SEAU	Stații de epurare a apelor uzate
IIS	Instituții de învățământ superior
MSC	Comisia de soluționare a reclamațiilor

Cadrul de management de mediu și social (CMMS)

Pentru a aborda impactul potențial al Proiectului „Învățământul Superior în Moldova”, a fost elaborat un Cadru de management de mediu și social (CMMS), care conține cerințele naționale și ale Băncii Mondiale privind Evaluarea impactului asupra mediului pentru activitățile și subproiectele care urmează a fi finanțate.

Documentul descrie într-o manieră non-tehnică proiectul propus și prezintă constatări majore ale analizei riscurilor de mediu și sociale ale Proiectului propus „Învățământul Superior în Moldova”.

Documentul prezintă un rezumat al condițiilor de mediu și socioeconomice și a modului în care subproiectele propuse ar putea afecta mediul și oamenii. În plus, CMMS descrie acțiunile care trebuie întreprinse pentru a reduce efectele asupra mediului sau oamenilor.

Acest CMMS va asigura faptul că punerea în aplicare a subproiectelor individuale va fi realizată într-un mod durabil din punct de vedere ecologic și social.

Conținut

Abrevieri și Acronime.....	2
Conținut	4
Sumar executiv.....	7
1. Introducere	9
1.1. Context	9
1.2. Obiectivele principale ale CMMS	9
1.3. Descrierea proiectului și aranjamentele propuse	10
2. Date și informații de referință	16
2.1. 2.1. Date și informații de bază	16
2.2. Imagine de ansamblu asupra situației în domeniul mediului din țară	20
<i>Aer</i>	20
<i>Apă</i>	21
<i>Sol</i>	22
<i>Starea zonelor naturale protejate de stat</i>	24
<i>Zgomot</i>	25
2.3. Prezentare generală a statutului social și economic al țării	27
2.3.1. Situația economică în Republica Moldova	27
2.3.2. Situația socială în Republica Moldova	28
<i>Venitul disponibil al populației</i>	29
<i>Cheltuielile de consum ale populației</i>	29
<i>Piața muncii</i>	29
<i>Educație și știință</i>	29
3. Cadrul juridic și de reglementare național	33
3.1. Legile și reglementările naționale relevante	33
3.2. Prezentare generală a principalelor dispoziții juridice de mediu naționale	33
3.3. Prezentare generală a principalelor dispoziții juridice sociale naționale	37
3.4. Instituții relevante	37
3.4.1. Cadrul administrativ/instituțional de evaluare a mediului	37
3.4.2. Cadrul social și administrativ / instituțional	39
4. Standarde relevante de mediu și sociale ale Băncii Mondiale (SMS).....	41

5.	Riscuri și efecte potențiale de mediu și sociale / măsuri de atenuare	46
5.1.	Efecte pozitive	46
5.2.	Munca și condițiile de muncă	46
	Prevenirea poluării	47
	Eficiența utilizării resurselor în clădirile publice	47
5.4.	Sănătatea și siguranța comunității	48
	Responsabilitatea pentru siguranță	48
	Echipament de muncă și echipament individual de protecție	49
	Raportarea cazurilor de urgență, vătămărilor corporale și a condițiilor nesigure	49
	Protecția și securitatea șantierului	49
	Instrumente și echipamente	49
	Norme anti-incendiu și menajere	50
	Alte cerințe	50
	Proceduri disciplinare	50
6.	Riscuri și efecte adverse.....	54
6.1.	Efecte și riscuri adverse asupra mediului	54
	Impactul etapei de reconstrucție	55
	Impactul etapei de exploatare	56
6.2.	Efecte și riscuri sociale adverse	57
6.3.	Rezumatul principalelor riscuri și măsuri de atenuare	58
	Etapa de proiectare	62
	Etapa de construcție	62
	Etapa de exploatare	63
7.	Managementul riscurilor de mediu și sociale.....	65
8.	Implementarea CMMS.....	66
8.1.	Responsabilități generale de implementare	66
8.2.	Responsabilități majore ale Ministerului Educației, Culturii și Cercetării	66
8.3.	Specialiști în domeniul mediului și social în cadrul UIP	67
9.	Control, monitorizare, supraveghere și raportare în domeniul mediului și social	68
	Monitorizare și evaluare	69
	Supravegherea	70
	Raportarea	71
10.	Implicarea părților interesate	72

11.	Mecanism de soluționare a reclamațiilor (MSR)	75
	Definirea MSR	75
	Domeniul de aplicare și utilizare a MSR.....	75
	Procedurile.....	76
	Sistemul Băncii Mondiale de soluționare a reclamațiilor	78
12.	Consultări publice	79
	12.1. Consultări publice	79
	12.2. Publicarea CMMS	79
	Anexa 1 Lista de verificare a Controlului (screening) de mediu	80
	Anexa 2 Lista de verificare a Planului de management de mediu și social (PMMS) specific locației pentru activități de construcție și reabilitare	81
	Anexa 3. Planul de management de mediu și social (PMMS)	90
	Conținut și Format	90
	Anexa 4. Orientări de mediu pentru contractele de lucrări de construcție	99
	Anexa 5. Cerințe și măsuri de manipulare a azbestului	100

Sumar executiv

Articolul 35 din Constituția Republicii Moldova prevede că dreptul la educație este unul dintre drepturile fundamentale ale fiecărui cetățean. Accesul la educație este egal, gratuit și bazat pe merite, iar educația de stat este gratuită și laică.

Sectorul național al învățământului este reglementat de Codul educației, în vigoare din 23 noiembrie 2014, care stabilește cadrul legal al sistemului de relații privind planificarea, organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului de învățământ în Republica Moldova¹.

Strategia de dezvoltare „Educație 2020” pentru anii 2014-2020² este principalul document de politici în domeniul educației. Aceasta stabilește scopul și acțiunile pe termen mediu pentru dezvoltarea educației și definește prioritățile pentru îmbunătățire, direcții strategice și alinieri ale sistemului de învățământ din Republica Moldova. În baza priorităților și obiectivelor-cheie ale strategiei, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC) și-a dezvoltat strategiile sectoriale și planurile anuale de acțiune.

În Republica Moldova învățământul superior este opțional și reprezintă cel mai înalt nivel de studii. Orice persoană care deține o diplomă de absolvire a unei instituții de învățământ superior și colegiu (liceu) poate beneficia de studii superioare. Învățământul superior gratuit, finanțat de la bugetul de stat, poate fi accesat o singură dată pentru fiecare ciclu de învățământ superior, în limita locurilor disponibile. În același timp, cetățenii Republicii Moldova pot beneficia de studii cu finanțare mixtă, precum și de studii contra cost.

Sfera învățământului în Republica Moldova se află, în prezent, sub supravegherea și responsabilitatea generală a MECC.

În 2017, ca parte a reformei guvernamentale din Republica Moldova, Ministerul Culturii a fost redenumit Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și a absorbit Ministerul Educației și Ministerul Tineretului și Sportului, devenind succesorul legal al acestora.³ Ministerul Educației, Culturii și Cercetării din Republica Moldova este unul dintre cele nouă ministere din cadrul actualului Guvern al Republicii Moldova. De menționat că Ministerul Educației și-a început istoric activitatea la 27 mai 1953, în perioada sovietică.

Evoluțiile actuale din cadrul sectorului educație, alinierea acestuia la tratatele internaționale cheie din domeniul educației, precum și reformele în desfășurare care necesită asistență continuă, toate împreună fac apel la Minister să solicite asistență financiară din partea Băncii Mondiale - unul dintre principalii susținători ai reformei. În urma acestei solicitări, Banca Mondială a acceptat să ofere sprijin Guvernului Republicii Moldova pentru a îmbunătăți calitatea și relevanța învățământului superior din țară pe piața forței de muncă.

---

¹ Codul educației (Legea nr. 152/2014) <http://lex.justice.md/md/355156/>

² Educație 2020 (HG nr. 944/2014) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494>

³ HG nr. 189/2017 privind aprobarea listei ministerelor <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371706>

Proiectul va fi implementat pe o perioadă de cinci ani (din 2020 până în 2025), se va axa pe trei componente descrise mai jos, și va fi finanțat în baza unui credit al Asociației Internaționale pentru Dezvoltare (AID), în valoare de 40 milioane USD. Conceptul proiectului include intervenții sistemice în domeniile calității, finanțării și managementului învățământului superior, precum și un program vizat pentru a fi implementat de către universitățile și colegiile pedagogice selectate pentru a răspunde unora dintre cele mai urgente nevoi ale acestora în materie de cercetare și relevanță. La etapa de pregătire a proiectului, se estimează doar că 9 *instituiții de învățământ superior* din domeniile **pedagogie, tehnologii informaționale, inginerie și medicină**, precum și 5 **colegii pedagogice** ar fi eligibile să beneficieze de această finanțare. Proiectul va sprijini îmbunătățirea condițiilor fizice ale mediilor de învățare în universitățile și colegiile pedagogice selectate.

Proiectul va finanța lucrări de construcție minore, care nu includ construcția de clădiri noi, ci mai curând renovarea infrastructurii existente pentru a corespunde standardelor aplicabile și pentru a deveni eficientă din punct de vedere energetic. De asemenea, proiectul ar mai finanța și achiziționarea de echipamente și mobilier pentru mediile de învățare și laboratoarele didactice din cadrul acestor instituții.

Deoarece subproiectele care vor fi susținute nu sunt identificate la etapa de pregătire a Proiectului, iar detaliile privind locațiile și domeniul de aplicare exact nu sunt disponibile, se propune un Cadru de management de mediu și social (CMMS) pentru gestionarea subproiectelor cu riscuri sociale și de mediu. Obiectivul principal al CMMS este de a identifica riscurile și oportunitățile potențiale de mediu și sociale și de a oferi orientare cu privire la modul de evitare, minimizare sau atenuare a riscurilor și impactului negativ potențial asupra mediului și socialului, rezultate în urma aplicării proiectului, precum și utilizarea oportunităților pozitive, atunci când este posibil. Cadrul oferă standardele, procedurile și liniile directoare relevante care trebuie urmate pe parcursul implementării proiectului, pentru a asigura alinierea la Cadrul de mediu și social (CMS) al BM și Legislația și reglementările sociale și de mediu ale Republicii Moldova pentru atenuarea adecvată a impactului rezidual și/sau inevitabil. Cadrul servește drept ghid pentru identificarea și evaluarea impactului potențial asupra mediului și social al subproiectelor în procesul de elaborare a planurilor și documentelor care vor rezuma măsurile de atenuare necesare pentru a-l minimiza sau preveni și pentru a oferi îndrumări privind monitorizarea și raportarea socială și de mediu.

1. Introducere

1.1.Context

Prezentul document intitulat Cadrul de management de mediu și social (CMMS) a fost elaborat special pentru Proiectul învățământul superior din Moldova, în baza metodologiei BM.

CMMS este documentul metodologic, conținutul său fiind esențial pentru a asigura faptul că potențialele consecințe adverse asupra mediului și sociale sunt identificate, reduse la minimum și atenuate în mod corespunzător prin intermediul intervențiilor ulterioare programate în cadrul componentelor/subcomponentelor proiectului, descrise mai detaliat în documente. Pe lângă aceasta, CMMS stabilește procedurile și mecanismele, precum și abordările practice care vor fi utilizate pentru a asigura conformitatea activităților proiectului cu legislația Republicii Moldova și cu cerințele Băncii Mondiale.

Prezentul proiect își propune să îmbunătățească calitatea și relevanța învățământului superior din Moldova pe piața forței de muncă.

Principalele părți interesate au un rol important în cadrul metodologiei propuse, spectrul acestora este format din diverse instituții de stat și asociații profesionale, autorități la nivel central și raional, inclusiv unii reprezentanți ai mediului academic. O prezentare mai detaliată a părților interesate este inclusă în Capitolul 9 din prezentul document.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova este autoritatea centrală care stabilește obiectivele sistemului de învățământ în ansamblu, precum și obiectivele educației pe niveluri și profiluri ale educației.

1.2.Obiectivele principale ale CMMS

CMMS al proiectului include analiza datelor colectate din toate cerințele, informațiile și materialele privind problemele de mediu și sociale relevante pentru componentele proiectului, menționate mai jos.

În procesul de elaborare a CMMS al proiectului, au fost luate în considerare realizările precedente și lecțiile învățate în cadrul proiectelor anterioare finanțate de Bancă pentru a formula o bază solidă pentru actualul CMMS. Au fost identificate și analizate riscurile potențiale relevante pentru mediu și preocupările sociale care pot apărea ca urmare a implementării proiectului și activităților propuse. Riscurile și preocupările sociale identificate au fost evaluate în conformitate cu toate cele 10 standarde de mediu și sociale (SMS), aprobate de Banca Mondială. În timpul evaluării, echipa de experți a identificat principalele părți interesate și a specificat rolurile și responsabilitățile corespunzătoare ale actorilor și părților implicate în conformitate cu proiectul și activitățile propuse.

Pentru evaluarea impactului potențial al activităților, a fost elaborată metodologia de control (*screening*) și evaluare. Prezenta metodologie, care cuprinde setul de criterii de mediu și sociale pentru control și prioritizare, va permite, în continuare, o clasificare a riscurilor de mediu / sociale și identificarea instrumentelor adecvate în ceea ce privește Cadrul de mediu și social.

În baza evaluării inițiale, a fost elaborată și propusă spre aplicare în timpul implementării proiectului schița procedurilor necesare pentru gestionarea și monitorizarea riscurilor de mediu și a problemelor sociale legate de proiect.

Un alt obiectiv principal al evaluării a fost determinarea nevoilor de instruire, consolidarea capacității și asistența tehnică necesară pentru a dezvolta și implementa cu succes acțiunile propuse ale proiectului.

Se preconizează că, în conformitate cu cadrul actual, MECC și Unitatea sa de implementare a proiectului vor fi bine informați cu privire la aspectele cheie ale evaluării prealabile de tip *due diligence* preconizate în cadrul activităților proiectului și vor avea capacitatea și potențialul de a le gestiona în conformitate cu cele mai bune coduri de practică internaționale disponibile.

1.3.Descrierea proiectului și aranjamentele propuse

Obiectivele de dezvoltare ale proiectului sunt îmbunătățirea calității și relevanței învățământului superior din Republica Moldova pe piața forței de muncă.

Până la încheierea proiectului, sunt preconizate următoarele **rezultate cheie**:

- raportul de auto-certificare a Cadrului Național al Calificărilor este elaborat și acceptat de Comisia Europeană;
- majorarea numărului de programe universitare cu acreditare națională și internațională;
- dezvoltarea și punerea în funcțiune a unui sistem electronic unificat de admitere;
- adoptarea de către Guvern a unui nou mecanism de finanțare a învățământului superior bazat pe performanță, susținut de proiect;
- creșterea numărului de parteneriate între universitățile publice și întreprinderi.

Proiectul propus va fi implementat pe o perioadă de cinci ani (din 2020 până în 2025) și va avea trei componente.

Toate activitățile planificate ale proiectului vor fi implementate în perfectă conformitate cu optimizarea rețelei de universități publice din Moldova, care va duce la fuziunea și închiderea unor instituții.

Structura proiectului și activitățile componentelor cheie:

Componenta 1 - Îmbunătățirea calității prin intervenții sistemice. Această componentă ar cuprinde trei subcomponente cu activități în domeniul calității, finanțării și sistemelor din învățământul superior, de care ar beneficia toate universitățile publice din Moldova. De asemenea, vor beneficia și cetățenii din Moldova, inclusiv absolvenții de universități, care caută locuri de muncă și se confruntă, în prezent, cu lipsa de informații fiabile cu privire la nevoile pieței muncii și la ofertele de locuri de muncă. Această componentă își propune să îmbunătățească aspectele relevante ale sistemului de învățământ superior din Moldova în cele trei domenii menționate, pentru a produce în cele din urmă o forță de muncă mai calificată și pentru a face sistemul mai eficient.

Subcomponenta 1.1 - Calitatea învățământului superior. Această subcomponentă va finanța activități pentru a progresa cu dezvoltarea Cadrului Național al Calificărilor (CNC) și modernizarea sistemului de Evaluare a calității (QA).

Activitățile cu privire la CNC ar fi implementate de Direcția CNC din cadrul MECC, în strânsă colaborare cu Direcția politici în domeniul învățământului superior a MECC și Centrul Tehnologii Informaționale și Comunaționale în Educație. Până la sfârșitul implementării proiectului, se preconizează că vor fi elaborate 300 de standarde de calificare, iar profesorii din toate universitățile publice din Moldova vor fi instruiți în implementarea acestor standarde prin revizuirea curriculumurilor. Această componentă va sprijini următoarele activități:

- elaborarea a 300 de standarde de calificare pentru programele de licență, masterat și doctorat (nivelurile 6 - 8), în 23 de domenii. În total, vor fi elaborate 160 de standarde pentru programele de licență, 70 pentru masterat și 70 pentru doctorat;
- revizuirea standardelor de calificare în domeniile pedagogiei, medicinei și TIC, care au fost deja elaborate de către MECC și alinierea acestora la cerințele europene aplicabile;
- asistență la implementarea CNC, inclusiv prin formarea cadrelor didactice universitare, precum și sprijin acordat Direcției CNC a MECC privind auto-certificarea necesară pentru finalizarea elaborării CNC;
- gestionarea Registrului național al calificărilor;
- digitalizarea arhivei diplomelor eliberate înainte de 2008.

În vederea abordării provocărilor din sistemul de învățământ superior din Moldova, această subcomponentă ar sprijini activitățile menite să consolideze capacitatea ANACEC ca actor principal pe partea de control extern a QA, precum și capacitatea universităților pe partea de control intern. Aceste activități vor fi implementate de Direcția politici în domeniul învățământului superior al MECC, în strânsă colaborare cu ANACEC. Până la sfârșitul implementării proiectului se preconizează că ANACEC va fi înregistrată ca membru al EQAR (Registrul European pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior). Această componentă va sprijini următoarele activități:

- asistență la acreditarea programelor (licență, masterat și doctorat), precum și a instituțiilor care oferă programe de doctorat;
- sporirea capacității ANACEC și a universităților. Mai exact, acest lucru ar fi realizat prin:
  - îmbunătățirea capacităților de gestionare, planificare și evaluare a ANACEC, suport la elaborarea standardelor, normelor și procedurilor de evaluare și acreditare, care ar fi pe deplin compatibile cu ESG (pentru aderarea la EQAR);
  - dezvoltarea capacităților de autoevaluare și evaluare externă a universităților, activități de formare profesională, încurajarea colaborării interinstituționale;
- instruirea personalului din cadrul MECC și ANACEC în bunele practici europene legate de QA;
- înregistrarea ANACEC în cadrul EQAR prin achitarea taxei respective și furnizarea de asistență tehnică.

Subcomponenta 1.2 - Sisteme electronice de admitere și gestionare. Această subcomponentă ar finanța activitățile pentru dezvoltarea unui: (i) sistem electronic de admitere pentru învățământul superior (e-Admitere), (ii) Sistem unic Informațional de Management în Învățământul Superior (SIMIS) și (iii) sistem

informațional privind piața muncii.

Activitățile privind dezvoltarea acestor sisteme vor fi implementate de Direcția politici în domeniul învățământului superior din cadrul MECC, în strânsă colaborare cu Serviciul Tehnologii Informaționale și Comunicații al MECC și Centrul Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație. Până la sfârșitul implementării proiectului se preconizează ca atât e-Admiterea, cât și SIMIS să fie dezvoltate și funcționale. Această componentă va sprijini următoarele activități:

- e-Admitere:
  - dezvoltarea sistemului de e-Admitere pentru o gestionare eficientă a procesului de admitere a studenților în toate universitățile publice;
  - instruirea utilizatorilor sistemului de e-Admitere;
  - dezvoltarea și implementarea campaniilor de comunicare pentru a promova utilizarea sistemului e-Admitere pe scară largă, inclusiv în localitățile îndepărtate;
  - instruirea personalului din cadrul MECC în bunele practici pentru admiterea în instituțiile de învățământ superior;
  - sprijinirea înființării unității care va fi responsabilă pentru gestionarea sistemului e-Admitere prin achiziționarea de echipamente TIC și mobilier;
- SIMIS:
  - elaborarea Termenilor de referință pentru dezvoltarea SIMIS;
  - dezvoltarea unui sistem informațional de management unificat (SIMIS), care ar trebui să se bazeze pe sistemul informațional de management existent, actualmente deconectat și specific universității în care este aplicat. SIMIS ar trebui să poată comunica cu sistemele informaționale de management izolate existente, care funcționează, în prezent, în cadrul universităților și MECC. SIMIS ar trebui să includă module pentru (i) gestionarea programelor și instituțiilor acreditate, (ii) gestionarea CNC și (iii) eliberarea de diplome;
  - instruirea utilizatorilor SIMIS;
  - îmbunătățirea capacității MECC și a universităților în utilizarea datelor pentru planificare și luarea deciziilor.
- Sistemul informațional privind piața muncii:
  - dezvoltarea unui Sistem informațional privind piața muncii (SIPM), care ar trebui să colecteze și să gestioneze date fiabile despre solicitanții de locuri de muncă și nevoile angajatorilor. Acest sistem ar trebui să includă funcționalități, cum ar fi următoarele: gestionarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, profilul solicitanților de locuri de muncă și nevoile de formare profesională, nevoile angajatorilor, competențele solicitate pe piața muncii și locurile vacante disponibile;
  - alte activități care vor fi finanțate prin această subcomponentă sunt:
    - elaborarea Termenilor de referință pentru dezvoltarea SIPM;
    - componente fizice/echipament pentru funcționarea SIPM;
    - instruirea utilizatorilor SIPM.

Subcomponenta 1.3 - Finanțarea învățământului superior. În scopul îmbunătățirii eficienței interne a sistemului de învățământ superior din Moldova, fapt ce ar contribui ulterior la direcționarea mai multor fonduri publice pentru sporirea calității acestui sistem, această subcomponentă ar sprijini pilotarea și implementarea modelului financiar dezvoltat în 2018. Acest mecanism de finanțare include o componentă bazată pe

performanță. Mai exact, ar fi finanțate următoarele activități:

- pilotarea implementării noului model financiar dezvoltat în 2018; și ajustarea acestuia, dacă este cazul;
- elaborarea de ghiduri pentru implementarea noului model;
- instruirea angajaților MECC și a universităților privind noul mecanism de finanțare;
- monitorizarea/evaluarea implementării noului mecanism de finanțare pentru corectarea traseului;
- elaborarea și implementarea unei strategii de comunicare privind noul mecanism de finanțare.

Componenta 2 - Îmbunătățirea cercetării și relevanței pentru piața muncii prin intervenții specifice.

Această componentă ar finanța dezvoltarea și implementarea unui program bazat pe instituție și necesități (Programul de îmbunătățire a învățământului superior - PIIS⁴) menit să amelioreze cercetarea și relevanța sistemului de învățământ superior din Moldova pentru piața forței de muncă. De acest program vor beneficia în primul rând 9 universități publice din domeniile pedagogie, tehnologii informaționale, inginerie și medicină, precum și 6 colegii pedagogice. Universitățile și colegiile care vor beneficia de acest program nu ar trebui închise ca urmare a optimizării în proces de planificare a rețelei.

PIIS va fi implementat în 2 faze, după cum este descris mai jos. Faza I va viza cele 9 universități publice și 6 colegii pedagogice menționate mai sus. În Faza II vor beneficia de program aceleași 9 instituții, precum și toate celelalte universități publice care nu vor fi închise în rezultatul optimizării, cu condiția să își elaboreze programele de îmbunătățire în parteneriat (consorțiu) cu una dintre cele 9 instituții din Faza I; colegiile pedagogice vor beneficia doar de Faza I.

Subcomponenta 2.1 - Pregătirea PIIS. În primul rând, această componentă ar finanța asistența tehnică pentru (i) pregătirea programelor de îmbunătățire de către universitățile și colegiile selectate, (ii) evaluarea programelor propuse, și (iii) realizarea sarcinilor fiduciare (managementul financiar și al achizițiilor) în etapa de implementare a PIIS.

Subcomponenta 2.2 - PIIS. Faza I. Condiții mai bune pentru cercetare, învățare și relevanță. Toate cele 9 universități publice din domeniile pedagogie, tehnologii informaționale, inginerie și medicină, precum și cele 6 colegii pedagogice ar putea beneficia de această fază. Aceste instituții ar trebui să elaboreze propuneri care să răspundă necesităților lor din domeniul cercetării, învățării și relevanței pentru piața muncii. În această fază a PIIS, vor fi respectate următoarele principii:

- cofinanțarea din fondurile instituțiilor ar fi permisă;
- programele de îmbunătățire pot fi elaborate de fiecare instituție în mod separat sau în parteneriate (consorțiu);
- fiecare universitate poate elabora unul sau mai multe programe de îmbunătățire;
- activitățile eligibile care vor fi finanțate în Faza I a PIIS sunt următoarele:
  - pentru universități: bunuri, servicii de consultanță, servicii de non-consultanță și instruire;
  - pentru colegii: bunuri, lucrări de construcție minore, servicii de consultanță, servicii de non-consultanță și instruire;
- limitele pentru alocarea de fonduri PIIS în Faza I sunt următoarele:

---

⁴ Deși de acest program vor beneficia și colegiile pedagogice, a fost intitulat PIIS din rațiuni de simplitate.

- pentru universități: (i) până la 80% pentru bunuri, și (ii) cel puțin 20% pentru servicii de consultanță, servicii de non-consultanță și instruire;
- pentru colegii: (i) până la 80% pentru bunuri și lucrări civile minore, și (ii) cel puțin 20% pentru servicii de consultanță, servicii de non-consultanță și instruire;
- activitățile de achiziție de bunuri (și lucrări civile minore, în cazul colegiilor) ar trebui să fie în mod necesar asociate cu îmbunătățirile preconizate din domeniul cercetării, învățării și relevanței pentru piața muncii. În caz contrar, programele de îmbunătățire nu vor fi aprobate pentru finanțare;
- activitățile care urmează să fie finanțate în Faza I a PIIS, pe lângă bunuri (și lucrări de construcție minore, în cazul colegiilor), ar include: (i) formarea cadrelor didactice universitare în vederea îmbunătățirii relevanței programelor pentru piața forței de muncă; (ii) îmbunătățirea eficienței stagiilor, inclusiv prin participarea echilibrată a studenților de ambele genuri la întreprinderi; (iii) asistență pentru instituirea și implementarea serviciilor eficiente de orientare în carieră, inclusiv abordări care respectă principiul incluziunii și sunt nepărtinitoare pe criterii de gen; (iv) consolidarea capacității universității de a presta servicii de orientare în carieră; (v) participarea angajatorilor la activitățile academice; (vi) programele de vară de tip *summer bridge* pentru elevii liceali; (vii) studii de urmărire a traseului absolvenților; (viii) îmbunătățirea, modernizarea sau dezvoltarea programelor legate de eficiența energetică, schimbările climatice și rezistența seismică (puncte bonus ar fi acordate pentru aceștia din urmă în timpul evaluării - a se vedea detaliile de evaluare de mai jos);
- un comitet multidisciplinar va evalua programele de îmbunătățire prezentate de instituții și vor fi aprobate doar acele programe care corespund cerințelor minime de calificare. Acest comitet de evaluare va include reprezentanți din cadrul MECC, Ministerului Finanțelor, alți reprezentanți ai Guvernului RM, după caz, și experți naționali/internaționali din cele patru domenii prioritare;
- comitetul va evalua programele de îmbunătățire în baza criteriilor convenite (care urmează a fi definite în Manualul operațional al proiectului - MOP). Fondurile vor fi alocate fiecărui program de îmbunătățire aprobat în conformitate cu numărul de puncte obținute, adică cu cât mai mare este numărul de puncte obținute, cu atât mai mare este suma totală;
- comitetul va stabili, de asemenea, unele obiective/ținte a fi realizate de instituția beneficiară într-o perioadă de până la 2 ani. Atingerea acestor ținte va determina eligibilitatea pentru finanțare în Faza II a PIIS (a se vedea mai jos).

Subcomponenta 2.3 - PIIS. Faza II. Stimulente pentru performanță. Toate universitățile publice din domeniile pedagogie, tehnologii informaționale, inginerie și medicină care realizează obiectivele de performanță definite în Faza I ar putea beneficia de această fază. Universitățile publice din alte domenii ar fi, de asemenea, eligibile pentru această fază, cu condiția să elaboreze programele de îmbunătățire în parteneriate (consorțiu) cu universități din cele patru domenii prioritare. Aceste instituții ar trebui să elaboreze propuneri care să răspundă necesităților lor din domeniul cercetării, învățării și relevanței pentru piața muncii. În această fază a PIIS, vor fi respectate următoarele principii:

- nu există un plafon pentru fiecare program de îmbunătățire (altul decât alocarea totală pentru Faza II a PIIS);
- MOP va include criteriile de evaluare a programelor de îmbunătățire. Fondurile vor fi alocate fiecărui program de îmbunătățire aprobat în conformitate cu numărul de puncte obținute, adică cu cât mai mare este numărul de puncte obținute, cu atât mai mare este suma totală;

- programele de îmbunătățire pot fi pregătite de universitățile eligibile separat sau în parteneriate (consorțiu);
- fiecare universitate poate pregăti unul sau mai multe programe de îmbunătățire;
- activitățile eligibile care vor fi finanțate în Faza II a PIIS sunt următoarele: servicii de consultanță, servicii de non-consultanță și de instruire;
- activitățile care urmează să fie finanțate în Faza II a PIIS, pe lângă bunuri (și lucrări de construcție minore, în cazul colegiilor), ar include: (i) formarea cadrelor didactice universitare în vederea îmbunătățirii relevanței programelor pentru piața forței de muncă; (ii) îmbunătățirea eficienței stagiilor, inclusiv prin participarea echilibrată a studenților de ambele genuri la întreprinderi; (iii) asistență pentru instituirea și implementarea serviciilor eficiente de orientare în carieră, inclusiv abordări care respectă principiul incluziunii și sunt nepărtinitoare pe criterii de gen; (iv) consolidarea capacității universității de a presta servicii de orientare în carieră; (v) participarea angajatorilor la activitățile academice; (vi) programele de vară de tip *summer bridge* pentru elevii liceali; (vii) studii de urmărire a traseului absolvenților; (viii) îmbunătățirea, modernizarea sau dezvoltarea programelor legate de eficiența energetică, schimbările climatice și rezistența seismică (puncte bonus ar fi acordate pentru aceștia din urmă în timpul evaluării - a se vedea detaliile de evaluare de mai jos);
- un comitet multidisciplinar va evalua programele de îmbunătățire depuse de universitățile eligibile. Acest comitet de evaluare va include reprezentanți din cadrul MECC, Ministerului Finanțelor, alți reprezentanți ai Guvernului RM, după caz, și experți naționali/internaționali din cele patru domenii prioritare.

Componenta 3 - Managementul proiectului. Această componentă ar sprijini managementul și monitorizarea curentă a proiectului propus prin crearea și întreținerea echipei de management a proiectului (EMP). EMP va asigura suportul managerial, fiduciar și tehnic pentru implementarea proiectului propus pe toată durata sa. Această componentă ar finanța, printre altele, (i) salariile personalului EMP, (ii) asistența tehnică specifică în domenii precum achiziții, implicarea cetățenilor și soluționarea reclamațiilor, (iii) activități de instruire, (iv) suport logistic pentru activitățile de formare, și (v) cheltuieli de funcționare incrementale. Prin această componentă ar mai fi finanțate auditurile anuale solicitate ale proiectului, precum și proiectarea și implementarea unui mecanism de soluționare a reclamațiilor specifice proiectului.

2. Date și informații de referință

2.1.2.1. Date și informații de bază

Cadrul politic

Acest capitol oferă o scurtă analiză a situației de mediu și socio-economice din Republica Moldova.

În calitate de documente de politici esențiale importante pentru domeniul de intervenție al proiectului, ar trebui menționate în primul rând **politicile naționale de dezvoltare durabilă**, politicile de dezvoltare economică și inovație, dezvoltare educațională, politici de dezvoltare a sectorului de sănătate și protecția mediului, strategii anticorupție și achiziții publice transparente.

La nivel de **politici naționale durabile**, ar trebui menționate următoarele documente-cheie:

Proiectul *Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”* - documentul de referință strategic pentru toate documentele politice la nivel național, regional și local, bazat pe principiul ciclului de viață a omului, drepturile și calitatea vieții, și include patru piloni de dezvoltare durabilă (economie durabilă și incluzivă, capital uman și social solid, instituții corecte și eficiente, mediu sănătos), cu 10 obiective corespunzătoare pe termen lung.

Prin obiectivul „Asigurarea unei educații de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții” se preconizează, printre altele, promovarea drepturilor egale la educație, corelate cu nevoile actuale ale pieței muncii.

Prin obiectivul „Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur” se preconizează, printre altele, integrarea protecției mediului, a dezvoltării durabile și a principiilor de dezvoltare economică ecologică, adaptarea la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale; și dezvoltarea unui sistem integrat multifuncțional de înregistrare și gestionare a substanțelor chimice periculoase, precum și a produselor, obiectelor, dispozitivelor, instalațiilor, tehnologiilor care prezintă riscuri.

Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte, (ratificat prin Legea nr. 112 din 02 iulie 2014) acoperă activitățile legate de transpunerea legislației Uniunii Europene privind protecția mediului, substanțele chimice și deșeurile în legislația națională și asigurarea punerii în aplicare a acesteia.

Politica educațională este formulată în **Strategia Educație 2020** (pentru anii 2014-2020) - aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 944/2014. Strategia este organizată în baza a trei piloni: acces, relevanță, calitate. Sistemul de învățământ este menit să asigure exploatarea potențialului fiecărei persoane și să formeze o forță de muncă competitivă. În acest context, Strategia este orientată spre rezultate și abordează problemele și soluțiile atât la nivel de educație, cât și pe subiecte transversale. Multe dintre problemele analizate sunt interconectate și nu se referă la un singur pilon al strategiei, dar sunt incluse într-un anumit capitol pentru a asigura o abordare coerentă. Procesele de implementare a Strategiei vor fi organizate pe această bază de documente politice, precum și prin modificări legislative.

Ecologizarea economiei și promovarea achizițiilor durabile este reflectată prin **aprobarea Programului de promovare a economiei verzi în Republica Moldova pentru anii 2018-2020** (HG nr. 160 din 21 februarie 2018) și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia. Printre obiectivele specifice ale Programului este asigurarea, până în anul 2020, că **cel puțin 15%** din toate achizițiile publice să corespundă criteriilor de achiziții durabile. Programul stabilește ansamblul de măsuri pentru atingerea obiectivului: actualizarea instrucțiunilor privind achizițiile publice, ținând cont de lecțiile învățate în licitațiile pilot; elaborarea unui sistem de monitorizare și evaluare a implementării contractelor încheiate în urma dezvoltării sistemului de achiziții publice durabile.

Principalul document de politici din cadrul reglementării sectorului sănătății este **Strategia națională de sănătate publică pentru anii 2014-2020** (aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1032 din 20 decembrie 2013), elaborat în baza diverselor documente internaționale și naționale, care se referă la domeniul sănătății publice, precum, în special, politica-cadru a Organizației Mondiale a Sănătății „Sănătate 2020”, cu scopul de a sprijini interacțiunile guvernului și societății, pentru a îmbunătăți semnificativ sănătatea și bunăstarea populației, reducerea inegalităților în domeniul sănătății, consolidarea sănătății publice. Ca prioritate, Strategia va urmări implementarea Programului de acțiuni post-2014 al Conferinței internaționale privind populația și dezvoltarea și a Agendei pentru dezvoltare durabilă post-2015.

În cadrul capitolului achiziții publice, documentul principal este Dezvoltarea strategiei sistemului de achiziții publice pentru anii 2016-2020 (HG nr. 1332 din 14.12.2016). Strategia prezintă perspectiva modului în care sistemul de achiziții va deveni mai puternic și va încorpora treptat legislația UE privind achizițiile publice în legislația moldovenească. Implementarea efectivă a acestuia și activitățile de consolidare a capacităților instituționale, la nivelul instituțiilor centrale, precum și a autorităților contractante, este planificată până la sfârșitul anului 2020.

Programul național privind managementul durabil al substanțelor chimice în Republica Moldova, (HG nr. 973 din 18.10.2010) este principalul document de planificare strategică pe termen lung, care determină obiectivele sistemului de management durabil al substanțelor chimice până în 2020. Programul a fost aprobat pentru a reduce și elimina impactul substanțelor chimice asupra mediului și sănătății umane prin dezvoltarea unui management integrat al substanțelor chimice, eficient din punct de vedere tehnic, economic, social și ecologic și punerea în aplicare a tratatelor internaționale privind substanțele chimice la care Republica Moldova este parte, precum și în conformitate cu SAICM.

Strategia națională de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027 (HG nr. 248 din 10.04.2013) stabilește viziunea strategică a gestionării deșeurilor până în 2027 ca sistem integrat, eficient din punct de vedere economic și care asigură protecția sănătății umane și a mediului. Strategia își propune, *inter alia*, să promoveze colectarea separată a deșeurilor și tratarea fiecărui tip de deșeurii, în special, a celor toxice și periculoase.

Strategia națională de mediu pentru anii 2014-2023 (HG nr. 301 din 24.04.2014), elaborată în baza prevederilor stabilite prin Programul guvernamental „Integrare europeană: „Libertate, democrație, bunăstare”, este principalul document de planificare strategică pe termen lung care stabilește cadrul strategic pentru protecția mediului, inclusiv protecția sănătății umane și a mediului împotriva efectelor adverse cauzate de substanțele chimice, stocurile și deșeurile acestora.

Protocolul privind apa și sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025, aprobat prin HG nr.1063 din 20.09.2016, a fost elaborat în conformitate cu prevederile Legii nr. 207-XVI din 29 iulie 2005 pentru ratificarea Protocolului privind apa și sănătatea la Convenția din 1992 privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontaliere și a lacurilor internaționale, semnată la 10 martie, 2000, Legea nr.10 -XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice, Legea apelor nr. 272 din 23 decembrie 2011 pentru a efectua acțiuni strategice pe termen mediu și lung pentru realizarea indicatorilor-țintă în conformitate cu obligațiile Republicii Moldova față de Protocolul privind apa și sănătatea pentru anii 2016-2025, prin stabilirea și realizarea națională orientează indicatorii prin implementarea de măsuri adecvate de prevenire a bolilor legate de apă, prin asigurarea calității apei potabile și a unei gestionări mai eficiente și durabile a resurselor de apă.

Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 (HG nr. 1470 din 30 decembrie 2016) este un document strategic care permite Republicii Moldova să se orienteze către o economie cu emisii reduse de carbon și să atingă țintele menționate în documentul „Contribuția națională determinată intenționat” prin dezvoltarea durabilă ecologică, bazată pe prioritățile socio-economice de dezvoltare a țării.

De asemenea, această strategie sprijină atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă, oferind un context strategic național eforturilor de atenuare pentru care țara beneficiază de suport internațional. Obiectivul specific 1 al Strategiei este reducerea, până în 2030, a emisiilor de GES din sectorul energetic cu 74% (necondiționat) și cu până la 82% (condiționat) față de nivelul din 1990.

Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 (HG 102 din 05.02.2013) și **Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020** (HG 833 din 10.11.2011) sunt documente de politici-cheie care analizează măsurile pe care țara le va întreprinde cu privire la aceste viitoare limite ale emisiilor de CO₂. Se preconizează că, în următorul deceniu, 2021-2030, tehnologia de captare și stocare a carbonului își va demonstra viabilitatea din punct de vedere economic pentru a putea intra în mod activ pe piață, modificând astfel substanțial structura, valorile, prețurile și costurile combustibilului pentru cele mai noi tehnologii. În perioada 2021-2030, tehnologiile și echipamentele pentru rețelele inteligente își vor demonstra în mod clar viabilitatea din punct de vedere economic și vor deveni un standard de facto pentru industria electricității. Acest tip de structurare a sistemului energetic va schimba foarte mult abordările existente ale topologiilor, echilibrării, măsurării, monitorizării și mixului energetic al sistemului. Toate aceste schimbări vor acționa în favoarea asimilării unor cote în creștere de electricitate din surse regenerabile.

Programul de promovare a economiei verzi în Republica Moldova pentru anii 2018-2020 și **Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia** (HG 160 din 21.02.2018), cu scopul de a promova implementarea principiilor economiei verzi în Republica Moldova în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstare socială. Actorii-cheie implicați sunt IMM-urile, autoritățile și publicul larg.

În cadrul agendei sociale și de oportunități egale, Guvernul a dezvoltat **Strategia națională privind egalitatea de gen 2020 și o Strategie de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor**. Scopul de a reacționa la violența de gen, prin îmbunătățirea calității serviciilor pentru supraviețuitorii din adăposturi

și centre de zi a fost eficient, însă numărul de unități rămâne a fi inadecvat, la fel ca și atenția acordată problemelor agresorilor de gen masculin și prevenirea violenței.

Guvernul a aprobat o *Strategie Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 și Indexul de Tineret*

- instrument de integrare a priorităților pentru tineri, deși există în continuare lacune în date și puncte slabe în monitorizarea politicilor pentru tineret.

Date referitor la mediu

Informațiile generale privind datele de mediu din Republica Moldova sunt prezentate în rapoartele oficiale și buletinele, emise periodic de autoritățile competente, împreună cu rapoartele de monitorizare și publicațiile ad-hoc ale diferitelor organizații de cercetare și asociații ale societății civile.

Astfel, printre rapoartele oficiale emise de agențiile / instituțiile de stat responsabile, disponibile privind **indicatorii-cheie de mediu** pot fi menționate următoarele:

-Actualizări zilnice privind a calitatea aerului, emise în comun de Serviciul Hidrometeorologic și laboratoarele Agențiilor de Mediu

- **Raportul lunar** privind situația de mediu, emis de Agenția de Mediu / Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului

- **Rapoartele trimestriale / semestriale / anuale** întocmite de Inspectoratul pentru Protecția Mediului, Agenția Apele Moldovei, Moldsilva, Agenția de Mediu, Biroul Național de Statistică.

Astfel, o analiză anuală importantă a stării mediului este reflectă în anuarul „Protecția mediului în Republica Moldova”, elaborat de Inspectoratul pentru Protecția Mediului. Ultimul raport din 2018, prezintă o serie de realizări, provocări și progrese realizate de țară în privința elementelor cheie ale mediului.

De asemenea, Biroul Național de Statistică (BNS) furnizează anual un raport intitulat „Resurse naturale” care, de asemenea, a servit ca sursă de informații.

Toate datele privind poluarea mediului sunt colectate, prelucrate și diseminate publicului larg și specializat de către Laboratoarele de referință pentru mediu din cadrul instituției de stat, care efectuează monitorizarea sistematică a calității componentelor de mediu (apă de suprafață, aer, sol, aluviuni acvatice, radioactivitate a mediului) pe teritoriul Republicii Moldova.

Cu toate acestea, încă există unele lacune în ceea ce privește starea mediului, care se înregistrează în prezent din mai multe motive, cum ar fi raportarea insuficientă de către operatorii economici, capacitățile analitice insuficiente de date și prognoză din cadrul autorităților de stat, lipsa echipamentelor de laborator relevante etc. Astfel, în viitorul apropiat, țara va depune mai multe eforturi pentru a crea și dezvolta o bază de date complexă și completă, disponibilă publicului.

2.2. Imagine de ansamblu asupra situației în domeniul mediului din țară

Starea generală a mediului este prezentată în anuarul elaborat de Inspectoratul pentru Protecția Mediului. Datele sunt analizate după segmentele mediului înconjurător (aer, apă, sol) și indicatorii-cheie de performanță a mediului.

Aer

Cele mai recente date privind nivelul de poluare a aerului în Republica Moldova confirmă faptul că emisiile de poluanți atmosferici reprezintă principala externalizare negativă din cauza impactului direct asupra sănătății unei mari părți din populația țării.

În acest context, la nivel național, protecția aerului atmosferic a devenit, în ultima perioadă, una dintre problemele prioritare în domeniul de activitate al autorităților de mediu orientate spre realizarea dreptului constituțional al cetățenilor Republicii Moldova la un mediu sănătos, accesul la informații privind calitatea aerului și măsurile luate în această direcție.

Moldova este o țară agrar-industrială, iar poluarea spațiului aerian din surse fixe și mobile nu este uniformă pe întreg teritoriul. Gradul de poluare a spațiului aerian urban este mai mare decât cel rural datorită existenței unor întreprinderi industriale majore în orașe, obiectivelor termoelectrice și termice și a traficului intens al transportului auto. Poluarea atmosferică a aerului este o problemă care necesită activități pentru a determina calitatea aerului atmosferic și pentru a preveni efectele nocive ale activităților economice asupra ecosistemelor naturale.

Principalele surse de poluare a aerului atmosferic în Republica Moldova sunt prezentate de producția de electricitate la centralele termice, sistemele de încălzire ale caselor, traficul rutier, feroviar și aerian și activitatea industrială. Cei mai importanți poluanți rezultați din aceste procese sunt oxizii de carbon, sulf, azot; particulele suspendate; formaldehidă; benzo(a)piren etc. Cea mai mare sursă de poluare a aerului rămâne totuși combustibilul. Din cauza impurităților prezente în combustibil, prin fum (combustie incompletă) sau prin oxizi de azot și sulf, aerul este poluat în proporții semnificative.

Printre acțiunile -cheie în vederea îmbunătățirii calității aerului la nivel național, se numără:

- a) Modificarea actelor juridice în domeniul protecției aerului atmosferic privind autorizarea emisiilor poluante în cantități mici
- b) Asigurarea protecției atmosferei prin consolidarea sistemului de prevenire, control și supraveghere a calității aerului în zonele populate și aglomerații.
- c) Consolidarea și eficientizarea infrastructurii de gestionare a calității aerului pentru a optimiza evaluarea calității aerului la nivel național și local.
- d) Demonstrarea unui proces de informare și sensibilizare a publicului de o calitate mai bună cu privire la gestionarea calității aerului.
- e) Dezvoltarea sistemelor on-line de monitorizare a calității aerului, inclusiv prin PRTR www.retp.gov.md

Apă

Disponibilitatea resurselor de apă din Moldova depinde de poziția geografică a țării, care este situată în zona climatică a Europei Centrale și de Est. În prezent, rezerva națională de apă, rezervele – consumul, din Republica Moldova este adecvat în raport cu resursele disponibile. În pofida acestui echilibru, unele regiuni ale țării se confruntă cu un deficit de apă; cel mai mult acest lucru s-a resimțit în ultimii ani (2012-2017).

În condițiile cantității de apă limitată, este necesar să fie determinate prioritățile utilizării apei pentru diferite nevoi socio-economice. Practic, în primul rând, nevoile populației sunt satisfăcute cu apa potabilă, acestea fiind urmate de cerințele respective ale întreprinderilor de prelucrare a produselor agricole (fabrici de conserve, prelucrarea strugurilor, produse animaliere, etc.). Cea mai mare cantitate de apă utilizată în Republica Moldova este pentru irigare. Pentru un hectar, în timpul sezonului de irigare se utilizează, în funcție de cultură, condițiile climatice și tehnica de irigare - de la 1.000 la 3.500 m³. O condiție obligatorie pentru utilizarea apei de suprafață este asigurarea calității sanitare.

De asemenea, nivelul de acces al populației la sursele de apă potabilă îmbunătățite a crescut substanțial din 2005 și este reflectat în Tabelul 1 (în%):

Tabelul 1: Ponderea accesului populației la toate tipurile de surse de apă potabilă îmbunătățite⁵

An	2005	2009	2015
Total	45.0	55.0	86.0
Urban	92.0	93.0	96.0
Rural	17.0	27.0	81.0

Sursele de poluare a apei sunt cel mai des clasificate ca surse punctuale sau non-punctuale (difuze). Evacuările din surse punctuale ale apelor uzate municipale și industriale sunt de obicei cunoscute și supravegheate, iar cantitățile de poluare pot fi cuantificate. Pe de altă parte, locuințele care nu au canalizare, câmpurile agricole, precum și evacuările ocazionale sau accidentale au un caracter neorganizat și, prin urmare, sunt dificil de monitorizat și controlat. În Republica Moldova, principalele evacuări din surse punctuale sunt monitorizate. Aceasta include în principal evacuările de ape uzate ale utilizatorilor mari de apă și de la sistemele centralizate de canalizare. În același timp, datele furnizate de Inspectoratul Ecologic de Stat au arătat că alte surse pot fi la fel de sau chiar mai periculoase pentru mediu (de exemplu, apa care se scurge de pe platformele industriale, depozitele de deșeuri) decât sursele punctuale. O altă sursă importantă de poluare reprezintă evacuările de ape uzate menajere provenite de la populația non-distorsionată (70% din totalul locuințelor din Moldova).

Alte surse majore potențiale de poluare sunt straturile de filtrare ale fabricilor de zahăr, straturile de decantare a nămolului de la SEAU, dejecțiile animaliere etc. Din păcate, impactul asupra mediului produs de aceste surse de poluare nu este monitorizat. Lipsa datelor nu permite o evaluare temeinică a situației și luarea de măsuri adecvate în scopul atenuării poluării pentru a preveni degradarea în continuare a apelor de suprafață și subterane.

⁵ http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr10_77.pdf

În prezent, stațiile de tratare a apelor uzate urbane sunt într-o stare destul de precară. Cele mai multe dintre instalațiile existente asigură doar tratamentul mecanic, în timp ce instalațiile biologice consumatoare de energie au fost scoase din funcțiune din cauza costurilor de funcționare prea mari. În cele mai multe cazuri, tehnologia de tratament existentă și chiar amplasarea instalațiilor trebuie regândite, pentru a asigura nivelul necesar de eficiență a sistemului și pentru a acoperi un număr mai mare de consumatori.

Programul Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în Republica Moldova pentru anii 2016-2025 prevede realizarea următoarelor acțiuni:

- a) Elaborarea de legi, strategii în domeniul serviciilor publice, gestionarea apelor pluviale și monitorizarea resurselor de apă;
- b) Elaborarea Standardelor sanitare în domeniul monitorizării calității apei potabile și a sistemelor mici de alimentare cu apă și canalizare, apă pentru scăldat, apă din bazinele închise disponibile în general pentru scăldat, ținând cont de recomandările Organizației Mondiale a Sănătății și directivele Uniunii Europene;
- c) Elaborarea și punerea în aplicare a Regulamentului privind calitatea surselor de apă utilizate pentru apa potabilă, ținând cont de recomandările Organizației Mondiale a Sănătății și Directivele Uniunii Europene 75/440 / CEE privind calitatea apelor de suprafață utilizate pentru producerea apei potabile și 79/869 / Metode de cercetare, selecție periodică și analiză a apei de suprafață utilizate pentru producerea apei potabile;
- d) Implementarea tehnologiilor de tratare a apei potabile și a măsurilor de regionalizare a apeductelor din surse de apă de suprafață pentru îmbunătățirea calității apei în conformitate cu indicatorii țintă aprobați;
- e) Modernizarea stațiilor de tratare a apei din surse de suprafață;
- f) Instalarea sistemelor de filtrare a apei în instituții de învățământ superior și colegii instituții de învățământ preuniversitar;
- g) Construirea de noi apeducte și rețele de canalizare pentru a crește ponderea populațiilor urbane și rurale deservite de aceste sisteme; etc.

Sol

În Republica Moldova, resursele de terenuri și soluri reprezintă 3.384,6 mii ha⁶ și au următoarea structură pe categorii de utilizare: scop agricol; terenuri care aparțin localităților; fondul excedentar; terenuri destinate pentru industrie, transporturi, comunicații și alte scopuri speciale; terenuri ale fondului forestier și care sunt utilizate în scopuri de protecție a naturii și terenuri ale fondurilor pentru apă. Distribuția terenurilor, precum și variațiile din ultimii opt ani pot fi observate în Tabelul 2.

---

⁶ Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2016

Tabelul 2: Fondul funciar la data de 1 ianuarie 2016⁷*Hectare, mii*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Terenuri, total	3.384,6	3.384,6	3.384,6	3.384,6	3.384,6	3.384,6	3.384,6	3.384,6
Terenuri cu destinație agricolă	1.984,6	2.007,6	2.008,7	2.008,9	2.014,5	2.024,2	2.026,5	2.028,3
Terenuri care aparțin localităților	311,4	311,6	312,1	312,2	312,8	313,1	314,8	314,3
Fondul excedentar *	497,0	469,9	466,7	466,4	461,2	452,4	449,0	446,3
Terenuri destinate industriei, transporturilor, comunicațiilor și cu alte destinații speciale	58,5	58,7	58,9	58,9	59,6	59,4	58,7	58,8
Terenuri ale fondului forestier și în scopuri de protecție a naturii	447,1	450,0	450,9	450,6	450,4	450,4	450,5	451,7
Terenuri ale fondurilor pentru apă	86,0	86,8	87,3	87,6	86,1	85,1	85,1	85,2

* Terenuri pentru dezvoltarea comunității care aparțin localităților și pentru uz comun

Cel mai răspândit tip de sol în Moldova este cernoziomul, care acoperă 75% din teritoriul țării. Eroziunile au influențat formarea solului cu diferite grade de eluție. Există soluri de toate profilurile, aluviale și diluviale. Conform componentei fizico-chimice, solurile fertile reprezintă 80% din teritoriul republicii. Dintre acestea, 63% din soluri au textura solului argilos, 15% sunt ușoare, argiloase-grele. 17% din total sunt soluri nisipoase și argilă ușoară. Argila (grea) ocupă 1%, lut nisipos – 3% și soluri pietroase 1,5%.

Pe lângă procesele de degradare fizică și deșertificare, există și problema poluării solului în Republica Moldova. În ultimele decenii, așa-numita poluare de fond a solului a devenit mai puțin actuală datorită reducerii considerabile a principalelor surse de poluare difuză. Cantitatea de îngrășăminte și pesticide utilizate în agricultură a fost redusă semnificativ. Problema poluării cu nitrați și metale grele (zinc, nichel și plumb mobil) nu mai este prezentă. Există, de asemenea, poluarea locală a solurilor terenurilor agricole cu cupru mobil, care rezultă din utilizarea nereglementată a bordelezei și a altor preparate care conțin cupru. Conținutul de plumb a fost redus în combustibilul de transport, astfel încât s-a redus problema poluării

⁷ Cadastrul național pentru anul 2016

solului de-a lungul drumurilor cu acest metal. Există însă o problemă din ce în ce mai mare de poluare locală a solurilor cu diferite deșeuri și substanțe nocive. În jurul localităților, deșeurile sunt transportate și stocate haotic de diferite categorii și origine. Pe lângă deșeurile depozitate în locurile autorizate și spontane (rampe, platforme și poligoane), cantități semnificative de deșeuri predominant solide sunt transportate în locuri dosite, fâșii de pădure, canale și râpe, de-a lungul drumurilor, pe terenurile degradate etc. Aceste deșeuri poluează mediul și, mai ales, solul. Mai există și fenomenul episodic de poluare locală a solurilor cu diverse substanțe nocive (acizi, săruri toxice etc.).

Conținutul acestor substanțe în sol depășește doar rar concentrația maximă admisibilă. Poluarea locală actuală a solului cu DDT, DDE, HCH și alți poluanți organici persistenti (POP) rămâne a fi concentrată în zona fostelor și actualelor depozite chimice agricole (îngrășăminte minerale, pesticide etc.) și plante pentru prepararea soluțiilor de protecție a plantelor.

Eroziunea este principalul factor pentru degradarea solului de acoperire și poluarea resurselor acvatice din Republica Moldova. Conform rezultatelor cercetărilor pedologice, suprafața solurilor erodate s-a majorat în ultimii peste 40 de ani cu 284 de mii de hectare (594 de mii de hectare în 1965 și 878 de mii de hectare acum), răspândindu-se anual cu 7,1 mii de hectare.

Pentru a combate degradarea solului și a diminua impactul deșertificării, este necesar să fie elaborate și puse în aplicare sisteme regionale complexe de măsuri adaptate la natura specifică a fiecărei regiuni. În prezent, Republica Moldova este în proces de dezvoltare a Strategiei de protecție a solului, care va aborda preocupări specifice și acțiuni de remediere și protecție a solului. Astfel, au fost elaborate și aplicate unele reglementări și legi pentru a preveni eroziunea/poluarea și protecția solului, cum ar fi:

- Hotărârea de Guvern nr. 1157 din 13.10.2008 privind aprobarea Regulamentului tehnic „Măsuri de protecție a solului în practicile agricole”;
- Ordinul nr. 119 din 02.06.2010 privind aprobarea Programului pentru conservarea și îmbunătățirea fertilității solului;
- Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020
- Decizia nr. 626 din 20.08.2011 privind aprobarea Programului pentru conservarea și îmbunătățirea fertilității solului pentru anii 2011-2020

Starea zonelor naturale protejate de stat

Suprafața zonelor naturale protejate de stat constituie 210.695,87 ha sau 5,8% din teritoriul țării. Conform acestui indice, Republica Moldova se situează pe unul dintre ultimele locuri din Europa. Ponderea relativ redusă a ariilor naturale protejate de stat în raport cu teritoriul țării și caracterul izolat al locației obiectelor de protecție teritorială nu asigură o conservare eficientă a diversității biologice în conformitate cu cerințele stipulate la nivel internațional convenții în domeniu.

Această situație este agravată de nerespectarea regimului de protecție pe unele zone din fondul ariilor naturale protejate de stat, prin deficiențele cadrului instituțional, nivelul insuficient al calificării cadrelor și responsabilitatea autorităților locale. Toți acești factori au un impact negativ semnificativ asupra stabilității ecologice în toată Republica Moldova.

Zgomot

În Republica Moldova lipsesc date cu privire la nivelul de zgomot în orașe, precum și în unele regiuni specifice (de exemplu, unde traficul este mai intens și se desfășoară construcții, sau sunt amplasate poligoane industriale etc.). Pe pagina web a Agenției Naționale pentru Sănătate Publică se menționează că nivelul de poluare fonică în Moldova este de 54,17 de decibeli, fiind considerat unul moderat.

În Moldova, în acest moment, conform normelor admisibile, reglementate de legea elaborată în perioada sovietică, în zonele rezidențiale sunt de 55 de decibeli pe timp de zi. Pentru orele de noapte, standardul este mai strict, norma maximă admisă este de 45 de decibeli. În interior (case), norma admisă este de 40 de decibeli în timpul zilei, iar în timpul nopții - cu 10 decibeli mai puțin.

Principalele surse de zgomot sunt:

- a) vehicule de transport - revoluția auto în centrele urbane s-a dovedit a fi o mare sursă de poluare fonică. Creșterea traficului a dat naștere blocajelor de trafic în zonele congestionate în care claxonarea repetată de către șoferii nerăbdători deranjează toți participanții la trafic.
- b) Surse industriale - în orașele industriale precum Chișinău, Bălți, zonele industriale deseori nu sunt separate de zonele rezidențiale ale orașului, în special în cazul industriilor de scară mică. Acestea își desfășoară activitatea în atelierele situate la parterul clădirilor din zonele rezidențiale și provoacă enervarea, disconfortul și iritarea locatarilor expuși la zgomotul care este produs în mod inevitabil.
- c) Gospodărie - Gospodăria este o industrie în sine și este o sursă de multe zgomote interioare, cum ar fi lovirea ușilor, zgomotul produs de copiii care se joacă, plânsul bebelușilor, mișcarea mobilierului, conversația puternică a locuitorilor etc. Pe lângă acestea, mai sunt și echipamentele de divertisment din casă, și anume aparatele radio, aparatele de redare și înregistrare a sunetului și televizoarele. Aparatele de uz casnic, cum ar fi mixerele, mașinile de gătit cu presiune, aparatele de răcire, aparatele de aer condiționat, ventilatoarele de evacuare, aspiratoarele, mașinile de cusut și de spălat - toate sunt surse interioare de poluare fonică. În Moldova, de exemplu, există restricții de timp pentru zgomotele casnice, adică între orele 07.00 - 22.00, iar în cazul unor lucrări de reparații 08.00 - 18.00.
- d) Surse diverse - ateliere de reparații auto, lucrări de construcții, sablare, lucrul buldozerelor, zdrobirea pietrelor etc. sunt alte surse de poluare fonică.

Republica Moldova nu are o lege specifică care să gestioneze poluarea fonică, totuși fiecare domeniu acoperă în mod separat parțial aspectul poluării fonice, al perturbării liniștii etc. Pot fi menționate următoarele legi și reglementări:

- Legea nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe
- Legea nr. 218 din 24 octombrie 2008, Codul contravențional al Republicii Moldova
- Normative în construcții „ Protecție împotriva zgomotului ”

Legea care este în vigoare până în prezent prevede că în Moldova, actualmente, normele permise în zone rezidențiale sunt de 55 de decibeli pe timpul zilei. Pentru orele de noapte, standardul este mai strict, norma maximă admisă este de 45 de decibeli. În interiorul locuințelor, norma admisă este de 40 de decibeli în timpul zilei, iar în timpul nopții - cu 10 decibeli mai puțin.

Totuși, normativul în construcții „Protecție împotriva zgomotului” oferă și câteva norme (a se vedea Tabelul 3 de mai jos)

Tabelul 3 Protecție împotriva zgomotului

Nr	Destinația încăperilor sau teritoriilor	În timpul zilei, ore	Nivelul presiunii sonore L, Db, banda de frecvențe de octave cu media geometrică a frecvențelor Hz									Nivel de zgomot L _A	Nivelul maxim de zgomot al sunetului L _A , dBA
			31,5	63	125	250	500	1200	2000	4000	8000		
1	În spital și sanatorii	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	76 69	59 51	48 39	40 31	34 24	30 20	27 17	25 14	23 13	35 25	50 40
2	IIS și colegii, universități etc.	----- -	79	63	52	45	39	35	32	30	28	40	45
3	Birouri, clădiri administrative	----- -	83	67	57	49	44	40	37	35	33	45	60
4	Restaurante, teatre, cinematografe	----- -	86	71	61	54	49	45	42	40	38	50	60
5	Teritoriile din jurul spitalelor/sanatoriilor	7.00-23.00 23.00-7.00	86 79	71 63	61 52	54 45	49 39	45 35	42 32	40 30	38 28	50 40	65 55
6	Teritoriile din apropierea locuințelor rezidențiale	7.00-23.00 23.00-7.00	90 83	75 67	66 57	59 49	54 44	50 40	47 37	45 35	44 33	55 45	70 60

7	Teritoriile din apropierea spitalelor, instituțiilor de învățământ superior și colegiilor, universităților		90	75	66	59	54	50	47	45	44	55	70
---	--	--	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

2.3. Prezentare generală a statutului social și economic al țării

Informațiile privind situația socială și economică sunt analizate și diseminate în mod regulat de direcțiile Ministerului Economiei și Infrastructurii și de Biroul Național de Statistică din Moldova (BNS).

2.3.1. Situația economică în Republica Moldova

Conform celor mai recente date consolidate cu referire la **evoluția economică a țării (la 31 martie 2019)** Ministerul Economiei și Infrastructurii raportează următoarele.

Produsul intern brut a crescut cu 4% și a fost de 190 milioane lei în 2018. Valoarea adăugată brută generată prin activitatea „Comerț cu ridicata și cu amănuntul, transport și depozitare, hoteluri și restaurante” a avut cea mai mare influență asupra creșterii economice, asigurând 29% din creșterea PIB-ului; fiind urmată de „Construcții” cu 28% și „Industrie” cu 16% din creșterea PIB-ului. Aceste trei activități au avut cel mai mare impact în anul 2018.

Apar primele semne ale **presiunii inflaționiste**. În februarie 2019, rata inflației a fost de 1,7% față de decembrie 2018, înregistrând o creștere de 1,5 pp față de rata inflației pentru aceeași perioadă în 2018. Rata anuală a inflației a constituit 2,4%, fiind sub nivelul inflației stabilit de Banca Națională a Moldovei (5% +/- 1,5%).

Importurile de bunuri au înregistrat o rată de creștere mai mare decât exporturile. În ianuarie 2019, exporturile au crescut cu 6,4%, în timp ce importurile au scăzut cu 0,5%. Soldul negativ al balanței comerciale a constituit 138,1 milioane USD, comparativ cu 154,0 milioane USD în ianuarie 2018. În ianuarie 2019, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a constituit 62,9%, fiind mai mare cu 4,0 pp decât cel înregistrat în aceeași perioadă a anului 2018.

Sectorul industrial a înregistrat o creștere modestă de 0,4% în ianuarie 2019. Creșterea sectorului industrial a fost asigurată de producția și furnizarea de energie (+ 9,5%), industria de prelucrare și industria extractivă au înregistrat scăderi (-2,6%, respectiv -17,7%).

După 2 ani de creștere consecutivă, **sectorul agricol** a înregistrat o creștere suplimentară de 2,5% (în prețuri comparabile) în 2018. Creșterea producției agricole globale a fost determinată, în special, de creșterea producției vegetale - cu 3,8%. Sectorul privind creșterea animalelor rămâne în declin pentru al doilea an consecutiv, înregistrând o scădere cu 1,1% în 2018.

Investițiile în active fixe au crescut semnificativ, datorită intensificării investițiilor publice. În 2018, volumul investițiilor a crescut cu 12,3% față de aceeași perioadă a anului precedent, totalizând aproximativ 24,2 milioane lei. Creșterea intensivă a investițiilor publice, îmbunătățirea situației creditării a economiei naționale, precum și evoluția bună a investițiilor agenților economici au determinat creșterea activității investiționale a țării în anul 2018.

Volumul serviciilor de transport a însumat 889,2 mii tone, în creștere cu 3,2% în ianuarie 2019. Creșterea respectivă a fost asigurată de creșterea volumului de mărfuri transportate pe calea ferată (+ 14,8%) și pe cale aeriană (+ 16,2%). Companiile de transport rutier și fluvial au înregistrat scăderi ale volumului de mărfuri transportate cu 5%, respectiv cu 40%.

Veniturile populației cresc în principal din contul prestațiilor sociale. În 2018, veniturile lunare disponibile ale populației s-au ridicat la o medie de 2.383,1 lei de persoană, în creștere față de 2017 cu 6,2% în termeni nominali, iar în termeni reali - în creștere cu 3,1%. Cheltuielile medii lunare de consum ale populației s-au ridicat la o medie de 2.407,9 lei de persoană, în creștere cu 7,0% în termeni nominali, iar în termeni reali - cu 3,9%. Aproape jumătate din venitul populației este utilizat pentru procurarea de produse alimentare.

Valoarea medie a pensiei lunare a fost de 1.709,23 lei, în 2018, cu 11,9% mai mult față de aceeași dată din anul 2017, în termeni nominali. În 2018, valoarea minimumului de existență a constituit în medie pe lună pentru o persoană 1.891 lei, în creștere cu 1,5% comparativ cu 2017.

Rata șomajului (proporția șomerilor, conform BIM) în rândul populației active) la nivel de țară pentru anul 2018 a înregistrat 3,0%, cu 1,1 pp mai puțin decât în 2017. În februarie 2019, la oficiile pentru ocuparea forței de muncă erau înregistrate aproximativ 2,9 mii de șomeri, cu 11,6% mai puțin decât numărul înregistrat în februarie 2018.

2.3.2. Situația socială în Republica Moldova

Conform raportului statistic „Moldova în cifre” publicat de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, la data de 01.01.2018, populația rezidentă a țării era de 3.500.000 persoane, în scădere față de aceeași perioadă a anului 2017 cu 3,3 mii de persoane. În zona urbană poate fi observată o creștere anuală a populației, în timp ce în zona rurală se observă o scădere continuă a populației. Aceste schimbări au fost cauzate, în special, de creșterea naturală negativă a populației rurale și de structura fluxului de migrație internă. Mai mult de jumătate din populația țării sunt locuitori din zona rurală - 57,1%, în timp ce în zona urbană locuiesc 1.500.000 persoane, sau 42,9%. Distribuția populației pe sexe este următoarea: 52% (1.800.000 persoane) - femei și 48 la sută (1.700.000 persoane) - bărbați. Piramida vârstelor reflectă disproporții în structura populației în funcție de vârstă și sex. Scăderea numărului de tineri a redus în continuare piramida vârstelor.

Venitul disponibil al populației

Salariile reprezintă cea mai importantă sursă de venit, 41,6% din venitul disponibil total, contribuția acestora crescând față de trimestrul al treilea al anului 2015 cu 1,7 puncte procentuale. Veniturile din prestațiile sociale reprezintă a doua sursă de venit prin importanță și au contribuit la formarea venitului populației în proporție de 24,3% sau 2,8 puncte procentuale mai mult decât aceeași perioadă a anului precedent. Veniturile din activități independente reprezintă 14,6% din veniturile populației, inclusiv 7,6% din veniturile din activitatea agricolă și 7,0% - din activitățile individuale neagricole. Transferurile bănești din afara țării rămân o sursă semnificativă pentru bugetul gospodăriei. În medie, acestea reprezintă 16,1% din veniturile totale sau 2,2 puncte procentuale mai puțin comparativ cu trimestrul al treilea din 2015. Veniturile populației din mediul urban sunt în medie de 579,1 lei sau de 1,3 ori mai mari decât veniturile populației rurale. În același timp, principala sursă de venit a populației din mediul urban este activitatea salarizată, care reprezintă 55,3% din veniturile totale și prestațiile sociale - 23,1%. În mediul rural, cea mai importantă sursă de venit este, la fel, activitatea salarizată (27,8%), însă contribuția este de 2,0 ori mai mică decât în mediul urban. Venitul obținut din activitatea agricolă a constituit 14,6% din totalul venitului disponibil.

Cheltuielile de consum ale populației

În 2017, câștigul nominal mediu brut în economia națională a constituit 5.697,1 lei și a crescut față de 2016 în valoare nominală cu 12,1%, iar în termeni reali (ajustat la indicii de prețurile de consum) a crescut cu 5,2%. Majoritatea cheltuielilor sunt destinate să acopere necesarul de consum alimentară - 41,3%. Pentru întreținerea locuinței, o persoană obișnuită a alocat 18,0% din cheltuielile totale de consum, iar pentru îmbrăcăminte și încălțăminte - 10,8%. Celelalte cheltuieli au fost direcționate către serviciile medicale (7,4% față de 6,2% în trimestrul al treilea al anului 2015), transport (4,3% față de 4,0%), comunicații - 4,3%, locuință - 4,1% și doar 0,7% pentru educație.

Piața muncii

Conform datelor Anchetei forței de muncă, în trimestrul III al 2016, populația activă din punct de vedere economic din Republica Moldova a constituit aproximativ 1.337.000 persoane. Rata de activitate a populației în vârstă de 15 ani și mai mult a constituit 44,8%, atingând valori mai mari în rândul populației de sex masculin - 47,8%, comparativ cu rata femeilor - 42,1%. Ratele de activitate pe zone au înregistrat următoarele valori: urban - 45,1%, rural - 44,5%. Cea mai mare rată de activitate (66,4%) a fost înregistrată la categoria de vârstă 45-49 ani. Populația ocupată era de peste 1.298 de mii de oameni. Distribuția pe sexe arată că ponderea bărbaților din totalul populației ocupate (50,0%) a fost egală cu cea a femeilor (50,0%). 55,9% au revenit în zonele rurale și 44,1% în zonele urbane. Rata șomajului (proporția de șomeri BIM din populația activă) înregistrată la nivelul țării este de 2,9%. Pentru bărbați a ajuns la 3,4%, iar pentru femei - 2,4%. Se mențin în continuare diferențe semnificative între rata șomajului din mediul urban (4,3%) și cel rural (1,8%).

Educație și știință

Guvernul Republicii Moldova identifică educația ca prioritate națională și recunoaște rolul educației în construirea unei societăți bazate pe cunoaștere. Educația este considerată un factor determinant al calității vieții și al oportunităților. Sectorul educației din țară trece de la un sistem centralizat, tradițional, la unul centrat pe student/elev.

Principalele provocări cu care se confruntă Moldova se referă la acoperirea cu servicii educaționale în faza preșcolară, în special în cazul copiilor minorităților și celor defavorizați, precum și gestionarea, monitorizarea și evaluarea sectorului educației.

Educație 2020, planul sectorial al țării, cuprinde șapte obiective strategice:

1. Creșterea accesului și nivelului de participare la educație și formare profesională, prin extinderea accesului la învățământul de calitate din cadrul IIS și colegii, oferind acces la educație incluzivă și o educație obligatorie generală de 12 ani, creșterea atractivității și accesului la învățământul profesional-tehnic și creșterea participării la învățământul superior și programe de formare pentru adulți.
2. Asigurarea relevanței studierii pentru viață, cetățeniei active și succesului în carieră prin adaptarea conținutului educației timpurii, asigurând relevanța învățământului primar, secundar și profesional-tehnic, modernizând curriculum universitar și promovând cercetarea științifică.
3. Asigurarea integrării efective a TIC în educație prin dotarea instituțiilor de învățământ cu echipamente moderne, dezvoltarea alfabetizării digitale și creșterea eficienței managementului instituțiilor de învățământ și al colegiilor prin tehnologia informației.
4. Dezvoltarea, susținerea și motivarea cadrelor didactice să asigure o educație de calitate prin creșterea atractivității profesiei de cadru didactic, echilibrând oferta și cererea de cadre didactice, îmbunătățind pregătirea inițială a cadrelor didactice și creând un sistem eficient de formare continuă.
5. Proiectarea și instituționalizarea unui sistem eficient de evaluare, monitorizare și asigurare a calității sistemului educațional prin dezvoltarea standardelor naționale și crearea unui cadru instituțional pentru asigurarea calității.
6. Optimizarea gestionării resurselor prin îmbunătățirea planificării și managementului instituțiilor de învățământ, obținerea eficienței în finanțarea educației, modernizarea infrastructurii instituțiilor de învățământ și asigurarea cu manuale și materiale didactice.
7. Atingerea coeziunii sociale oferind în același timp educație de calitate prin extinderea participării studenților/elevilor la luarea deciziilor, asigurarea unei educații eficiente a părinților și dezvoltarea parteneriatelor în domeniul educației⁸.

Pe parcursul anului de studii 2017/18, procesul de învățământ a fost organizat în 1.358 de instituții de învățământ, inclusiv 1.243 de instituții de învățământ general primar și secundar, 86 de instituții de învățământ superior și colegii și 29 de instituții de învățământ superior. Rețeaua de instituții de învățământ tehnic-profesional numără 11 centre de excelență, 32 de colegii și 43 de IIS și Colegii profesionale. Numărul instituțiilor de învățământ profesional-tehnic a scăzut cu 19% față de anul de studii 2014/15, iar al instituțiilor de învățământ general primar și secundar - cu 8%.

---

⁸ Parteneriatul Global pentru Educație, <https://www.globalpartnership.org/country/moldova>

Tabelul 4 de mai jos conține informațiile privind educația pe tipuri de instituții și numărul de elevi și studenți în anii de studii 2014-2018.

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Educația în instituții				
Învățământul general primar și secundar	1347	1323	1291	1243
Învățământul vocațional	106	92	86	86
Învățământul superior	31	31	30	29
Elevi și studenți, mii				
Instituții de studii generale primare și secundare	341,0	334,5	333,7	335,6
Instituții de studiu tehnic și vocațional	47,3	46,5	48,8	46,6
Instituții de studii superioare	89,5	81,7	74,7	65,5

Scăderea numărului de absolvenți față de 2014 a fost constatată pentru toate nivelurile de învățământ, 20% în învățământul secundar general, 18% în învățământul superior și 13% în învățământul profesional tehnic⁹.

Dimensiunea socială a învățământului superior (grupuri vulnerabile și defavorizate)

Annual, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării oferă 15% din numărul total de locuri prevăzute în planul de înregistrare a finanțării bugetare, pentru anumite categorii de candidați vulnerabili și defavorizați, inclusiv:

- a) copii orfani și copii rămași fără îngrijirea părintească, care au statut de copil orfan;
- b) copii cu un grad de dizabilitate sever sau accentuat;
- c) copii cu deficiențe fizice și senzoriale;
- d) copii ai căror ambii părinți sunt cu dizabilități;
- e) copii ai căror părinți au participat la acțiuni militare pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, în războiul din Afganistan sau la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobîl; militarii, participanți la operațiuni militare post-conflict cu caracter umanitar în Irak;
- f) copii din familii cu patru sau mai mulți copii, aflați în îngrijire;
- g) absolvenți de IIS și Colegii din localitățile de Est ale Republicii Moldova și din municipiul Bender, care au studiat în conformitate cu programele educaționale aprobate de Ministerul Educației al Republicii Moldova;

⁹ Raportul național „Moldova în cifre”

http://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Moldova_in_cifre/2018/Breviar_en_2018.pdf

- h) comunitățile de romi;
- i) tinerii care au efectuat serviciul militar la timp.

La o rată de 15% din numărul total de locuri prevăzute pentru planul de admitere cu finanțare bugetară, în conformitate cu regulile stabilite, a fost acordată prioritate orfanilor și copiilor rămași fără îngrijirea părintească cu statut de orfan și copiilor cu grad de dizabilitate sever sau accentuat. Înmatricularea pentru locurile rămase care nu fac obiectul acestei cote se face în ordine descrescătoare pe bază de competiție ale celorlalți candidați care s-au înscris pentru această cotă, indiferent de categorie.

Anual, aproximativ 736 din locurile bugetare alocate în planul de înregistrare pentru fiecare specialitate au fost oferite pentru anumite categorii de candidați socialmente-vulnerabili, prioritatea fiind acordată persoanelor rămase fără îngrijire părintească și celor cu grad de dizabilitate sever sau accentuat.

În prezent, 23 de studenți cu dizabilități locomotorii studiază în 6 instituții de învățământ superior de stat. În ultimii 4 ani, peste 300 de persoane cu dizabilități au beneficiat de învățământul superior; se preconizează că acest număr va crește în rezultatul activităților proiectului, inclusiv din Componenta 1. Planul de implicare a părților interesate aplicabil proiectului va asigura conștientizarea și sensibilizarea părților interesate într-un mod incluziv din punct de vedere social.

3. Cadrul juridic și de reglementare național

3.1. Legile și reglementările naționale relevante

Acordul de asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora și Republica Moldova a fost semnat la 27 iunie 2014. Acordul a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014 și de Parlamentul European la 13 noiembrie 2014.

În urma semnării *Acordului*, țara s-a angajat să implementeze legislația relevantă de mediu a Uniunii Europene în sistemul său juridic național prin adoptarea sau modificarea legislației, reglementărilor și procedurilor naționale care vizează asocierea politică și integrarea economică cu UE.

Acordul de asociere include dispoziții obligatorii, norme de reglementare și acorduri de cooperare mai extinse în toate sectoarele de interes. Prin urmare, directivele UE au devenit direct relevante pentru toate aspectele de dezvoltare a orașelor ecologice și sunt discutate separat pe sectoare și aspecte cheie.

Realizarea angajamentelor a început cu adoptarea *Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016 prin Hotărârea de Guvern nr. 808/2014*.

3.2. Prezentare generală a principalelor dispoziții juridice de mediu naționale

Republica Moldova dispune de o nouă bază legislativă, majoritatea căreia a fost aliniată la *acquis-ul comunitar* al UE, în conformitate cu Acordul de Asociere. O parte din legislația principală asociată cu propunerea de proiect și activitățile care vor fi implementate este indicată mai jos:

- Constituția Republicii Moldova (1994);
- Legea privind protecția mediului nr. 1515-XII din 16 iunie (1993);
- Legea privind expertiza ecologică Nr. 851-XIII din 29.05.1996;
- Legea privind evaluarea impactului asupra mediului nr. 86 din 29.05.2014;
- Legea apelor nr. 272 din 23.12.2012;
- Codul funciar (1991) 828-XII din 25.12.91;
- Legea cu privire la apa potabilă nr.272-XIV din 10 februarie (1999);
- Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, nr. 10-XVI din 03 februarie 2009;
- Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat, nr. 1538-XIII din 25 februarie 1998;

Alte legi relevante pentru acest proiect sunt:

- Legea privind activitățile de acreditare și de evaluare a conformității nr. 235 din 01.12.2011;
- Legea privind calitatea în construcții nr. 721 din 02 februarie 1996;
- Legea privind autorizarea executării lucrărilor de construcție nr. 163 din 09 iulie 2010;
- Legea privind accesul la informații nr. 982-XIV din 11.05.2000;
- Legea privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului nr. 835 din 17.05.1996;
- Legea privind deșeurile nr. 209 din 29.07.2016;
- Legea privind substanțele chimice nr. 277 din 29.11.2018;

- Legea privind protecția aerului nr. 1422- XIII din 17.12.97.

Hotărâri și regulamente:

- Documente normative și reglementări în construcții (SNiP 2.04.01-04-85);
- Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru privind folosirea sistemelor comunale de alimentare cu apă și de canalizare (2002);
- Hotărârea de Guvern cu privire la Concepția dezvoltării durabile a localităților Republicii Moldova (HG nr. 1491 din 2001);
- Reguli sanitare privind protecția aerului atmosferic în localități (1998);
- Hotărârea de Guvern cu privire la ridicarea siguranței în exploatare a clădirilor, instalațiilor, utilajului și conductelor care prezintă surse de risc sporit (1996);

Baza legislativă existentă care a fost elaborată în perioada 1993-2000 nu include toate politicile și actele internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și prevederile Uniunii Europene la care Moldova dorește să fie parte, dar toate acestea sunt pe agendă și urmează a fi elaborate în conformitate cu Acordul de Asociere; o astfel de lege este și Legea privind protecția aerului și Legea laboratoarelor. Evaluarea generală a actelor juridice și relevanța acestora pentru PISM este indicată în Tabelul 5 de mai jos.

<i>Denumire</i>	<i>Descriere generală</i>	<i>Relevanța pentru proiect</i>
Legea privind protecția mediului nr. 1515-XII din 16 iunie (1993)	stabilește cadrul legal de bază pentru redactarea actelor normative speciale și a instrucțiunilor privind protecția mediului	reguli de bază privind condițiile de calitate, drepturile și îndatoririle fiecărui actor cu activități cu impact potențial asupra mediului
Legea privind expertiza ecologică nr. 851-XIII din 29.05.1996	stabilește scopurile, obiectivele și principiile expertizei ecologice de stat (EES), precum și elementele de bază ale procedurii	lista și procedura pentru activitățile economice la scară redusă care fac obiectul expertizei ecologice
Legea privind evaluarea impactului asupra mediului nr. 86 din 29.05.2014	stabilește obiectivul pregătirii documentației privind Evaluarea impactului asupra mediului (EIM), procedura, coordonarea și aprobarea acesteia și include Lista obiectelor și tipurilor de activități pentru care EIM este obligatorie înainte de proiectarea lor	nu este relevantă, deoarece proiectul nu va susține nicio activitate de infrastructură la scară mare
Legea privind spațiile verzi din localitățile urbane și rurale nr. 591 (1999)	reglementează relațiile în domeniul dezvoltării și protecției spațiilor verzi din localitățile urbane și rurale, pentru a asigura dreptul fiecărui individ la un mediu sănătos și estetic	identificarea și delimitarea zonelor verzi din apropierea instituțiilor de învățământ
Legea apelor nr. 272 din 23.12.2012	parțial armonizată cu directivele UE în domeniul politicii de apă, stabilește cadrul	ar putea fi relevantă dacă pentru laborator va fi necesară aplicarea

	legal necesar pentru gestionarea, protecția și utilizarea apei	autorizațiilor de apă, în alte cazuri nu este relevantă
Codul funciar (1991) 828-XII din 25.12.91	stabilește relațiile și drepturile de proprietate asupra terenurilor și cadrul de bază al utilizării terenurilor	pentru stabilirea procedurilor, îndatoririlor și obligațiilor în administrarea terenului
Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, nr. 10-XVI din 03 februarie 2009	reglementează organizarea supravegherii de stat a sănătății publice, stabilind cerințe generale pentru sănătatea publică, drepturile și obligațiile persoanelor fizice și ale persoanelor juridice, procedura de organizare a sistemului de supraveghere de stat a sănătății publice. Scopul acestei legi este asigurarea condițiilor optime pentru realizarea maximă a potențialului de sănătate al tuturor pe toată durata vieții, prin eforturi organizate ale societății pentru prevenirea bolilor, protecția și promovarea sănătății populației, îmbunătățirea calității vieții.	relevantă pentru domeniul calitatea aerului în încăpere și calitatea apei potabile, calitatea produselor folosite în instituțiile de învățământ
Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat, nr. 1538-XIII din 25 februarie 1998	stabilește bazele legale pentru crearea și funcționarea fondului pentru ariile naturale protejate de stat	va fi relevantă în cazul în care pe teritoriul instituției de învățământ există o zonă protejată
Legea privind activitățile de acreditare și de evaluare a conformității nr. 235 din 01.12.2011	stabilește cadrul legal pentru activitatea de acreditare a organismelor de evaluare a conformității, realizate cu titlu obligatoriu sau voluntar, pentru plasarea produsului pe piață și pentru activitățile de evaluare a conformității, indiferent de faptul dacă această evaluare este obligatorie sau nu pentru produsele comercializate și / sau utilizate în Republica Moldova.	va fi relevantă dacă instituțiile vor implementa proiecte pentru îmbunătățirea unei părți tehnice, metodologice și materiale ale activităților de laborator, procesul de acreditare ar trebui să existe
Legea privind calitatea în construcții nr. 721 din 02 februarie 1996	Prevederile prezentei legi se aplică construcțiilor și instalațiilor aferente, denumite în continuare industria construcțiilor, în proiectarea, edificarea și construirea, precum și în etapele de exploatare și intervenții la clădirile existente și după utilizarea acestora, indiferent de forma lor de proprietate,	va fi relevantă pentru lucrările de construcție la scară mică

	destinație, categorie și clasă sau sursă de finanțare, pentru a proteja viața și bunurile oamenilor, societatea și mediul înconjurător.	
Legea cu privire la autorizarea executării lucrărilor de construcție, nr. 163 din 09 iulie, 2010	Obiectul prezentei legi îl constituie reglementarea modului de autorizare, avizare și verificare a lucrărilor de proiectare, executare sau desființare a construcțiilor și amenajărilor în conformitate cu documentația de urbanism și de amenajare a teritoriului prin aplicarea sistemului de documente normative în construcții în scopul asigurării transparenței și publicității la emiterea actelor administrative și al creării unor condiții favorabile mediului de afaceri. Prevederile prezentei legi sunt obligatorii pentru autorizarea executării construcțiilor de orice gen, categorie, destinație și tip de proprietate, cu excepția obiectelor cu caracter militar sau secret, care se autorizează în mod special.	va fi relevantă pentru lucrările de construcție la scară mică, dacă va fi conform criteriilor prevăzute de lege
Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000	reglementează drepturile de acces la informație de importanță publică deținute de autoritățile publice, în vederea exercitării și protejării interesului public de a cunoaște și a obține o ordine democratică liberă și o societate deschisă	relevantă pentru asigurarea modului activ și pasiv de diseminare a informațiilor despre implementarea proiectului și a lucrărilor de construcție la scară mică executate în cadrul proiectului
Legea privind deșeurile nr. 209 din 29.07.2016	reglementează metodele de gestionare a deșeurilor, astfel încât acestea să nu pună în pericol mediul, sănătatea oamenilor și alte organisme vii. Autoritățile responsabile autorizează activități de colectare, transport, exploatare și evacuare a deșeurilor, evitând apa, solul, flora, fauna, poluarea fonică și a aerului. Noile metode nu trebuie să pună în pericol peisajele sau ariile protejate.	relevantă pentru asigurarea gestionării deșeurilor la nivelul fiecărei instituții pentru deșeurii toxice, echipamente electrice și electronice pentru deșeurii solide
Legea privind protecția aerului nr. 1422- XIII din 17.12.97	Legea are drept obiective păstrarea purității și ameliorarea calității aerului atmosferic-component al mediului, prevenirea și reducerea efectelor nocive ale factorilor fizici, chimici, biologici, radioactivi și de	relevantă pentru asigurarea calității aerului pentru activitățile legate de lucrările de construcție la scară mică și, de asemenea, pentru asigurarea cerințelor legale

	altă natură asupra atmosferei, cu consecințe nefaste pentru populație și/sau mediul înconjurător și reglementează activitatea persoanelor fizice și juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, în cazul în care aceasta, direct sau indirect, afectează sau poate afecta calitatea aerului atmosferic.	pentru zgomot în timpul lucrărilor de construcție la scară mică și pentru exploatarea echipamentelor din laborator
--	---	--

3.3. Prezentare generală a principalelor dispoziții juridice sociale naționale

În ceea ce privește prevederile Constituției și pentru o aplicare îmbunătățită, Parlamentul a adoptat câteva legi relevante pentru componenta socială, cum ar fi:

Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012 - reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități la incluziune socială, garantând posibilitatea participării lor la toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, având ca bază respectul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj nr.105 din 14.06.2018 - scopul acestei legi este prevenirea și reducerea șomajului și a efectelor sociale ale acestuia, reducerea riscului de șomaj și asigurarea unui nivel înalt al ocupării și adaptării forței de muncă la cerințele pieței muncii.

Legea cu privire la serviciile sociale, nr. 123 din 18.06.2010 - stabilește cadrul general de creare și funcționare a sistemului integrat de servicii sociale, cu determinarea sarcinilor și responsabilităților autorităților administrației publice centrale și locale, ale altor persoane juridice și fizice abilitate cu asigurarea și prestarea serviciilor sociale, precum și protecția drepturilor beneficiarilor de servicii sociale.

Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați Nr. 5-XVI din 09.02.2006 - scopul acestei legi constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex. De asemenea, legea introduce noțiunea de acțiuni pozitive.

3.4. Instituții relevante

3.4.1. Cadrul administrativ/instituțional de evaluare a mediului

În ultimii ani, politicile și practicile de gestionare a mediului din Moldova au fost în continuă schimbare. Chiar dacă aceste schimbări s-au produs mai mult la nivel instituțional, impactul lor asupra stării mediului a fost esențial. Unul dintre instrumentele importante care au influențat dezvoltarea domeniului mediului din Republica Moldova este Acordul de Asociere semnat cu Uniunea Europeană. În acest sens, Moldova trebuie să implementeze o agendă de reforme bazată pe un program cuprinzător al apropierei legislației sale de mediu (și nu numai) la normele UE.

Astfel, pentru a realiza reforma instituțională și consolidarea capacităților în sectorul mediului, au fost create **Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului**, ambele instituții fiind funcționale.

Conform reformei guvernamentale recente, realizate în perioada iulie - septembrie 2017, la nivel central, a fost format **Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului**¹⁰, care elaborează politici publice eficiente în domeniile de competență (agricultură, producție de alimente; siguranța alimentelor; dezvoltare regională și rurală; planificare spațială; protecția mediului și schimbările climatice; resurse naturale), pentru a monitoriza calitatea politicilor și actelor normative. și să propună intervenții justificate ale statului care să ofere soluții eficiente în domeniile de competență, asigurând cel mai bun raport între rezultatele așteptate și costuri.

Agenția de Mediu¹¹ este o autoritate administrativă din subordinea Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, responsabilă pentru implementarea politicii de stat în următoarele domenii de activitate:

1. prevenirea poluării mediului;
2. protecția aerului atmosferic și a schimbărilor climatice;
3. protecția și reglementarea utilizării resurselor de apă;
4. protecția și reglementarea utilizării regnului animal și vegetal, a resurselor biologice acvatice;
5. conservarea biodiversității și managementul ariilor naturale protejate de stat;
6. gestionarea deșeurilor;
7. biosecuritatea.

Printre **funcțiile cheie ale Agenției de Mediu** sunt:

- 1) asigurarea implementării documentelor de politici publice și a legislației privind protecția mediului atât la nivel național, cât și local;
- 2) acordarea suportului tehnic Ministerului la fundamentarea proiectelor de documente de politici publice și de acte normative în domeniul protecției mediului;
- 3) reglementarea și autorizarea activităților cu impact asupra calității mediului, eliberând persoanelor fizice și juridice acte permissive pentru practicarea activităților de întreprinzător cu impact asupra mediului (autorizații, acorduri de mediu, permise, certificate, notificări, avize și coordonări), prevăzute în Nomenclatorul actelor permissive, aprobat prin Legea nr. 160 din 22 iulie 2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător;
- 4) realizarea monitoring-ului calității factorilor de mediu (monitoring-ul calității apei, aerului, solului, monitoring-ul forestier și al ariilor naturale protejate de stat, monitoring-ul stării și folosinței resurselor de apă și de sol, monitoring-ul regnului vegetal și regnului animal, monitoring-ul pescuitului, monitoring-ul stării subsolului, monitoring-ul poluării aerului, monitoring-ul geologic, monitoring-ul poluării mediului) în scopul asigurării persoanelor fizice și juridice cu informații privind calitatea mediului, dezvoltării

---

¹⁰ HG nr. 695/2017 cu privire la organizarea și funcționarea MARDM <http://lex.justice.md/md/371190/>

¹¹ HG nr. 549 din 13.06.2018 cu privire la constituirea, organizarea și funcționarea Agenției de Mediu <http://lex.justice.md/md/375961/>

sistemului indicatorilor statistici în domeniul protecției mediului, precum și în scopul elaborării și publicării Raportului național privind starea mediului în Republica Moldova;

5) crearea și administrarea cadastrelor și registrelor speciale, administrarea sistemului informațional și de date pentru domeniile sale de activitate și asigurarea accesului publicului la informația despre mediu.

Inspectoratul pentru Protecția Mediului¹² - este organizat și funcționează ca autoritate administrativă în cadrul Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului abilitat să îndeplinească acțiuni de **supraveghere și control de stat** în domeniul protecției mediului și al utilizării resurselor naturale.

3.4.2. Cadrul social și administrativ / instituțional

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale are misiunea de a analiza situația și problemele din domeniile sănătății, muncii, protecției sociale și demografiei, de a elabora politici publice eficiente în domeniile respective de a monitoriza calitatea politicilor și actelor normative și de a propune intervenții justificate ale statului care va oferi soluții eficiente în domeniile de competență, asigurând cel mai bun raport între rezultatele preconizate și costurile așteptate.

Ministerul are în subordine o serie de agenții și instituții, care au ca scop punerea în aplicare a politicii promovate de Minister. Printre instituțiile asociate domeniului social, pot fi menționate următoarele:

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă este autoritatea administrativă din subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, împuternicită să asigure punerea în aplicare a politicii în domeniul promovării ocupării forței de muncă, a migrației forței de muncă și a ajutorului de șomaj. Misiunea agenției este de a crește oportunitățile de angajare ale persoanelor care caută un loc de muncă și de a sprijini angajatorii în identificarea forței de muncă calificate și în crearea de noi locuri de muncă.

Agenția Națională își îndeplinește sarcinile în următoarele domenii:

- 1) implementarea politicii de promovare a ocupării forței de muncă;
- 2) migrația forței de muncă;
- 3) asigurarea de șomaj.

Inspectoratul de Stat al Muncii este o autoritate administrativă, care are dreptul de a exercita controlul de stat asupra respectării actelor legislative și a altor acte normative în domeniul muncii, siguranței și sănătății în muncă.

Inspekția socială are misiunea de a inspecta aplicarea corectă și unitară a legilor și a altor acte normative care reglementează acordarea ajutorului social, ajutorul pentru perioada rece a anului și serviciile sociale. Astfel, unele dintre acțiunile inspekției sunt:

- a) asigură exercitarea inspekției asupra implementării prevederilor actelor normative referitoare la acordarea ajutorului social, ajutorului pentru perioada rece a anului și a serviciilor sociale acordate

---

¹² HG nr. 548 din 13.06.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului pentru Protecția Mediului <http://lex.justice.md/md/375960/>

de către prestatorii de servicii sociale, indiferent de tipul de proprietate și de forma juridică de organizare;

- b) depistează și constată încălcările prevederilor legale din domeniul supus inspecției și informează organele competente;

Agenția Națională de Asistență Socială este o autoritate administrativă din subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. Misiunea Agenției constă în sporirea calității asistenței sociale acordate populației prin implementarea politicii statului în domeniul asistenței sociale.

În activitatea sa, Agenția exercită următoarele funcții de bază:

- a) elaborarea cadrului metodologic pentru implementarea unitară a legislației în domeniul asistenței sociale;
- b) gestionarea activității instituțiilor publice în care Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale exercită calitatea de fondator
- c) facilitarea procesului de consolidare a capacităților profesionale ale personalului din sistemul de asistență socială;
- d) gestionarea mijloacelor financiare pentru finanțarea programelor cu destinație specială în domeniul asistenței sociale și a pachetului minim de servicii sociale.

Consiliul național de acreditare a prestatorilor de servicii sociale este o autoritate administrativă în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, care are misiunea de a certifica capacitatea furnizorilor de servicii sociale, indiferent de tipul de proprietate, forma juridică de organizare și subordonare administrativă și de a furniza servicii sociale calitative.

Consiliul național pentru determinarea dizabilității și capacității de muncă are misiunea de a asigura îndeplinirea prevederilor actelor normative în vigoare privind determinarea dizabilității și a capacității de muncă, având ca obiective finale incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Centrul de plasament temporar pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități (din câteva localități), precum și Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de persoane care reprezintă instituția de asistență socială și reabilitare / recuperare din conducerea Agenției Naționale de Asistență Socială.

4. Standarde relevante de mediu și sociale ale Băncii Mondiale (SMS)

Cadrul de mediu și social al Băncii Mondiale stabilește angajamentul de dezvoltare durabilă al Băncii prin intermediul politicii Băncii și al unui set de standarde de mediu și sociale concepute să susțină proiectele realizate de Debitori cu scopul de a eradica sărăcia extremă și promova prosperitatea împărtășită.

Standardele de mediu și sociale (SMS)¹³ stabilesc cerințele pentru Debitori referitoare la identificarea și evaluarea riscurilor de mediu și sociale, precum și efectele asociate cu proiectele sprijinite de Bancă prin finanțarea proiectelor de investiții. Banca consideră că aplicarea acestor standarde, prin axarea pe identificarea și managementul riscurilor de mediu și sociale, va oferi Debitorilor suportul necesar în atingerea scopului de reducere a sărăciei și de creștere a prosperității într-o manieră durabilă spre beneficiul mediului și al cetățenilor.

Standardele urmează să:

- (a) susțină Debitorii/Clienții în atingerea bunelor practici internaționale referitoare la durabilitatea de mediu și socială;
- (b) asiste Debitorii/Clienții să-și onoreze obligațiile naționale și internaționale de mediu și sociale;
- (c) sporească nediscriminarea, transparența, participarea, responsabilizarea și guvernarea;
- (d) consolideze rezultatele dezvoltării durabile ale proiectelor prin implicarea permanentă a părților interesate.

Cele 10 standarde de mediu și sociale stabilesc normele pe care Debitorul și Proiectul le vor îndeplini pe durata de implementare a Proiectului, după cum urmează:

4.1 SMS 1 – Evaluarea și managementul riscurilor și efectelor de mediu și sociale

SMS1 stabilește responsabilitățile Clientului pentru evaluarea, gestionarea și monitorizarea riscurilor de mediu și sociale și a efectelor asociate cu fiecare etapă a proiectului susținută de Bancă prin finanțarea proiectelor de investiții, în vederea obținerii unor rezultate ecologice și sociale conforme cu standardele de mediu și sociale (SMS).

Evaluarea de mediu și socială se va baza pe informația actuală, inclusiv o descriere și delimitare a Proiectului, și pe orice aspecte conexe, precum și pe datele primare de mediu și sociale la un nivel adecvat de detaliere care să fie suficient pentru caracterizarea și identificarea riscurilor, efectelor și a măsurilor de atenuare. Evaluarea va aprecia riscurile potențiale de mediu și sociale ale Proiectului, precum și efectele, cu o axare specifică pe acele riscuri care ar putea afecta în mod disproporționat grupurile sociale dezavantajate și/sau vulnerabile; va examina opțiunile de alternativă ale proiectului; va identifica căile de îmbunătățire a modul de selectare, amplasare, planificare, proiectare și implementare a proiectului în vederea aplicării ierarhiei de atenuare pentru efectele adverse de mediu și sociale, căutând oportunități

---

¹³ www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-standards și <http://projects-beta.vsemirnyjbank.org/ru/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-socialstandards>

pentru consolidarea impactului pozitiv al Proiectului. Evaluarea de mediu și socială va include implicarea părților interesate ca parte integrală a evaluării, în conformitate cu SMS10.

În conformitate cu SMS1, Clientul va gestiona riscurile și efectele de mediu și sociale ale Proiectului pe durata de implementare a acestuia într-o manieră sistematică, proporționată naturii și anvergurii Proiectului, precum și riscurilor și efectelor potențiale (vă rugăm să utilizați anexa 2 și anexa 7 pentru evaluarea riscurilor de mediu și al celor sociale).

4.2 SMS 2 – Munca și condițiile de muncă

SMS2 recunoaște importanța creării locurilor de muncă și a generării de venituri în urmărirea obiectivului de reducere a sărăciei și de creștere economică favorabilă incluziunii. Debitorii pot promova relații solide între lucrători și conducere și spori generarea beneficiilor proiectului prin tratarea adecvată a lucrătorilor Proiectului, asigurându-le condiții de muncă sigure și sănătoase. SMS2 se aplică lucrătorilor din Proiect, inclusiv celor cu program deplin, program redus, temporari, sezonieri și migranți.

Debitorul va elabora și implementa proceduri scrise de gestionare a forței de muncă aplicabile Proiectului. Aceste proceduri vor stabili modul în care lucrătorii Proiectului vor fi gestionați, în conformitate cu cerințele dreptului național și cu prezentul SMS. Procedurile vor aborda modul în care acest SMS va fi aplicat diferitor categorii de lucrători ai Proiectului, inclusiv lucrătorilor angajați direct, și modul în care Debitorul le va cere terților să-și gestioneze personalul în conformitate cu SMS2.

4.3 SMS 3 – Resurse și eficiență, prevenirea și managementul poluării

SMS3 recunoaște faptul că activitatea economică și urbanizarea frecvent generează poluări ale aerului, apei și solului, consumând resurse epuizabile care pot pune în pericol viața umană, serviciile ecosistemice și mediul la nivel local, regional și global. Concentrația actuală și estimată de gaze cu efect de seră (GES) din atmosferă pune în pericol bunăstarea generațiilor actuale și viitoare. Concomitent, o utilizare mai eficientă și eficace a resurselor, prevenirea poluării și evitarea emisiilor de GES, precum și tehnologiile și practicile de atenuare au devenit mai accesibile și mai realizabile. Prezentul SMS stabilește cerințele menite să abordeze problema utilizării eficiente a resurselor, precum și prevenirea și gestionarea poluării pe durata de implementare a Proiectului

CMMS ar trebui să includă secțiuni privind utilizarea eficientă a resurselor și prevenirea și gestionarea poluării. Evaluarea riscurilor și a efectelor, precum și măsurile de atenuare propuse aferente cerințelor relevante prevăzute de SMS3, inclusiv referitoare la materia primă, utilizarea apei, poluarea aerului, materialele periculoase și deșeurile periculoase sunt incluse în domeniul de aplicare al CMMS și al PMMS în funcție de relevanță. Un exemplu de PMMS este inclus în Anexa 3.

4.4 SMS 4 – Sănătatea și siguranța comunității

SMS4 recunoaște faptul că activitățile din cadrul Proiectului, echipamentul și infrastructura pot crește nivelul de expunere a comunității la diverse riscuri și efecte. Mai mult decât atât, comunitățile care deja sunt afectate de efectele schimbărilor climatice pot să se confrunte, de asemenea, cu o accelerare sau intensificare a impactului generat de activitățile din cadrul Proiectului. SMS4 abordează riscurile de sănătate, siguranță și securitate și impactul asupra comunităților afectate de Proiect, precum și responsabilitatea corespunzătoare a Debitorilor de a evita sau de a minimiza astfel de riscuri și efecte, acordând o atenție deosebită persoanelor care pot fi vulnerabile din cauza unor circumstanțe concrete.

4.5 SMS 5 – Achiziția de terenuri, restricții privind utilizarea terenurilor și strămutarea involuntară

SMS5 recunoaște faptul că achiziția de terenuri în legătură cu realizarea Proiectului și restricțiile privind utilizarea terenurilor pot avea un impact advers asupra comunităților și persoanelor. Achiziția de terenuri în legătură cu realizarea Proiectului sau restricțiile privind utilizarea terenurilor pot cauza strămutarea fizică (relocarea, pierderea terenurilor rezidențiale sau pierderea adăpostului), strămutarea economică (pierderea terenurilor, activelor/averii sau accesului la active, care conduce la pierderea surselor de venit sau a altor mijloace de subzistență) sau ambele. Termenul “strămutarea involuntară” se referă la acest impact. Strămutarea este considerată involuntară atunci când persoanele sau comunitățile afectate nu au dreptul să se opună achiziției de terenuri sau restricțiilor privind utilizarea terenurilor care se soldează cu strămutarea persoanelor vizate.

Pe baza studiilor efectuate și din experiența acumulată se poate conchide faptul că strămutarea fizică și economică, în cazul în care nu este atenuată, poate genera serioase riscuri economice, sociale și de mediu: sistemele de producție sunt demontate; oamenii se pot confrunța cu sărăcia în cazul în care pierd resursele productive sau alte surse de venituri; oamenii ar putea fi strămutați în medii unde competențele lor productive sunt mai puțin aplicabile, concurența pentru resurse fiind mai mare; instituțiile comunitare și rețelele de socializare ar putea fi mai slabe; rudele ar putea fi dispersate; iar identitatea culturală, autoritatea tradițională și potențialul pentru ajutorul reciproc ar putea fi redus sau pierdut.

Din aceste motive, strămutarea involuntară ar trebui evitată. Totuși, în cazul în care strămutarea involuntară este inevitabilă, aceasta urmează a fi minimizată, fiind planificate cu grijă și întreprinse măsuri de atenuare a impactului advers asupra persoanelor strămutate (și asupra comunităților-gazdă).

4.6 SMS 6 – Conservarea diversității biologice și managementul durabil al resurselor naturale vii

SMS6 recunoaște faptul că protecția și conservarea diversității biologice și managementul durabil al resurselor naturale vii sunt esențiale pentru dezvoltarea sustenabilă. Diversitatea biologică înseamnă diversitatea organismelor vii de orice origine, inclusiv, *inter alia*, ecosistemele terestre, marine și alte ecosisteme acvatice și complexe ecologice din care acestea fac parte; această noțiune include diversitatea în cadrul speciilor și între specii, precum și cea a ecosistemelor. Diversitatea biologică frecvent stă la baza serviciilor ecosistemice apreciate de oameni. Prin urmare, impactul asupra diversității biologice poate afecta și prestarea serviciilor ecosistemice.

SMS6 recunoaște importanța menținerii principalelor funcții ecologice ale habitatelor, inclusiv ale pădurilor și diversitatea biologică pe care acestea o susțin. Habitat este definit ca unitate geografică terestră, de apă dulce sau marină sau aeriană care susține ansamblurile de organisme vii și interacțiunea acestora cu mediul abiotic. Toate habitatele susțin complexitățile de organisme vii și variază în termeni de diversitate a speciilor, abundență și importanță.

De asemenea, prezentul SMS abordează managementul durabil al producției primare și al recoltării resurselor naturale vii.

SMS6 recunoaște necesitatea de a analiza mijloacele de subzistență ale părților afectate de Proiect, inclusiv popoarele indigene, al căror acces sau utilizare a diversității biologice sau a resurselor naturale vii poate fi afectată de Proiect.

La fel, a fost luat în considerare rolul potențial, pozitiv al părților afectate de Proiect, inclusiv al popoarelor indigene, în conservarea diversității biologice și managementul durabil al resurselor naturale vii.

4.7 SMS 7 – Popoare indigene/Comunități locale tradiționale din Africa sub-sahariană insuficient deservite din punct de vedere istoric

Prezentul SMS se aplică unor grupuri sociale și culturale distincte. Terminologia utilizată pentru astfel de grupuri variază de la o țară la alta, frecvent reflectând considerațiunile naționale. SMS7 folosește termenul “Popoare indigene/Comunități locale tradiționale din Africa sub-sahariană insuficient deservite din punct de vedere istoric”, recunoscând faptul că aceste grupuri pot fi menționate ca atare în diferite țări, folosind diferiți termeni. Cei din urmă includ “comunități locale tradiționale din Africa sub-sahariană insuficient deservite din punct de vedere istoric,” “minorități etnice indigene,” “aborigeni,” “triburile de colină,” “grupuri vulnerabile și marginalizate,” “naționalități minoritare,” “triburi recunoscute/înregistrate,” “primele națiuni” sau “grupuri tribale.”

SMS7 contribuie la reducerea sărăciei și dezvoltarea durabilă prin asigurarea faptului că proiectele susținute de Bancă sporesc oportunitățile pentru popoarele indigene/Comunitățile locale tradiționale din Africa sub-sahariană insuficient deservite din punct de vedere istoric să participe la procesul de dezvoltare și să beneficieze de pe urma acestuia prin modalități care nu le pune în pericol identitatea culturală unică și bunăstarea.

4.8 SMS 8 – Patrimoniul cultural

SMS8 recunoaște faptul că patrimoniul cultural asigură continuitatea trecutului, prezentului și viitorului sub forme tangibile și intangibile. Oamenii identifică prin patrimoniul cultural o reflecție și exprimare a valorilor, convingerilor, cunoștințelor și tradițiilor în continuă dezvoltare. Patrimoniul cultural, în multiplele sale manifestări, este important ca sursă de informații științifice și istorice valoroase, ca un activ economic și social pentru dezvoltare, precum și ca parte integrantă a identității culturale și practicii umane. SMS8 stabilește măsuri concepute să asigure protecția patrimoniului cultural pe durata de implementare a Proiectului.

Cerințele SMS8 se aplică patrimoniului cultural indiferent de faptul dacă acesta a fost sau nu protejat juridic sau a fost identificat sau perturbat anterior. Cerințele SMS8 se aplică patrimoniului cultural intangibil numai în cazul în care o componentă fizică a unui Proiect va avea un impact material asupra unui astfel de patrimoniu cultural sau atunci când un Proiect are intenția să folosească patrimoniul cultural vizat în scopuri comerciale.

Debitorul va pune în aplicare practici recunoscute la nivel global pentru studiile pe teren, documentarea și protejarea patrimoniului cultural în legătură cu realizarea Proiectului, inclusiv de către contractanți și terții acestora.

Procedura de „descoperire accidentală – în eng. *Chance Finds*” reprezintă o procedură specifică Proiectului care va fi respectată în cazul în care în cadrul activităților Proiectului va fi descoperit un patrimoniu cultural necunoscut anterior. Această clauză va fi inclusă în toate contractele aferente lucrărilor de construcție eferente Proiectului, inclusiv lucrărilor de excavare, demolare, strămutare a solului, inundațiilor sau altor schimbări ce s-au produs în mediul fizic. Procedura de „descoperire accidentală” va stabili modul în care va fi gestionat patrimoniul descoperit asociat Proiectului.

Procedura va include cerința de a notifica autoritățile relevante despre obiectele sau locațiile/site-urile descoperite/găsite de către experții în domeniul patrimoniului cultural; de a îngrădi zona sau terenul unde a fost descoperit obiectul în vederea evitării altor perturbări; de a efectua evaluarea obiectelor găsite sau a site-urilor descoperite de către experții în domeniul patrimoniului cultural; de a identifica și implementa acțiuni consecvente cu cerințele acestui SMS și ale dreptului național; și de a instrui angajații și lucrătorii Proiectului în materie de proceduri de descoperire accidentală.

4.9 SMS 9 – Intermediari financiari

SMS9 recunoaște faptul că o piață locală robustă de capital și financiară și accesul la finanțare sunt importante pentru dezvoltarea economică, creșterea economică și reducerea sărăciei. Banca și-a asumat angajamentul să sprijine dezvoltarea durabilă a sectorului financiar și să consolideze rolul pieței locale de capital și financiare.

Instituțiile financiare sunt obligate să monitorizeze și să gestioneze riscurile de mediu și sociale, precum și impactul portofoliului și al subproiectelor, să monitorizeze riscul de portofoliu, în funcție de natura finanțării prin intermediari.

Modul în care instituția financiară își va gestiona portofoliul va lua diverse forme în funcție de o serie de factori, inclusiv de capacitatea instituției și de natura și domeniul de aplicare al finanțării oferite de aceasta.

Instituțiile financiare sunt obligate să elaboreze și să mențină sub formă de sistem de management de mediu și social (SMMS), sisteme eficiente de mediu și sociale, proceduri și capacitate pentru evaluarea, gestionarea și monitorizarea riscurilor și a impactului subproiectelor, precum și să gestioneze riscul general al portofoliului într-o manieră responsabilă.

4.10 SMS 10 – Implicarea părților interesate și dezvoltarea informațiilor

Prezentul SMS recunoaște importanța implicării deschise și transparente a Debitorului și părților interesate ale Proiectului ca un element esențial de bune practici internaționale. Implicarea eficientă a părților interesate poate îmbunătăți durabilitatea de mediu și socială a proiectelor, spori nivelul de acceptare a Proiectului și contribui semnificativ la conceperea reușită și punerea în aplicare a Proiectului.

Clientul va colabora cu părțile interesate pe durata de implementare a Proiectului, lansând această colaborare cât mai devreme posibil în procesul de elaborare a Proiectului și într-o perioadă de timp ce permite organizarea unor consultări robuste cu părțile interesate pe marginea design-ului Proiectului. Natura, domeniul de aplicare și frecvența implicării părților interesate va fi proporțională naturii și anvergurii Proiectului și riscurilor și efectelor potențiale ale acestuia.

Implicarea părților interesate reprezintă un proces incluziv realizat pe durata de implementare a Proiectului. Atunci când este corect conceput și implementat, acesta permite dezvoltarea unor relații robuste, constructive și receptive care sunt importante pentru managementul cu succes al riscurilor de mediu și sociale ale Proiectului.

Implicarea părților interesate este cea mai eficientă atunci când este inițiată la o etapă timpurie a procesului de elaborare a Proiectului, fiind o parte integrantă a deciziilor timpurii adoptate în cadrul Proiectului și a evaluării, managementului and monitorizării riscurilor și efectelor de mediu și sociale ale Proiectului. În consultare cu Banca, Debitorul va elabora și implementa un Plan de implicare a părților interesate (SEP) proporțional naturii și anvergurii Proiectului, precum și riscurilor și efectelor potențiale ale acestuia.

5. Riscuri și efecte potențiale de mediu și sociale / măsuri de atenuare

5.1. Efecte pozitive

Se preconizează ca subproiectele ce urmează a fi implementate în cadrul acestui Proiect vor genera efecte sociale și de mediu pozitive directe și indirecte. Efectele sociale pozitive directe vor fi generate de condițiile ameliorate de învățare și predare în instituțiile de învățământ superior și colegiile țintă dat fiind faptul că procesul didactic va fi desfășurat în spații dotate cu echipamentul necesar.

Efectele sociale pozitive indirecte vor viza ameliorarea generală a mediului educațional, fiind solicitate mai multe studii, relevanța sporită a procesului didactic și a pieței muncii, unele lucrări civile minore cum ar fi sistemele de ventilație și de încălzire, și instituții care sunt mai accesibile pentru oamenii cu dizabilități. Mai mult decât atât, Proiectul va genera efecte pozitive în termeni de conservare a energiei și reducere a poluanților atmosferici.

5.2. Munca și condițiile de muncă

Organizația Internațională a Muncii (OIM) și Uniunea Europeană (UE) și-au asumat angajamente pe termen lung de îmbunătățire a condițiilor de muncă și a calității locurilor de muncă. Activitatea profesională trebuie să satisfacă nevoile materiale și să creeze condiții de muncă care implică imparțialitate, atenuază greutățile și privațiunile cu care se confruntă un număr mare de oameni. Fundația Europeană pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață (Eurofound), o agenție tripartită a UE fondată în anul 1975, ajută statele membre ale UE să atingă aceste obiective prin sporirea cunoștințelor despre modul în care pot fi îmbunătățite condițiile de muncă în Europa.

Importanța unor condiții de muncă mai bune este pusă în discuție și în Agenda ONU 2030 de dezvoltare durabilă, care reflectă preocuparea răspândită ce vizează lipsa oportunităților de muncă și a muncii decente și recunoaște legătura dintre ocuparea integrală a forței de muncă, condițiile de muncă decente și eradicarea sărăciei. Obiectivele de dezvoltare durabilă includ Obiectivul 8 care promovează „creșterea economică continuă, incluzivă și durabilă, ocuparea integrală și productivă a forței de muncă și muncă decentă pentru toți”. În special, Ținta 8.8 subliniază necesitatea de a „proteja drepturile lucrătorilor și a promova medii sigure și securizate de muncă pentru toți lucrătorii, inclusiv pentru lucrătorii migranți, în particular pentru femeile migrante, și acei care muncesc în condiții precare”.

Se preconizează ca Proiectul actual să aibă, în general, un impact pozitiv asupra populației și activității profesionale. Reabilitarea instituțiilor de învățământ superior și a colegiilor va avea un anumit impact asupra structurii demografice a forței de muncă în domeniile afectate de îmbunătățirile propuse de Proiect. Astfel, Proiectul va crea oportunități de muncă temporare și unele permanente pentru populația locală (atât pentru bărbați, cât și pentru femei), care ar putea să se angajeze în perioada de reabilitare și mentenanță. Proiectul va putea monitoriza impactul menționat mai sus, folosind indicatori diferențiați în funcție de gen. Disponibilitatea unor instituții de învățământ superior și colegii moderne în comunitate le va permite mai multor persoane să urmeze studii universitare, iar standardele de învățământ și calitatea acestuia vor crește.

5.3 Resurse și eficiență, prevenirea și managementul poluării

Prevenirea poluării

În conformitate cu dispozițiile Legii privind evaluarea impactului asupra mediului, nr. 86/2014, proiectele sunt clasificate conform impactului acestora asupra mediului după cum urmează.

22. Activitățile ce planifică construcții de obiective și/sau instalații noi, extinderea sau modificarea/modernizarea celor existente cu potențial impact asupra mediului, inclusiv proiectele de dezafectare, sunt încadrate după gradul de impact asupra mediului, după cum urmează:

1) activități cu impact nesemnificativ – sunt considerate activitățile destinate exclusiv satisfacerii necesităților locuințelor și/sau gospodăriei proprii și care nu sunt amplasate în zone cu regim special de protecție, precum și alte activități pentru care în conformitate cu prevederile legislației, nu este necesară obținerea autorizației de construcție;

2) activități cu impact redus – sunt considerate activitățile din anexa nr. 2 la Legea nr. 86/2014, anexa nr. 1 la Legea nr. 851 din 29 mai 1996 privind expertiza ecologică (în continuare – Legea nr. 851/1996), precum și oricare alte activități, altele decât cele menționate la sbp. 1), pentru care legislația națională prevede în prealabil efectuarea procedurii de evaluare a impactului asupra mediului, iar realizarea lor nu se permite fără obținerea acordului de mediu sau obținerea avizului expertizei ecologice de stat;

3) activități cu impact semnificativ – sunt considerate activitățile indicate în anexa nr. 1 la Legea nr. 86/2014 pentru care efectuarea evaluării impactului asupra mediului este obligatorie, precum și cele menționate la sbp. 2) care în urma efectuării etapei de evaluare prealabilă, se stabilește necesitatea desfășurării procedurii de evaluare a impactului asupra mediului și se emite sau se refuză eliberarea acordului de mediu. Documentația depusă pentru obținerea acordului de mediu va sta la baza emiterii actului permisiv de realizare și dezvoltare a proiectului, înainte de începerea lucrărilor de construcție și punerea în funcțiune a obiectivului.

Astfel, în funcție de subcomponentele prezentului Proiect și de gradul potențialelor efecte asupra mediului, activitățile clasificate vor fi supuse procedurilor indicate mai sus.

Eficiența utilizării resurselor în clădirile publice

În cazul în care va fi necesar, dispozițiile privind eficiența utilizării resurselor din cadrul acestui Proiect vor fi conforme cu abordarea privind **Eficiența utilizării resurselor în clădirile publice**, promovată de Republica Moldova de la începutul anului 2000. Clădirile utilizează peste 45% din consumul total de energie, fiind surse majore de emisie a gazelor cu efect de seră (GES).

Pentru Republica Moldova, eficiența energetică poate fi atinsă prin intermediul adoptării și punerii în aplicare a unor programe concrete de reabilitare a termică a clădirilor și de modernizare a instalațiilor acestora.

Totuși, în procesul de executare a unor lucrări civile minore în cazul colegiilor, se vor lua în considerare, după caz, măsuri simple menite să economisească energia și resursele.

Măsuri de economisire a apei care pot fi grupate conform domeniul de aplicare indicat în Tabelul 6 de mai jos:

<p>a. Grupul sanitar / etaj</p> <ul style="list-style-type: none"> - verificarea periodică și înlăturarea scurgerilor; - ajustarea flotorului din rezervoare, astfel încât pentru spălarea vasului de WC să fie utilizată o cantitate minimă de apă; - înlocuirea sau reparația robinetelor defectate; - utilizarea, dacă este posibil, a apei tehnice pentru blocul sanitar; - utilizarea senzorilor de mișcare pentru robinete. 	<p>b. Robinete / dușuri</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilizarea dușurilor și a robinetelor cu aerator, dat fiind faptul că acesta ar putea contribui la acumularea unor economii de peste 50%; - verificarea sistematică a eventualelor scurgeri; - utilizarea robinetelor cu senzori infraroșii și deconectarea automată atunci când obiectele sau mâinile sunt retrase de sub robinet; - încurajarea utilizatorilor să folosească rațional apa.
<p>c. Spălătoria</p> <ul style="list-style-type: none"> - funcționarea mașinilor de spălat rufe numai la capacitatea maximă; - înlocuirea utilajelor vechi cu mașini noi eficiente în funcție de posibilitate; - în măsura posibilităților, utilizarea pentru spălat a apei tehnice, dar curate. 	<p>d. Cantina</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilizarea recipientelor sau a vaselor în loc de utilizare a apei curgătoare; - instalarea robinetelor cu senzor sau activate de picior; - evitarea dezghețării produselor, folosind apa; - utilizarea procesului de spălare în cascadă, folosind pentru următoarea spălare apa în care au fost clătite anterior alte vase; - utilizarea duzelor moderne pentru clătire; - aplicarea de măsuri organizaționale care, de fapt, solicită investiții minore sau nu implică investiții deloc.

5.4. Sănătatea și siguranța comunității

Procesele de construcție și de edificare a șantierelor de renovare sunt dinamice, zonele de lucru în schimbare generează provocări unice în materie de siguranță. Activitățile de construcție și renovare în cadrul instituțiilor pot fi îndeplinite fie de contractanți din afară sau de lucrătorii instituției. Lucrul poate fi efectuat exclusiv de un grup sau de altul sau cu eforturi comune în cadrul unui proiect. Din cauza acestor aranjamente diferite, frecvent se crează situația când nu este clar cine poartă răspundere și este autorizat să garanteze faptul că reglementările în materie de siguranță și sănătate sunt respectate.

Responsabilitatea pentru siguranță

În efortul de a asigura o bază inițială de cerințe minime de siguranță, vor fi aplicate următoarele în raport cu angajații universității atunci când aceștia îndeplinesc lucrări pe șantierul de construcție sau renovare. Supervizorii sunt responsabili pentru sănătatea și siguranța persoanelor care muncesc sub îndrumarea lor. Angajații trebuie să respecte politicile și procedurile de siguranță, precum și directivele de securitate emise de supervizorii lor individuali.

Contractanții generali pot avea cerințe adiționale în materie de siguranță sau instruire aplicabile pe șantierele din gestiunea acestora, fiind considerate obligatorii și pentru angajați.

Mai jos sunt incluse unele norme și îndrumări generale referitoare la siguranța și sănătatea lucrătorilor. În funcție de lucrările îndeplinite pot fi aplicate norme suplimentare.

Echipament de muncă și echipament individual de protecție

Întotdeauna trebuie purtat echipamentul individual de protecție (EIP). Cel puțin, fiecare angajat este obligat să poarte cască și ochelari de protecție. Angajații expuși traficului vehicular sunt obligați să poarte veste de siguranță cu benzi reflectoare de vizibilitate sporită. În absența traficului vehicular vor fi purtate tot timpul cămăși cu vizibilitate sporită. În funcție de circumstanțe, ar putea fi necesar EIP suplimentar. Aceste circumstanțe vor fi stabilite de supervizor, iar EIP ar putea include:

- a. Mănuși de protecție;
- b. Mijloace de protecție auditivă;
- c. Ecrane faciale folosite în procesul de tăiere, măcinare sau așchiere;
- d. Ochelari de protecție contra stropilor de substanțe chimice;
- e. Mijloace de protecție a căilor respiratorii;
- f. Alte echipamente cum ar fi îmbrăcămintea de protecție, echipament de protecție împotriva căderilor atunci când persoana lucrează la o înălțime mai mare de 6 picioare sau încălțăminte ce asigură protecția degetelor de la picioare.

Toți lucrătorii trebuie să poarte cămăși cu mâneca lungă, pantaloni de lucru și încălțăminte solidă de lucru sau cizme. Nu se permite de purtat pe șantier maiouri sau tricouri, șorturi, pantaloni sportivi, bascheți, sandale, încălțăminte cu toc înalt sau cu partea din față deschisă.

Raportarea cazurilor de urgență, vătămărilor corporale și a condițiilor nesigure

Respectați planul de urgență al șantierului în eventualitatea unei evacuări sau urgențe. Raportați imediat supervizorului toate cazurile de urgență și practicile sau condițiile nesigure. Raportați supervizorului cât mai curând posibil toate cazurile de vătămare corporală, indiferent de faptul dacă sunt minore, dar nu mai târziu de sfârșitul turei.

Protecția și securitatea șantierului

Pentru asigurarea protecției persoanelor sau a proprietății vor fi utilizate, în funcție de caz, baricade, indicatoare sau parapete. Baricadele sau parapetele vor servi în calitate de obstacole fizice pentru prevenirea contactului trecătorilor cu pericolele create de activitățile de construcție sau de renovare. Indicatoarele vor fi utilizate pentru a direcționa traficul atât vehicular, cât și pietonal, pe teritoriul site-ului sau ocolind acest site. Securizați site-urile de lucru prin uși încuiate, garduri sau baricade după încheierea programului de lucru sau ori de câte ori șantierul nu este ocupat. Când este necesar, aplicați proceduri de check in/out pentru intrarea și ieșirea de pe șantier.

Instrumente și echipamente

Toate cablurile și prelungitoarele vor fi dotate cu împământare. În cazul în care opțiunea de împământare nu este integrată, va fi utilizat un dispozitiv portabil între recipient și fir. Toate instrumentele și echipamentul, inclusiv scările mobile, eșafodajul (de schelărie), instrumentele electrice, auto-încărcătoarele cu furcă etc., vor fi utilizate de lucrători competenți și instruiți adecvat. Instrumentele și echipamentele

trebuie inspectate înainte de utilizare și scoase din uz în cazul în care s-au defectat. Protectoarele, dispozitivele sau mijloacele de protecție vor fi menținute în stare funcțională deplină.

Norme anti-incendiu și menajere

În procesul de tăiere, sudare sau ardere vor fi respectate procedurile pentru munca la temperaturi înalte. Pentru protejarea co-lucrătorilor sau a trecătorilor vor fi edificate scuturi de îngrădire a lucrărilor de sudare. Respectați bunele practici menajere. Păstrați locurile de muncă în ordine, curățați șantierul de rămășițe/reziduuri la sfârșitul fiecărei ture. Fumatul în clădire este interzis, inclusiv în clădirile supuse construcției sau renovării. La fel, este interzis fumatul pe șantier, cu excepția locurilor special amenajate în acest scop.

Alte cerințe

Este interzisă utilizarea radioului, dispozitivelor de citire a compact-discurilor, IPODS sau a altor dispozitive dotate cu căști. De asemenea, sunt interzise distracțiile grosolane/glumele de prost gust, încăierările, bățile sau crearea perturbărilor.

Proceduri disciplinare

“Potrivit așteptărilor instituției, toți angajații săi vor avea un comportament conform standardelor general acceptate de conduită și performanță. În cazul în care angajații nu îndeplinesc aceste standarde, este responsabilitatea supervisorului să reacționeze în timp util și să inițieze un program de pași disciplinari în vederea soluționării problemei”. Contractanții generali ar putea avea proceduri disciplinare proprii pentru șantierele controlul asupra cărora îl dețin, aplicarea cărora s-ar putea solda cu concedierea lucrătorilor din Proiect pentru încălcarea normelor și procedurilor de siguranță.

5.6. Achiziția de terenuri, restricții privind utilizarea terenurilor și strămutarea involuntară

În conformitate cu conceptul Proiectului învățământul superior în Moldova, nu sunt planificate propuneri care implică achiziția de terenuri, restricții privind utilizarea terenurilor și strămutarea involuntară; prin urmare, nu este relevant ca CMMS să efectueze aprecieri și evaluări.

5.7. Conservarea diversității biologice și a managementului durabil al resurselor naturale vii

Intervenția propusă răspunde angajamentului Comisiei mondiale privind ariile protejate a UICN de a face procesul de atenuare și adaptare a schimbărilor climatice în ariile protejate parte de bază a managementului acestor locații speciale.

Activitățile din cadrul Proiectului sunt **conforme integral cu dispozițiile numeroaselor tratate internaționale** la care Republica Moldova este parte și cu angajamentele asumate în temeiul următoarelor instrumente internaționale de ramură: *Acordul de la Paris privind Convenția ONU asupra schimbărilor climatice* (ratificat prin Legea nr. 78 din 04.05.2017) stabilit prin contribuția determinată la nivel național (NDC) din 2015¹⁴, *Strategia de dezvoltare cu emisii reduse (SDER) a Republicii Moldova*, care reflectă setul de măsuri menite să reducă emisiile de gaze cu efect de seră, cuantifică reducerea corespunzătoare a emisiilor pentru fiecare măsură și mijloacele financiare necesare pentru implementarea acestora¹⁵;

¹⁴ http://www4.unfccc.int/ndcregistry/PublishedDocuments/Republic%20of%20Moldova%20First/INDC_Republic_of_Moldova_25.09.2015.pdf

¹⁵ <http://www.clima.md/download.php?file=cHVibGJlL3B1YmtpY2F0aW9ucy8yNTI3MjM2X2VuX21vbGRvdmFfbG93X2VtLnBkZg%3D%3D>

Convenția ONU privind diversitatea biologică (ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1543) și Strategia privind diversitatea biologică pentru anii 2015-2020 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (HG nr. 274 din 18.05.2015), care stipulează în cadrul priorității strategice E rolul distinct al extinderii și managementul durabil al ariilor protejate.

În conformitate cu evaluarea preliminară, instituțiile de învățământ superior și colegiile nu sunt edificate sau operate în ariile protejate prevăzute de Legea privind fondul ariilor protejate de stat nr. 1538-XIII din 25.02.1998, unele dintre acestea dispun de “Monumente naturale” cum ar fi copaci seculari. Managementul acestor monumente este efectuat conform dispozițiilor Legii.

5.8. Popoare indigene

Fiind o țară multietnică, în Republica Moldova problemele popoarelor indigene sunt examinate din punctul de vedere al etnicității. În conformitate cu datele recensământului general din 2014, populația Republicii Moldova constituie circa 2,9 milioane. Moldovenii reprezintă 75,1% din populația totală; 7,0% s-au identificat ca români; ucrainenii reprezintă 6,6%, găgăuzii – 4,6%, rușii – 4,1%, bulgarii – 1,9%, evreii – 0,11%, romii – 0,3% și alte naționalități – 0,5%, inclusiv belaruși, polonezi, armeni, germani, tătari. Comunitățile etnice nu sunt divizate teritorial, fiind distribuite pe întreg teritoriul Republicii Moldova, cu excepția găgăuzilor, care locuiesc în partea de sud a țării. Aceste date nu includ regiunea Transnistreană, care este în afara controlului autorităților Republicii Moldova.

Lucrările efectuate în cadrul instituțiilor nu vor influența negativ minoritățile etnice, mai mult, Proiectul va contribui la dezvoltarea durabilă prin sporirea oportunităților de participare, generând beneficii de pe urma procesului de dezvoltare datorită oportunităților de muncă și educaționale.

5.9. Patrimoniul cultural

În Republica Moldova monumentele de arhitectură sunt protejate de Legea privind protecția monumentelor (nr. 1530 din 22.06.1993), elaborată în conformitate cu legislația UE, care stipulează următoarele: „Monumente sunt obiecte sau ansambluri de obiecte cu valoare istorică, artistică sau științifică, care reprezintă mărturiile ale evoluției civilizațiilor de pe teritoriul republicii, precum și ale dezvoltării spirituale, politice, economice și sociale”. „Legea culturii” (nr. 413 din 27.05.1999) și „Convenția privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural”, ratificată în anul 2002 de Republica Moldova au completat legislația pentru protecția monumentelor. Aceste acte legislative au constituit suportul juridic necesar în ceea ce privește aspectele de protecție și restaurare a monumentelor, precum și protecția valorii artistice și istorice a acestora pe teritoriul Republicii Moldova.

Toate monumentele amplasate pe teritoriul Republicii Moldova sunt parte a patrimoniului cultural și natural al țării, fiind ocrotite de stat. Monumentele de arhitectură reprezintă bunuri imobiliare, clădiri separate sau seturi de obiective ce fac parte din patrimoniul cultural, care, datorită arhitecturii sale, caracterului unic și integrității cu peisajul, au valoare istorică, artistică sau științifică; site-uri: lucrări umane sau lucrări ce rezultă din conjugarea acțiunilor umane cu natura. Monumentele nu sunt discriminate după criteriile cronologice, etnice, confesionale sau de altă natură. Valoarea estetică, funcțională sau materială a monumentului este subsidiară calității mărturie istorice.

Monumentele de arhitectură sunt divizate conform tipologiei arhitecturii civile (case, clădiri publice), lăcașe religioase (bisericile creștine și heterodoxe, complexe monastice și lăcașuri rupestre, sanctuare), arhitectură de fortificare (apărare); arhitectură industrială, construcții inginerești, arhitectură peisagistică, monumente de arhitectură.

Clădirile publice au apărut odată cu democratizarea societății, creșterea nivelului de trai, cultural și educațional. Tipurile de clădiri publice sunt diverse: administrative și diverse organizații și instituții sociale și politice, saloane de prezentare și de concert, centre comerciale și de alimentație publică, complexe sportive, gări auto, feroviare, aeroporturi; unități de tratament și de instruire etc.

În Chișinău, există 2 instituții de învățământ superior incluse în lista monumentelor ocrotite de stat. Aceste sunt clădirea fostei Administrații financiare (actualmente Universitatea Tehnică, corpul de studii nr. 1) și clădirea fostei școli reale (actualmente Universitatea de Stat, clădirea situată pe str. M. Kogălniceanu 65). Aceste clădiri sunt protejate în conformitate cu dispozițiile Legii și reprezintă patrimoniul cultural al statului.

În conformitate cu Legea privind ocrotirea monumentelor, conservarea și restaurarea monumentelor se bazează pe principii științifice și norme general acceptate. De asemenea, restaurarea prin reparații și lucrări adecvate de conservare prevede mai întâi măsurile ce ar stăvilă avarierea și ruina, păstrarea structurilor originale ale monumentelor fără a știrbi valoarea lor istorică, artistică sau științifică.

Lucrările de conservare și restaurare se execută conform normelor și prescripțiilor adoptate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Lucrările de conservare și restaurare se execută conform documentației tehnice, întocmite pe baza studiilor pluridisciplinare și a avizului organelor de stat pentru ocrotirea monumentelor. Organele de stat pentru ocrotirea monumentelor sunt obligate să preîntâmpine deteriorarea monumentelor, asigurând efectuarea imediată a lucrărilor de conservare și restaurare.

Organele de stat pentru ocrotirea monumentelor desemnează împuterniciți speciali, unicii cu drept de a supraveghea și a controla lucrările de conservare și restaurare, precum și de a le întrerupe în cazul nerespectării prevederilor legii.

Chiar dacă lucrările efectuate asigură o invazie minimă, beneficiarul (universitățile) sunt obligate să respecte dispozițiile Legii și să le implementeze corespunzător în cazul în care sunt efectuate lucrările indicate în legea de mai sus.

5.10. Intermediari financiari

Banca Mondială recunoaște faptul că o piață locală robustă de capital și financiară și accesul la finanțare sunt importante pentru dezvoltarea economică, creșterea economică și reducerea sărăciei. Banca și-a asumat angajamentul să sprijine dezvoltarea durabilă a sectorului financiar și să consolideze rolul pieței locale de capital și financiare. Totuși, în conformitate cu conceptul Proiectului învățământul superior în Moldova, nu sunt planificate propuneri în vederea susținerii intermediarilor financiari.

5.11. Implicarea părților interesate și dezvăluirea informațiilor

Prezentul SMS recunoaște importanța implicării deschise și transparente a Debitorului și părților interesate ale Proiectului ca un element esențial de bune practici internaționale. Implicarea eficace a părților interesate

poate îmbunătăți durabilitatea mediului și socială a proiectelor, spori nivelul de acceptare a Proiectului și contribui semnificativ la conceperea reușită și punerea în aplicare a Proiectului.

O evaluare și recomandări mai detaliate referitoare la implicarea părților interesate și dezvăluirea informațiilor vor fi realizate în cadrul Planului de implicare a părților interesate (SEP) care este un document separat.

6. Riscuri și efecte adverse

6.1. Efecte și riscuri adverse asupra mediului

Efectele adverse potențiale ale Proiectului asupra mediului ar putea fi generate indirect de Componenta 2 – **Îmbunătățirea relevanței cercetărilor și a pieței forței de muncă prin intermediul unor intervenții direcționate** și, probabil, vor fi aferente generării și managementului (a) micilor lucrări de construcție și echipamentului de laborator, care vor avea efecte asupra sănătății populației și asupra mediului. Dat fiind faptul că Proiectul nu susține investiții noi în construcția sau reabilitarea blocurilor de studii ale Universității, dar numai ale colegiilor, fără să rezulte în reducerea numărului acestora, am realizat evaluarea sectorului de mediu (EA) care include unele probleme de mediu cum ar fi salubritatea, emisiile în atmosferă, conservarea energiei și efectul potențial al lucrărilor civile, precum și sistemul moștenit în cazul executării unor mici lucrări civile și achiziționarea de echipament nou de laborator.

În cea mai mare parte, Componenta 2 a Proiectului propus va susține dezvoltarea competențelor. Totodată, nu sunt prevăzute efecte adverse sociale și de mediu în urma implementării Proiectului. Efectele pozitive sunt după cum urmează:

- a) Capacități și competențe îmbunătățite pentru profesori ca urmare a instruirii în vederea utilizării noului echipament de laborator;
- b) Calitate îmbunătățită a cunoștințelor absolvenților de colegii. Având la dispoziție echipament nou modern, colegiile vor avea posibilitate să-și instruiască studenții în utilizarea echipamentului/mașinilor pe care aceștia le vor folosi, eventual, la locul de muncă după absolvire;
- c) Crearea unei comisii multidisciplinare care se va ocupa de:
  - îmbunătățirea programelor de studii în conformitate cu criteriile agreate mai sus;
  - stabilirea unor ținte care să fie atinse de instituția-beneficiar într-un cadru temporal de cel mult 2 ani.
- a) Cadrul național al calificărilor (CNC) și sistemul modernizat de asigurare a calității (QA) care vor include 300 de standarde de calificare în 23 de domenii vor asigura calitatea învățământului superior, contribuind la sporirea competitivității absolvenților;
- b) Elaborarea / revizuirea standardelor de calificare în domeniul pedagogiei, sănătății și TIC, care au fost deja elaborate de MECC și armonizarea acestora cu cerințele europene aplicabile va contribui la sporirea competitivității absolvenților moldoveni de înalt calibrul la nivel național, regional și internațional;
- c) Sprijinul acordat în vederea îmbunătățirii mecanismele de management și monitorizare în cadrul MECC va asigura ameliorarea continuă și calitatea sporită susținută în instituțiile educaționale.

Efectele negative se referă, preponderent, la componentele fizice și biologice de mediu, fiind legate de poluarea apei, a aerului și a solului, eroziunea solului, dispariția diversității biologice și a habitatelor, consumul de energie și apă, riscurile de sănătate și profesionale. Executarea micilor lucrări civile din cadrul sub-proiectelor, care pot avea relevanță pentru colegii ar putea genera efecte negative sub formă de poluare a apei și solului din cauza deșeurilor generate, poluarea aerului, zgomot și desfigurarea peisajului. Principalele riscuri potențiale de mediu ar putea fi:

- *Praful și zgomotul* – din cauza micilor lucrări civile;
- *Gestionarea deșeurilor și eficiența capacităților de intervenție în cazul scurgerilor* – micile lucrări civile vor genera deșeuri solide și lichide, inclusiv perete de rigips, ulei de mașină, vopsele și solvenți. Gestionarea inadecvată a deșeurilor în timpul executării lucrărilor civile poate genera efecte adverse asupra mediului ambiant din regiune, inclusiv asupra apelor freatice și studenților;
- *Apele uzate* – în rezultatul executării neadecvate a micilor lucrări civile în sistemul de epurare a apei ar putea fi vărsate cantități de solvenți, vopsele și alte substanțe chimice utilizate în timpul executării micilor lucrări civile;
- *Azbest*: În cazul gestionării neadecvate a azbestului, acest material poate fi un pericol serios pentru sănătatea lucrătorilor, studenților și profesorilor și pentru publicul general, inclusiv pentru locuitorii din vecinătate în cazul în care acesta este inhalat;
- *Impact asupra muncii și siguranței*: în timpul executării lucrărilor civile: construcția / reconstrucția sau adaptarea laboratoarelor, în cazul în care lucrători nu respectă normele necesare de siguranță, aceștia ar putea suferi de pe urma diferitor accidente;
- *Poluanți atmosferici emiși de echipamentul de laborator*.

Aceste potențiale efecte adverse caracteristice site-ului sunt relativ minore și pot fi gestionate eficient în perioada de implementare a Proiectului.

Instituțiile susținute ar trebui să evite furtul echipamentului de laborator livrat de Proiect, realizând un control adecvat și o inventariere riguroasă, întreprinzând măsuri de securitate adecvate (ferestre/uși dotate cu alarme antifurt și securitate asigurată de gardieni) pentru laboratoare. Proiectul ar putea examina un sistem cost-eficient de supraveghere/securitate.

Echipamentul livrat trebuie să corespundă curriculumului actualizat în vederea evitării pierderilor financiare și a investițiilor redundante.

Echipa de suport se va asigura de faptul că în laborator este spațiu suficient și adecvat pentru instalarea unităților de echipament livrate. În cazul în care apare necesitatea de a modifica clădirile în vederea extinderii spațiilor în atelierele pentru mașini, acest fapt va fi luat în considerare la o etapă timpurie a procesului de planificare. Astfel echipamentul nu va fi ținut în aer liber, fiind expus intemperiilor (ploi, soare) și prafului.

Efectele potențiale adverse asupra mediului și sociale sunt descrise mai jos pentru etapele de construcție și exploatare. În general, potențialele efecte adverse asupra mediului în legătură cu lucrările de reabilitare realizate în blocurile IIS și ale colegilor și asociate infrastructurii, conform așteptărilor, vor fi de scurtă durată și localizate. Vasta majoritate a potențialelor efecte adverse se va produce doar în perioada de construcție / reabilitare preponderent pe șantier.

Impactul etapei de reconstrucție

Zgomot, vibrații și emisii. Transportarea materialelor de construcții și traficul de camioane vor cauza zgomot, vibrații și emisii. Emisia de praf neorganic în rezultatul executării lucrărilor de excavare/încărcare și emisia de substanțe nocive și praf în rezultatul arderii motorinei folosite de mijloacele de transport și utilaje se va produce în timpul lucrărilor de construcție. În procesul executării lucrărilor de sudare sunt

emiși aerosoli și monoxid de mangan. În procesul de operare a mixerelor de beton este eliminată pulbere de beton.

Pulberea rezultantă din lucrările de construcție are un impact negativ asupra calității aerului ambiant, fiind necesare măsuri de protecție în vederea reducerii acestui impact.

Generarea materiilor excavate și a deșeurilor de construcții. Resturile acumulate în rezultatul demolării se pot produce în timpul executării lucrărilor de reabilitare, inclusiv materialele cu conținut de azbest utilizate pe larg în construcții pentru acoperișuri până nu demult. Dispozițiile generale referitoare la gestionarea materialelor de construcții care conțin azbest sunt indicate în Anexa 5. Aceste efecte vor fi localizate, fiind minimizate prin aplicarea de proceduri adecvate de evacuare, care ar putea include, fără a se limita la selectarea minuțioasă a site-urilor temporare de acumulare a deșeurilor, delimitarea clară a acestor site-uri pentru a exclude extinderea acestora, prevenirea inundațiilor pe aceste site-uri, obținerea unui acord în scris de la autoritățile locale referitor la zona permanentă de depozitare a deșeurilor și transportarea celor din urmă în timp util. Este important de menționat că, urmare a lucrărilor de construcții minore, nu se va impune restricții privind accesul pe terenuri (inclusiv și temporar).

Pericole/Riscuri pentru siguranță generate de activitățile de renovare. Pericolele pentru siguranță se pot materializa din cauza încălcării practicilor de sănătate și siguranță și pot conduce la vătămări corporale și accidente. Pericole suplimentare pot apărea în cazul în care lucrările de renovare a IIS și colegiilor sunt executate în perioada desfășurării procesului didactic sau atunci când studenții au acces la blocurile și facilitățile IIS și ale colegiilor.

Impactul etapei de exploatare

Pericole/Riscuri pentru siguranță generate de activitățile de exploatare. Nu sunt preconizate pericole majore în perioada de exploatare a IIS și colegiilor reabilite atât timp cât vor fi aplicate practici și proceduri adecvate de exploatare și de siguranță. În perioada de exploatare vor fi asigurate activități adecvate de exploatare și mentenanță.

Impactul asupra populației. Se preconizează ca Proiectul actual să aibă, în general, un impact pozitiv asupra populației și activității profesionale. Reabilitarea instituțiilor de învățământ superior și a colegiilor va avea un anumit impact asupra structurii demografice a forței de muncă în domeniile afectate de îmbunătățirile propuse de Proiect. Astfel, Proiectul va crea oportunități de muncă temporare și unele permanente pentru populația locală (atât pentru bărbați, cât și pentru femei), care ar putea să se angajeze în perioada de reabilitare și mentenanță. Proiectul va putea monitoriza impactul menționat mai sus, folosind indicatori diferențiați în funcție de gen. Disponibilitatea unor instituții de învățământ superior și colegii moderne în comunitate le va permite mai multor persoane să rămână în sate.

Impactul asupra serviciilor educaționale prestate. Reabilitarea infrastructurii IIS și a colegiilor va rezulta în ameliorarea semnificativă a condițiilor din blocurile unde învață studenții; îmbunătățirea generală va fi susținută și de activitățile aferente dezvoltării capacității și elaborării curriculumului. În cadrul IIS și colegiilor reabilite serviciile didactice vor fi prestate fără întrerupere care s-ar putea materializa din cauza stării precare a structurilor existente (de exemplu, din cauza funcționării defectuoase a sistemului de încălzire etc.).

Generarea deșeurilor menajere și a apelor uzate. În procesul de exploatare a IIS și colegiilor vor fi generate deșeuri menajere și ape uzate. Colectarea și evacuarea neadecvată cu întârziere a deșeurilor va crea mirosuri neplăcute în blocurile IIS și ale colegiilor și vor desfigura peisajul în zonele adiacente. Alte consecințe adverse ar putea fi înrăutățirea condițiilor sanitaro-igienice din IIS și colegii din cauza acumulării deșeurilor și colmatării sistemului de canalizare.

Exploatarea sistemelor de încălzire. Funcționarea defectuoasă a sistemului de încălzire poate conduce la întreruperea procesului didactic în perioada rece a anului. De asemenea, exploatarea neadecvată a sistemelor de încălzire poate afecta calitatea aerului și polua atmosfera.

6.2. Efecte și riscuri sociale adverse.

Potrivit așteptărilor, executarea micilor lucrări civile va genera efecte sociale pozitive directe și indirecte. Impactul social pozitiv direct va rezulta din condițiile de muncă ameliorate din laborator și pentru furnizorii condițiilor educaționale. Impactul pozitiv indirect pe termen mai îndelungat va viza ameliorarea generală a calității educației, reducerea sărăciei și creșterea concurenței pe piața forței de muncă.

Efectele potențiale adverse sunt indicate mai jos:

- Accesul temporar interzis la unele zone ale blocului în perioada de executare a lucrărilor de construcții;
- Riscurile pentru siguranța publică generate de traficul de construcții;
- Zgomotul și vibrațiile produse în procesul de executare a lucrărilor de construcție și de instalare a echipamentelor afectează procesul didactic;
- Gestionarea neadecvată a forței de muncă și riscurile asociate sănătății și securității în muncă (OHS) cum ar fi neasigurarea cu echipamente de protecție (EIP), apă potabilă și tehnică, hrană, blocuri sanitare pe șantier;
- Riscuri de siguranță pentru studenți în apropiere de site-urile de construcție. Astfel de riscuri ar putea fi generate de reziduurile care cad, șanțurile neacoperite sau cablurile electrice expuse pe șantier sau în preajma acestora.

Efectele sociale adverse ar putea fi asociate problemelor de siguranță a muncii și de sănătate în cazul în care contractanți nu respectă măsurile de atenuare prescrise în procesul de executare a micilor lucrări civile sau de instalare a noului utilaj de laborator. Majoritatea efectelor sociale directe sunt asociate consecințelor asupra mediului. Tabelul din Secțiunea 6.3 cuprinde descrierea acestor consecințe și măsurile de atenuare propuse.

Componentele 2 și 3 ale Proiectului nu vor genera efecte sociale adverse. Totuși, există anumite riscuri sociale în materie de incluziune socială, în special, asigurarea acesteia în cadrul implementării Componentei 1. Astfel, Componenta 1 privind sporirea calității prin intermediul intervențiilor sistemice își propune să genereze beneficii pentru toate universitățile publice din Republica Moldova. Prin urmare, aceasta va genera beneficii pentru toți cetățenii moldoveni, inclusiv pentru absolvenții universitari care reprezintă toate categoriile sociale (inclusiv cele vulnerabile și dezavantajate astfel cum este descris în Secțiunea privind *Dimensiunile sociale ale învățământului superior*), care sunt în căutarea unui loc de muncă și actualmente se confruntă cu lipsa de informații veridice despre necesitățile pieței forței de muncă și ofertele de muncă.

Prin implementarea acestei componente se urmărește scopul de a îmbunătăți aspectele relevante ale sistemului de învățământ superior din Republica Moldova în vederea producerii în cele din urmă a forței de muncă mai competente și mai diverse, contribuind la eficientizarea sistemului în general. Pentru a asigura furnizarea beneficiilor Proiectului într-o manieră social incluzivă, Planul de implicare a părților interesate cartografiază principalele părți interesate și cuprinde o strategie de outreach și de sensibilizare a beneficiarilor Proiectului.

6.3. Rezumatul principalelor riscuri și măsuri de atenuare

Principalele riscuri identificate în cadrul componentelor Proiectului cu implicații de securitate sunt prezentate în Tabelul 7 de mai jos împreună cu recomandările de atenuare respective.

Tabelul 7: Potențialele riscuri și atenuarea acestora

Standarde de Mediu și Sociale	Relevanța pentru proiect	Impact/Riscuri identificate, după caz	Măsuri de Mitigare propuse
ESS1	Relevant	Beneficiarul de grant este responsabil de de evaluarea, gestionarea și monitorizarea riscurilor și impactului social și de mediu asociate cu fiecare etapă a unui proiect susținut de Bancă, prin finanțarea proiectelor de investiții, pentru a obține rezultate de mediu și sociale în concordanță cu standardele de mediu și sociale	Recipientul de grant este responsabil de de evaluarea, gestionarea și monitorizarea riscurilor și impactului social și de mediu asociate cu fiecare etapă a unui proiect susținut de Bancă, prin finanțarea proiectelor de investiții, pentru a obține rezultate de mediu și sociale în concordanță cu standardele de mediu și sociale
ESS2	Relevant	Riscurile/impacturile de mediu și sociale sunt legate de OHS. Se așteaptă ca acestea să fie riscuri cu potențial redus, în mare parte pentru că impactul proiectului este relativ mic și nu implică o cantitate semnificativă de forță de muncă, deoarece proiectul urmărește doar renovarea clădirilor existente. Cea mai mare parte a forței de muncă va fi angajată local, cu excepția câtorva lucrători calificați care nu pot fi găsiți în locația proiectului. Taberele de muncă nu se anticipează.	Ministerul a pregătit, la nivel de proiect, procedurile de gestionare a muncii (PML-uri) aplicabile proiectului. Acestea identifică principalele cerințe și riscuri legate de forța de muncă asociate proiectului și vor ajuta ministerul să determine resursele necesare pentru a rezolva problemele de muncă ale proiectului. LMP-urile descriu (i) procedurile relevante fiecărei categorii de lucrători implicați; (ii) oferă o viziune generală asupra potențialelor riscuri-cheie legate de muncă (dacă există);

			(iii) revizuire legislația muncii RM; (iv) oferă o descriere a mecanismului de remediere a reclamațiilor sau a mecanismelor disponibile pentru toți lucrătorii direcți și lucrătorii contractați (și dacă este cazul, pentru organizațiile lor). PML-urile pot fi modificate în orice moment al ciclului proiectului, în funcție de nevoile și evoluțiile în pregătirea și / sau implementarea proiectului.
ESS3	Relevant	<p>Pentru această componentă poate fi evidențiat un aspect privind poluarea:</p> <p><i>Gestionarea deșeurilor și deversarea</i></p> <p>Fluxurile comune de deșeuri sunt deșeuri de lemn / cherestea cu cuie ascuțite, pungi de ciment, resturi de demolare etc. Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor de construcții ar avea efecte asupra sănătății umane și contaminarea mediului.</p>	<p>Ar trebui să fie o obligație contractuală pentru contractant să gestioneze în mod corespunzător deșeurile de construcție la orice clădiri. Deșeurile nu trebuie aruncate în împrejurimi sau depozitate de deșeuri periculoase (echipamente vechi) pentru a crea oportunități de a fi reutilizate de către localnici. Eliminarea deșeurilor trebuie să fie într-o locație desemnată, așa cum este recomandat de un regulament local de mediu.</p>
		<p><i>Apele uzate</i></p> <p>Impactul asupra sistemului local de tratare a deșeurilor din cauza utilizării sistemului de canalizare pentru vărsarea solvenților, vopselelor, deșeurilor din materiale de construcție etc.</p>	<p>Implementarea metodelor adecvate de eliminare a sedimentelor / resturilor de construcție conform condițiilor locale pentru a evita exploatarea apei în zona de construcție Ar trebui să fie o obligație contractuală pentru contractant să gestioneze în mod corespunzător deșeurile de construcții lichide, deșeurile chimice în orice stadiu al activităților de muncă civilă.</p>
		<i>Emisiile de aer poluante din echipamentele de laborator</i>	Instituțiile de învățământ superior și colegiile ar trebui să

		<p>Proiectul va asigura echipamente noi de laborator și instruirea studenților și va asigura că aceștia sunt familiarizați cu unitățile moderne de tipul celor întâlnite la locurile de muncă, la angajare. Odată ce echipamentele noi vor fi furnizate instituțiilor de învățământ superior și colegiilor beneficiare, majoritatea unităților vechi vor fi aruncate. Eliminarea sau abandonarea necorespunzătoare în zona colegiului ar avea un impact la nivel estetic, în timp ce echipamentele de fier vechi au valoare monetară pentru topitorii de fier și oțel.</p>	<p>exploareze oportunitățile de a vinde echipamentele dezafectate companiilor de reciclare a fierului și resturilor;</p>
ESS4	Relevant	<p>Nu există niciun risc major asociat cu sănătatea și siguranța comunitară, totuși pot fi cauzate câteva impacturi mici în urma lucrărilor de reabilitare și construcție. Expunerea la praf din materialele de construcție, demolarea și mișcarea vehiculului poate reprezenta infirmități respiratorii pe termen scurt (de exemplu, tuse) pentru lucrători sau studenți din colegiu și personalul expus. Acest impact se va manifesta pe termen scurt doar în faza de construcție. Zgomotul de la construcții sau vibrațiile pot perturba predarea și învățarea la colegii. Acest impact poate fi semnificativ atunci când activitățile de construcție durează câteva luni sau se întind pe perioade de examinare.</p>	<p>Antreprenorul trebuie să folosească elementele de oprire a prafului (perete, perdele sau zone de construcție a apei) pentru a controla nivelul de depunere a prafului.</p> <p>Vitezele de deplasare dincolo de marginea drumului ar trebui să fie în siguranță scăzute pentru a evita penele de praf. Conducerea instituțiilor de învățământ superior și a colegiilor ar trebui să solicite contractanților să planifice activități zgomotoase în afara orelor de curs sau a perioadelor de examinare.</p> <p>Planificarea corespunzătoare și prealabilă și ordonarea și programarea corespunzătoare a tuturor activităților majore de construcție.</p> <p>Materialele de construcție trebuie depozitate în depozite acoperite sau spații închise</p>
ESS5	Nu este relevant	<p>Proiectul nu va suporta nicio achiziție de terenuri. De asemenea, activitățile proiectului nu vor prevedea nicio</p>	<p>FESM are o listă de verificare socială care, printre altele, va asigura că proiectul nu</p>

		deplasare economică sau fizică. Lucrările minore (adică vopsirea, fixarea ușilor, toate în spațiile instituțiilor publice etc.) nu vor cauza restricții de acces la terenuri.	finanțează nicio activitate care ar duce la achiziția de terenuri, deplasări fizice sau economice sau ar restricționa accesul la terenuri. Deoarece niciun impact ESS5 nu va rezulta din proiect, pregătirea cadrului de politici de relocare (sau a planurilor de acțiune specifice sitului) nu este necesară în cadrul proiectului. În cazul în care lista de verificare a screeningului social din FESM stabilește că impactul ESS5 poate avea loc în timpul implementării proiectului, va fi necesară aplicarea ESS5.
ESS6	Nu este relevant	Nu sunt așteptate impacturi sau riscuri negative conform ESS6.	Nu sunt așteptate impacturi sau riscuri negative conform ESS6
ESS7	Nu este relevant	Nu sunt așteptate impacturi sau riscuri negative conform ESS7.	Nu sunt așteptate impacturi sau riscuri negative conform ESS7.
ESS8	Nu este relevant	Doar două blocuri ale universităților sunt considerate monumente istorice. Cu toate acestea, nu se vor realiza lucrări care să pună în pericol integritatea monumentului, să-i schimbe forma estetică, artistică și istorică.	Raportul conține descrierea detaliată în componența Patrimoniului cultural unde se menționează pas cu pas măsurile care trebuie luate și cazurile în care se aplică aceste măsuri.
ESS10	Nu este relevant	Nu există riscuri majore asociate problemelor mai mari de restricție a informațiilor în Moldova. În contextul acestui proiect particular, implicarea eficientă a părților interesate va fi crucială.	Pentru a se asigura că se adoptă o abordare consecventă, cuprinzătoare, coordonată și adecvată d.p.d.v. cultural pentru implicarea părților interesate și dezvoltarea proiectului, ministerul trebuie să elaboreze Planul de implicare a părților interesate (PII). PII este proporțional cu natura și amploarea proiectului și cu riscurile și impacturile asociate identificate. Un mecanism de remediere a reclamațiilor (MRR) a părților interesate, ca parte a PII, este operaționalizat pentru proiect, pentru a permite

			feedback-ul și reclamațiile. În special, ministerul are un MRR existent pentru proiectul de educație în curs de desfășurare susținut de Banca Mondială, iar proiectul propus se va baza pe aceste proceduri de feedback existente.
--	--	--	--

Măsurile de atenuare care urmează a fi întreprinse în funcție de necesitate (în funcție de tipul de infrastructură, volumul și genul de lucrări, zona înconjurătoare etc.) sunt definite separat pentru etapele de proiectare, de construcție și de exploatare. EMP va conține măsuri adecvate.

Etapa de proiectare

Cerințele de atenuare a impactului asupra mediului și social vor fi incorporate în proiectul final, specificațiile tehnice și documentele de licitație și urmează a fi îndeplinite de către contractantul (contractanții) din domeniul construcțiilor și entitatea de mentenanță pentru a evita, preveni și minimiza impactul potențial. Pachetul cu documentele finale de proiectare vor include o listă de gropi de împrumut aprobate și de site-uri agreate pentru depozitarea definitivă a deșeurilor; autorizațiile și acordurile ce urmează a fi obținute de la autoritățile de stat și locale relevante pentru utilizarea resurselor de apă, gropilor de împrumut și a site-urilor pentru depozitarea definitivă a reziduurilor excavate după caz; lista propusă de construcție/pregătire a site-urilor temporare cum ar fi căile de acces, tabăra constructorilor, site-urile pentru transport și utilaje, depozitele etc. Documentele finale de proiectare vor oferi astfel de soluții tehnice care vor avea un impact minim asupra resurselor naturale. Se va asigura faptul că efectele temporare cauzate de zgomotul utilajului în uz și de lucrările civile nu vor cauza efecte adverse directe asupra rezidenților din vecinătate. Va fi acordată atenția necesară clădirilor cu daune structurale și/sau instabilitate seismică, în soluțiile de proiectare propuse fiind prevăzute măsuri concrete pentru consolidarea acestor clădiri. De asemenea, va fi acordată o atenție deosebită clădirilor ce fac parte din patrimoniul cultural, iar proiectul final va include toate acordurile și autorizațiile relevante (permisele/autorizațiile relevante sunt discutate și prezentate în Secțiunea 4.8 din acest document).

Etapa de construcție

Gestionarea apelor reziduale din zona șantierului. Căile de acces existente vor fi utilizate după caz, minimizând astfel necesitatea de a construi altele noi. Suprafața căilor de acces și zona de lucru va fi compactată în vederea facilitării scurgerilor și evitării inundațiilor din zonă. În acest scop ar putea fi necesare canale de drenaj care să fie conectate la canalele naturale de drenaj/sistemele de evacuare a apelor pluviale (de exemplu, în cazul în care astfel de canale sunt disponibile de-a lungul drumului din vecinătate). Este important de menționat că, ca urmare a lucrărilor de construcții minore, nu se va impune restricții privind accesul pe terenuri (inclusiv și temporar).

Gestionarea zgomotului, vibrațiilor și emisiilor. Vor fi implementate măsuri de suprimare a prafului în vederea prevenirii poluării aerului, stropind cu apă căile de acces și teritoriul șantierelor. În perioada executării lucrărilor de construcție nivelul de poluare a aerului va spori, principalii poluanți cauzăți de aceste

lucrări vor include gaze de eşapament emise de mașini și praful eliminat în timpul lucrărilor pe teren și de prelucrare a pietrelor. Stropirea cu apă în timpul executării lucrărilor de construcție va reduce cantitatea de praf eliminată în aer. Praful și zgomotul pe șantier va fi redus în cazul în care vor fi utilizate camioane închise/acoperite pentru transportarea materialelor de construcții și a reziduurilor. În scopul minimizării impactului asupra rezidenților din vecinătate, vehiculele vor fi dotate cu tobe de eşapament și inspectate sistematic pentru a asigura o stare tehnică adecvată a acestora. Mai mult decât atât, lucrările de renovare vor fi executate doar în timpul zilei.

Gestionarea deșeurilor. În cazul în care pentru crearea șantierului este utilizată un teren cu vegetație, solul de suprafață va fi tăiat și scos pe bucăți, fiind depozitat în grămezi de până la un metru, aceste bucăți fiind utilizate ulterior pentru restaurarea terenului. Impuritățile de beton, reziduurile și nămolul vor fi transportate și depozitate definitiv pe site-urile aprobate. Vor fi obținute permisele de la autoritățile locale/ regionale sau semnate contractele cu entitățile specializate pentru transportarea și depozitarea definitivă a materialelor excavate și a deșeurilor de construcție. Restaurarea condițiilor cvasi-originale a peisajului va fi realizată după încheierea lucrărilor de renovare și după utilizarea carierelor.

Gestionarea pericolelor pentru siguranță. În perioada de executare a lucrărilor de renovare nu sunt preconizate pericole majore, atât timp cât vor fi aplicate practici și proceduri adecvate de construcție și de siguranță. Activitățile de reabilitare a IIS și a colegiilor se vor desfășura preferabil în lunile de vară (atunci când în IIS și colegii nu sunt activități didactice) pentru a minimiza efectele negative asupra procesului didactic și elimina riscul de accidentare a studenților/elevilor. În cazul în care este necesară derularea activităților de renovare în paralel cu procesul didactic va fi examinată posibilitatea de a transfera procesul didactic în IIS și colegiile din vecinătate. Atunci când această opțiune nu este realizabilă, activitățile de renovare se vor limita la o parte din blocul IIS și al colegiilor, unde accesul studenților/elevilor va fi interzis (de exemplu, renovarea este executată la un etaj, iar procesul didactic se desfășoară la alt etaj). În perioada executării lucrărilor va fi utilizat echipamentul personal de protecție. În cazul în care sunt planificate lucrări de scoatere a acoperișului din plăci de material ce conține azbest, aceste lucrări vor fi executate de lucrători special instruiți care vor purta echipament personal specializat de protecție.

Gestionarea deșeurilor menajere și a apelor uzate. Containerul pentru deșeuri va fi amplasat în vecinătatea IIS și a colegiilor pentru a colecta deșeurile menajere generate în procesul de renovare a blocurilor IIS și ale colegiilor. Pentru asigurarea transportării în timp util și depozitării definitive a deșeurilor vor fi semnate acorduri/contracte cu autoritatea/entitatea respectivă. Apele uzate vor fi vărsate în sistemul centralizat de canalizare. În cazul în care un astfel de sistem centralizat nu este disponibil în comunitate, apele uzate vor fi colectate și evacuate periodic, fiind transportate de o organizație specializată în zona din vecinătate unde există sistem centralizat de canalizare și vărsate în acest sistem.

Lucrările de reabilitare vor fi efectuate în consultare cu administrația IIS și a colegiilor, precum și cu reprezentanții autorităților relevante în vederea minimizării efectelor adverse.

Etapa de exploatare

În perioada de exploatare este esențial ca structurile și facilitățile asociate ale IIS și colegiilor să fie inspectate sistematic de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării / autoritățile locale/regionale, fiind executate lucrările periodice de mentenanță în vederea asigurării unei stări tehnice adecvate și prevenirii

daunelor. Lucrările periodice de mentenanță a structurilor și facilităților asociate ale IIS și colegiilor vor fi executate corespunzător în timp util. Va fi asigurată exploatarea adecvată a utilităților pentru punerea la dispoziția studenților/elevilor a unor condiții adecvate de studiu.

Managementul deșeurilor menajere. Containerul pentru deșeuri va fi amplasat în vecinătatea IIS și a colegiilor pentru a colecta deșeurile menajere generate în procesul de exploatare a blocurilor IIS și ale colegiilor. Pentru asigurarea transportării în timp util și depozitării definitive a deșeurilor vor fi semnate acorduri/contracte cu autoritatea/entitatea respectivă.

Exploatarea sistemelor de încălzire. Exploatarea și mentenanță adecvată a sistemelor de încălzire, inclusiv inspectarea și deservirea sistematică a sistemelor va fi efectuată în vederea asigurării continuității procesului didactic în perioada rece a anului, realizării adecvate a procesului didactic, precum și în scopul minimizării poluării aerului.

Mentenanța acoperișurilor și a utilităților. Mentenanța adecvată a acoperișurilor și a altor utilități va fi asigurată în perioada de exploatare a blocurilor renovate ale IIS și colegiilor, inclusiv prin intermediul inspecțiilor și al reparațiilor sistematice în funcție de necesitate. În perioada de iarnă acoperișurile vor fi curățate după ninsoare în vederea eliminării pericolului pentru siguranță studenților/elevilor IIS și ai colegiilor, părinților, personalului didactic al IIS și colegiilor și pentru trecători.

Mentenanța curților și a căilor de acces ale IIS și colegiilor. Administratorii IIS și ai colegiilor vor asigura mentenanța sistematică a curților și teritoriilor instituțiilor astfel încât să fie asigurate condiții sanitare satisfăcătoare și un mediu ambiant plăcut. Căile de acces vor fi libere de orice impedimente care să obstrucționeze accesul la blocurile IIS și ale colegiilor.

7. Managementul riscurilor de mediu și sociale

Ca parte a procedurilor de mediu și sociale, Banca clasifică toate proiectele în unul din cele patru grupuri: risc sporit, risc substanțial, risc moderat sau risc redus. La determinarea clasificării corespunzătoare a riscurilor, Banca ia în considerare aspecte relevante, precum tipul, locația, sensibilitatea și amploarea proiectului; natura și amploarea riscurilor și impactului potențial asupra mediului și social; și capacitatea și angajamentul Clientului de a gestiona riscurile și impactul asupra mediului și social, într-un mod compatibil cu Standardele de mediu și sociale¹⁶.

Riscul de mediu în cazul PISM este clasificat drept „*Moderat*” întrucât lucrările fizice prevăzute în subcomponenta 1.2 a proiectului nu vor produce impact negativ asupra mediului și se preconizează că acestea vor fi temporare și reversibile, la scară mică și specifice locației, fără probabilitatea de impact dincolo de amprenta reală a proiectului. În plus, nu se preconizează ca acestea să fie localizate în zone sensibile pentru mediu. De asemenea, nu este preconizat ca acestea să genereze efecte secundare grave pentru sănătatea umană și starea mediului.

Nu se preconizează niciun impact negativ, cum ar fi achiziția involuntară de terenuri, impact asupra populației autohtone, asupra biodiversității și habitatelor. Deși Clientul are experiență în proiectele anterioare în materie de măsuri de protecție și salvagardare ale Băncii, lipsește experiența în aplicarea CMS, iar capacitatea este limitată; prin urmare, vor fi necesare eforturi semnificative pentru consolidarea capacității în aplicarea noilor SMS.

Riscurile sociale directe inerente activităților proiectului la această etapă sunt considerate „Reduse”. Totuși, acest aspect va fi reevaluat în timpul evaluării pentru a confirma sau a actualiza gradul de risc social la momentul respectiv. Proiectul nu sprijină activități de construcție sau reabilitare cu efect de achiziție a terenurilor și/sau relocare. Proiectul este conceput pentru a îmbunătăți calitatea învățământului superior, a îmbunătăți relevanța învățământului superior pentru piața forței de muncă. Pentru a răspunde nevoilor din acest sector, proiectul își propune să susțină universitățile și colegiile publice, lucru de care, în final, vor beneficia toți studenții care își fac studiile în aceste instituții. Aici pot fi incluse și categoriile marginalizate sau vulnerabile din țară (cu excepția celor rezidenți în Transnistria și Găgăuzia, deoarece nu există operațiuni de creditare a investițiilor Băncii Mondiale în aceste regiuni), iar evaluarea socială și de mediu (EMS) și conceptul proiectului ar putea include astfel de grupuri și eventual să aplice măsuri diferențiate conform SMS1. În conceptul proiectului vor fi luate în considerare aspectele de incluziune socială, în special, grupurile vulnerabile și defavorizate, și de informare publică incluzivă pentru a se asigura că părțile interesate au acces egal la beneficiile proiectului.

---

¹⁶ Sunt incluse doar SMS care sunt relevante pentru proiect.

8. Implementarea CMMS

8.1. Responsabilități generale de implementare

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării supraveghează procesul de implementare a PISM. Punerea în aplicare a proiectului se va baza în primul rând pe structurile existente ale MECC. În plus, implementarea unei părți din Componenta 1 se va afla în responsabilitatea Agenției Naționale pentru Asigurarea Calității în Educație și Cercetare (ANACEC). Mai exact, ANACEC va fi responsabilă de Îmbunătățirile aduse Cadrului Național de Calificări și de Modernizarea Sistemului de Asigurare a Calității, în timp ce MECC va fi responsabil de coordonarea generală a proiectului. Pentru implementarea proiectului va fi angajată o echipă de consultanți locali, care vor constitui Unitatea de Coordonare a Proiectului (UCP). De asemenea, Banca va efectua în mod periodic vizite de implementare, în cadrul cărora va examina regulat documentația de mediu a instituțiilor de învățământ superior și colegiilor selectate, precum și va întreprinde vizite în teritoriu pentru a se asigura de respectarea acestora. Anumite sarcini specifice ar putea fi delegate și altor agenții guvernamentale, cu aprobarea prealabilă a Băncii.

MECC va monitoriza respectarea documentelor proiectului și a Acordurilor de finanțare privind procesul de evaluare de mediu (EM), inclusiv monitorizarea periodică a procesului de control (screening) al cererilor pentru cerințele de EM.

Implementarea Componentei 2 va fi realizată pe bază de concurs deschis și transparent la care vor participa Instituțiile de învățământ superior și Colegiile. Această Componentă va fi, mai întâi, pusă în aplicare în 9 universități publice din domeniile pedagogie, tehnologii informaționale, inginerie și medicină, precum și în 5 colegii pedagogice. MECC va avea sarcina directă de a monitoriza și ghida punerea în aplicare a acestora.

8.2. Responsabilități majore ale Ministerului Educației, Culturii și Cercetării

MECC se va asigura că activitățile proiectului sunt evaluate din punct de vedere al mediului și că Planul de management de mediu este implementat în mod adecvat. Mai exact, va asigura:

- a) coordonarea aspectelor de mediu și a evaluărilor de mediu;
- b) evaluarea eligibilității subproiectelor din punct de vedere al mediului și controlul ecologic al subproiectelor;
- c) furnizarea de informații necesare cu privire la problemele de mediu solicitanților de subproiect (în special, informații despre criteriile de mediu care trebuie aplicate, explicații despre toate obligațiile referitoare la procedura de evaluare de mediu etc.);
- d) monitorizarea impactului asupra mediului în cadrul monitorizării generale a implementării subproiectului; și
- e) comunicarea cu autoritățile competente de evaluare de mediu (MADRM și Agenția de Mediu).

8.3. Specialiști în domeniul mediului și social în cadrul UIP

În scopul implementării măsurilor de protecție a de mediu și monitorizării măsurilor de protecție socială, va fi angajat un specialist în domeniul mediului (SM) pentru a sprijini respectarea cerințelor de mediu ale MECC. Principala responsabilitate a SM este coordonarea tuturor activităților de evaluare de mediu și asigurarea implementării corespunzătoare a cerințelor CMM. Rolul specialistului în domeniul mediului este: (i) să ofere asistență beneficiarilor proiectului pentru a determina impactul exact care poate fi generat de activitățile propuse susținute în cadrul proiectului, precum și să recomande acțiunile de atenuare necesare; (ii) să efectueze controlul și să se asigure că activitățile ce țin de protecția mediului (EM/PMM) pentru investițiile propuse sunt întocmite; și, (iii) să monitorizeze și să raporteze în mod regulat efectele asupra mediului pe care le pot provoca activitățile finanțate și să se asigure de implementarea măsurilor de atenuare. De asemenea, specialistul în domeniul mediului trebuie să viziteze în mod regulat și selectiv subproiectele și să asigure monitorizarea adecvată a mediului pentru subproiecte. Specialistul în domeniul mediului mai este responsabil și de monitorizarea condițiilor cu privire la procedurile de achiziții pentru a se asigura că acestea sunt ecologice/„verzi”, iar calitatea echipamentelor de laborator respectă condițiile „verzi” (eficiența energetică, nivel de emisii).

9. Control, monitorizare, supraveghere și raportare în domeniul mediului și social

9.1. Controlul de mediu și social al subproiectelor

Scopul principal al procesului de control (screening) este de a determina potențialele consecințe negative asupra mediului și sociale ale subproiectelor propuse și, în baza acestora, de a determina categoria de risc corespunzătoare (conform CMS). În baza categoriei de risc alocate - risc moderat sau redus - se va determina nivelul ESIA și tipul instrumentului de management de mediu și social care urmează să fie implementat: PMMS specific locației sau Listele de verificare ale PMM specifice locației.

Proiectul va finanța lucrări de reabilitare minore a infrastructurii și va avea un anumit impact asupra mediului și social. Prin urmare, proiectul declanșează Evaluarea de Mediu și Socială (EMS) a Băncii Mondiale. Pornind de la examinarea documentelor de proiect disponibile și a discuțiilor cu reprezentanții Ministerului, nu se preconizează ca lucrările asociate cu reabilitarea clădirilor să aibă un impact negativ semnificativ și ireversibil asupra mediului. Se preconizează că lucrările de reabilitare vor avea un impact minor asupra mediului și social, prin urmare, elaborarea listelor de verificare ale PMMS specifice locației (Anexa 2) ar trebui să fie suficient (nu este nevoie de EIM integrală și de autorizare). Astfel, PMMS specifice locației trebuie întocmite și puse în aplicare în cazul finanțării lucrărilor la scară largă din cadrul proiectului.

În general, impactul social și de mediu pe termen lung este preconizat a fi unul pozitiv, în timp ce impactul negativ va fi limitat la faza de reconstrucție și va avea un domeniu de aplicare limitat. În funcție de natura și sfera activităților propuse, proiectul este clasificat prin controlul de mediu ca prezentând un risc de mediu „**moderat**”. Toate efectele negative posibile pot fi atenuate în mod eficient prin aplicarea unor bune practici standard de mediu. Vor fi elaborate recomandări specifice locației pentru toate activitățile de reabilitare a clădirilor incluse în proiect. Toate riscurile de mediu asociate lucrărilor de reabilitare care urmează să fie executate pe locațiile proiectului respectiv vor fi identificate de către implementator, fiind recomandate măsuri de atenuare respective și oferite scheme de monitorizare pentru urmărirea respectării planurilor de atenuare. Respectarea limitelor terenului în procesul executării lucrărilor de construcție va fi suficient pentru a menține impactul proiectului asupra mediului la un nivel minim acceptabil.

9.2. Întocmirea listei de verificare ESMP specifice locației și / sau a ESMP

Pentru topologiile de **risc redus**, cum ar fi activitățile de reabilitare a „clădirilor publice”, a fost elaborată o listă de verificare (Anexa 2) care oferă oportunitatea pentru o abordare mai simplificată a lucrărilor de reabilitare minore sau a lucrărilor de construcție la scară mică. Intenția este ca această listă de verificare să fie direct utilizată ca parte integrantă a documentelor de licitare pentru contractanții care efectuează lucrări civile în cadrul proiectelor finanțate de Bancă. A fost elaborat formatul de tip *checklist* (listă de verificare) pentru a oferi exemple de „bune practici” de atenuare, acesta fiind conceput astfel încât să fie ușor de utilizat și să asigure compatibilitatea cu cerințele de protecție ale Băncii.

Lista de verificare este structurată în trei secțiuni:

- Prima parte descrie specificul proiectului din punct de vedere al amplasării fizice și aranjamentelor instituționale. Această secțiune poate avea până la două pagini. Atașamente pentru informații suplimentare pot fi solicitate la necesitate.
- Partea a doua include examinarea aspectelor sociale și de mediu ale potențialelor probleme și efecte (Anexa 7 se poate folosi ca ghidare), într-un format simplu Da/Nu, urmat de măsuri de atenuare pentru orice activitate dată. În prezent, lista oferă exemple de probleme și impact potențial. Această listă poate fi extinsă pentru a se referi și la probleme și sau efecte specifice; și bune practici și măsuri de atenuare.
- Partea a treia conține planul de monitorizare a activităților în timpul construcției și implementării proiectului. Se intenționează ca Părțile 2 și 3 ale acestei liste de verificare să fie incluse ca documente de licitare pentru contractanți.

Aplicarea practică a listei de verificare ar include completarea primei părți pentru a obține și documenta toate caracteristicile relevante ale locației. În Partea a 2-a ar fi verificat tipul lucrărilor preconizate, iar PMM tabular completat va fi atașat suplimentar ca parte integrantă a contractului de lucrări și, similar cu toate condițiile tehnice și comerciale, semnat de părțile contractante. Partea a 3-a a listei de verificare - planul de monitorizare - este pentru inspectorul în construcții, pentru a garanta respectarea conformității cu măsurile de protecție a Contractorului. Acest plan va fi specific locației și va conține toate detaliile necesare, definind criterii clare și parametri care pot fi incluși în contractele de lucrări, care reflectă starea practicilor de mediu pe șantier și care pot fi observate/măsurate/cuantificate/verificate de către supraveghetor în timpul lucrărilor de construcție. Orientările privind mediul pentru contractele de lucrări de construcție sunt incluse în Anexa 4. Astfel, Partea a 3-a ar urma să fie completată în timpul procesului de proiectare pentru a stabili criteriile cheie de monitorizare care pot fi verificate în timpul și după executarea lucrărilor pentru asigurarea conformității. În faza de implementare a lucrărilor, respectarea legislației în domeniul mediului este verificată la fața locului, alături de alte criterii de calitate, de către inspectorul (inspectorii) / supraveghetorii de șantier autorizați ai UIP. Modelul planului de monitorizare a mediului și social este indicat în Anexa 3.

În cazul unei categorii de risc mai mare pentru mediu - „**moderat**” sau mai mult, va fi elaborat un PMMS în funcție de specificul proiectului. Trebuie subliniat faptul că **niciun subproiect cu risc de mediu și social sporit sau substanțial nu va fi eligibil pentru finanțare în cadrul PISM; doar proiectele cu risc redus și moderate sunt considerate eligibile**. Anexa 3 prezintă un exemplu de PMMS detaliat.

9.3. Monitorizare, supraveghere și raportare de mediu și socială

Monitorizare și evaluare

Monitorizarea reprezintă măsurarea sistematică a performanței unui subproiect și face parte din activitatea de supraveghere generală a subproiectului. În acest document, monitorizarea mediului se referă doar la revizuirea impactului asupra mediului al unui subproiect și dacă și în ce măsură sunt implementate acțiuni de atenuare în timpul reconstrucției sau a altor tipuri de lucrări.

Monitorizarea va implica în mod normal vizite pe teren. În scopul realizării obiectivelor de mediu, este important să se stabilească dacă măsurile de atenuare sunt puse în aplicare în mod corespunzător, să se asigure respectarea măsurilor contractuale în domeniul mediului, executarea lucrărilor de reconstrucție în conformitate cu standardele convenite și că în rezultatul executării subproiectului nu se produc efecte neprevăzute.

Măsurile de atenuare a impactului asupra mediului și cerințele specifice de monitorizare ar trebui stabilite sau cel puțin conturate în timpul formulării proiectului și finalizate în timpul evaluării proiectului. În scopul monitorizării, este important ca în cadrul UIP să existe o anumită capacitate de mediu și socială disponibilă, de preferință la nivel de implementare a proiectului.

Lucrările de monitorizare pot fi, de asemenea, subcontractate. Ministerele sau departamentele guvernamentale pot, în unele cazuri, avea un rol în activitățile de monitorizare.

După cum este definit aici, evaluarea subproiectului se referă la analiza *ex post* a unui subproiect pentru a determina dacă acesta și-a îndeplinit obiectivele declarate. Din perspectiva mediului, evaluarea analizează impactul negativ final asupra mediului (care este rezultatul a cât de bine a fost minimizat impactul scontat și cum a fost gestionat impactul neplanificat) și la beneficiul pozitiv asupra mediului. Au fost realizate pe deplin beneficiile anticipate? Două tipuri de evaluare sunt de interes: evaluarea subproiectelor individuale și evaluarea întregului portofoliu.

Majoritatea subproiectelor includ vizite periodice pe teren efectuate de către personalul UIP ca parte a procesului de evaluare. După finalizarea fiecărui subproiect, se prezintă un raport final. Urmărirea (*follow-up*) este axată pe două elemente cheie: starea fizică a subproiectului și gradul de utilizare și satisfacție a beneficiarului a cu subproiectul.

Din perspectivă socială și de mediu, procesul de evaluare trebuie să analizeze, de asemenea, succesul sau eșecul subproiectelor în ceea ce privește modul în care impactul cunoscut asupra mediului sau social a fost redus la minimum și să evalueze semnificația impactului neprevăzut. Dacă sunt identificate probleme, Raportul de evaluare ar trebui să-i ajute pe beneficiari în soluționarea acestora. Procesul de evaluare ar trebui, de asemenea, conceput astfel încât să permită promovarea schimbărilor la etapele de stabilire a obiectivului și promovare și, eventual, să sugereze schimbări în alte domenii instituționale.

Adițional la monitorizarea și evaluarea tradițională a subproiectelor care este necesară, managementul UIP ar trebui să ia în considerare și efectuarea unei analize periodice de mediu a întregului portofoliu. În mod ideal, astfel de analize ar trebui efectuate anual de un specialist din cadrul unității. În plus, Banca Mondială recomandă efectuarea unei misiuni de evaluare sau supraveghere independentă de un expert extern de mediu, de preferință anual.

Supravegherea

Personalul Unității de Management a Proiectului va supraveghea în mod regulat activitățile susținute de proiect. Aceasta va fi completată de supravegherea proiectului asigurată de Bancă. Procesul va include participarea specialiștilor Băncii din domeniul social și de mediu la misiunile de analiză a implementării, după caz, pentru a revizui progresul privind implementarea al PMM.

Contractele și devizele de cheltuieli vor include clauze privind evacuarea corespunzătoare a materialului de construcție inacceptabil și a deșeurilor din construcții. Documentele de achiziții vor specifica că nu vor fi utilizate materiale inacceptabile pentru mediu.

Raportarea

Banca împreună cu UMP vor conveni asupra cerințelor de raportare pentru Rapoartele de monitorizare financiară (RMF). Progresul proiectului va fi raportat prin intermediul rapoartelor anuale, semestriale și trimestriale de progres a proiectului, care vor aborda, de asemenea, respectarea cerințelor de protecție.

10. Implicarea părților interesate

10.1. Procesul de implicare și consultare a părților interesate pentru proiectul PISM

Implicarea părților interesate este o parte integrantă a dezvoltării și implementării proiectului și ar trebui să demareze cât mai devreme în procesul de dezvoltare a proiectului și să continue pe parcursul întregului ciclu de viață al proiectului.

Scopul consultării cu părțile interesate în timpul procesului CMMS este pentru a se asigura că opiniile, interesele și preocupările părților interesate din proiect sunt luate în considerare în următoarele decizii:

- Decizii luate în timpul planificării, proiectării și implementării proiectului;
- Decizii în materie de CMMS privind planificarea domeniului de aplicare a CMMS, evaluarea impactului potențial și identificarea măsurilor de gestionare adecvate;
- Decizii ale finanțatorilor de dezvoltare privind finanțarea proiectului și condițiile de împrumut corespunzătoare.

O listă generală a procesului de consultare a părților interesate din cadrul CMMS pentru proiectele PISM este prezentată în Tabelul 8

<i>Pași</i>	<i>Obiective</i>	<i>Părțile interesate implicate</i>	<i>Activități</i>	<i>Principalele documente care trebuie elaborate</i>
Definirea domeniului Corespunde fazei de definire a domeniului a CMMS	Identificarea autorităților de reglementare și a altor părți implicate care ar trebui să participe la procesul CMMS. - Notificarea părților interesate din procesul CMMS și oferirea informațiilor necesare procedurale și substanțiale pentru a le facilita contribuția la proces. Implicarea	Toți	Identificarea și analiza părților interesate (scanare documentară din perspectivă socială); Planificarea consultării și prezentării părților interesate; Informarea părților interesate cu privire la procesul CMMS și proiectul propus; Implicarea părților interesate.	Lista părților interesate potențiale; Planul de implicare a părților interesate; Document cu informații generale/de fond pentru părțile interesate; Procesele verbale ale întrunirilor;

	părților interesate - ascultarea acestora și înregistrarea problemelor menționate (preocupări, comentarii și întrebări).			Baza de date actualizată a părților interesate și evidența problemelor.
Publicarea și consultarea părților interesate cu privire la CMMS	Publicarea CMMS	IIS și autoritățile de reglementare, ONG-uri și alte părți interesate, după caz	Ședințe cu părțile interesate, conform procedurii descrise în Planul de implicare a părților interesate	Procesele verbale ale ședințelor. Documente de diseminare a informațiilor specifice.
Feedback privind rezultatele CMMS	Actualizarea părților interesate relevante cu privire la progresul în planificarea proiectului, impactul scontat și măsurile de atenuare propuse. - Recunoașterea problemelor semnalate de părțile interesate și informarea lor despre modul în care inițiatorii proiectului propun abordarea acestora. - Implicarea părților interesate – ascultarea acestora și înregistrarea problemelor	Toate părțile interesate care s-au arătat interesate de proiect	Informarea părților interesate; Implicarea părților interesate; Prezentarea informației despre ședințele publice;	Anunțuri; Procesul verbal al audierilor și ședințelor;

	suplimentare semnalate.			
--	----------------------------	--	--	--

10.2. Planul de implicare a părților interesate

PISM a elaborat și a făcut public Planul de implicare a părților interesate care prezintă modul în care părțile interesate vor fi implicate pe durata procesului de implementare a proiectului și metodele care vor fi utilizate ca parte a procesului. Planul descrie responsabilitățile PISM și ale contractanților în implementarea activităților de implicare a părților interesate. Detalii despre consultarea părților interesate din cadrul CMMS sunt prezentate și în Planul de implicare. Planul de implicare este considerat un document viu, care va fi actualizat pe tot parcursul procesului CMMS și va continua să fie dezvoltat pe măsură ce proiectul va trece prin fazele de construcție și de executare a operațiunii.

Activitățile de implicare ale părților interesate vor viza persoanele afectate de proiect, precum și alte părți interesate (MECC și agenții guvernamentale, ONG-uri, agenți economici și mass-media, publicul general, printre altele). Planul de implicare descrie atenția deosebită care va fi acordată asigurării sensibilizării și implicării grupurilor defavorizate și vulnerabile. Activitățile incluse în Planul de implicare prevăd crearea și gestionarea unui mecanism de remediere a reclamațiilor la nivelul întregului proiect, întâlniri publice, instruire și ateliere de lucru, comunicare cu mass-media și social media, publicarea materialelor scrise, implicarea ofițerilor de legătură din cadrul proiectului, precum și un sondaj desfășurat în rândul persoanelor afectate pentru a evalua satisfacția față de calitatea implicării cetățenilor și identificarea îngrijorărilor suplimentare.

11. Mecanism de soluționare a reclamațiilor (MSR)

Transparența și responsabilitatea sunt principiile de bază ale Proiectului învățământul superior în Moldova (PISM). În acest scop, Proiectul va include un Mecanism de Soluționare a Reclamațiilor (MSR), care este deja aplicat într-un alt proiect finanțat de Banca Mondială. Obiectivul MSR constă în consolidarea responsabilității față de beneficiarii proiectului și asigurarea mijloacelor de comunicare pentru părțile interesate ale proiectului de a oferi feedback și/sau de a exprima reclamații legate de activitățile sprijinite de proiect. MSR este un mecanism care permite identificarea și soluționarea problemelor care afectează proiectul. Prin sporirea transparenței și responsabilității, MSR are drept scop reducerea riscului proiectului de a afecta în mod involuntar cetățenii/beneficiarii și este un mecanism important de învățare și obținere a feedback-ului, care poate contribui la îmbunătățirea impactului proiectului.

Mecanismul este axat nu numai pe primirea și înregistrarea reclamațiilor, dar și pe soluționarea acestora. În timp ce feedback-ul ar trebui examinat la nivelul cel mai apropiat de reclamație, toate reclamațiile trebuie înregistrate și să respecte procedurile de bază stabilite în acest capitol.

Planul de implicare a părților interesate aplicabil proiectului conține informații mai detaliate despre MSR.

Definirea MSR

În scopul prezentului Plan de implicare, Mecanismul de Soluționare a Reclamațiilor constituie un proces de recepționare, evaluare și soluționare a reclamațiilor legate de proiect, care sunt expediate din partea cetățenilor, și a comunităților afectate la nivel de proiect.

Noțiunile de „reclamație” și „plângere” sunt utilizate în mod interschimbabil.

Domeniul de aplicare și utilizare a MSR

Domeniul de aplicare: Mecanismul de Soluționare a Reclamațiilor în cadrul PISM va fi disponibil pentru părțile interesate ale proiectului, precum și pentru alte părți interesate pentru adresarea întrebărilor, prezentarea comentariilor, propunerilor și/sau depunerea reclamațiilor, sau pentru prezentarea oricăror forme de feedback cu privire la toate activitățile finanțate din cadrul proiectului.

Utilizatorii MSR: Beneficiarii proiectului, persoanele angajate în proiect, persoanele care sunt afectate de proiect (adică, persoanele care vor fi și/sau ar putea fi afectate în mod direct sau indirect, pozitiv sau negativ, de către proiect), precum și publicul general, pot utiliza MSR, în scopurile menționate mai sus (a se vedea Domeniul de aplicare).

Administratorii MSR: MSR pentru Proiectul învățământul superior în Moldova este administrat de Unitatea de Coordonare a Proiectului PISM, cu responsabilitatea directă a Directorului Executiv al PISM.

Depunerea reclamațiilor: Reclamațiile pot fi depuse în orice moment pe parcursul implementării proiectului.

Procedurile

Modalități pentru depunerea reclamațiilor

PISM stabilește următoarele modalități, prin intermediul cărora cetățenii/beneficiarii/persoanele afectate de proiect (PAP) pot depune reclamații cu privire la activitățile finanțate de proiect:

- a. Prin poșta electronică
  - MECC/PISM: merp@edu.md,
- b. Internet:
  - Pagina web a MECC: Secțiunea PISM, Rubrica MSR
- c. În scris:
  - MECC/PISM: Scrisoare adresată Directorului executiv al PISM, adresa: Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt 180, et. 13, birourile 1305, 1307, orașul Chișinău, Republica Moldova
- d. Prin telefon:
  - MECC/PISM: [022-23-25-02]
- e. Prin fax:
  - MECC/PISM: 022-23-25-02
- f. Altele: Reclamațiile în scris sau apelurile telefonice adresate echipei proiectului PISM/MECC.

Proiectul va asigura flexibilitatea în canalele disponibile pentru reclamații, precum și accesibilitatea la informațiile de contact pentru persoanele care depun reclamații. Directorul executiv PISM trebuie informat despre toate reclamațiile primite.

Confidențialitatea și conflictul de interese

Reclamațiile pot fi depuse anonim, confidențialitatea fiind asigurată în toate cazurile, inclusiv în situația în care persoana care a depus reclamația este cunoscută. Din acest motiv, au fost stabilite mai multe modalități de depunere a reclamațiilor în vederea evitării conflictelor de interese a părților.

Primirea și înregistrarea reclamațiilor

Persoana care recepționează reclamația va completa un formular de reclamații (Anexa A) și va înregistra reclamația în Registrul de reclamații, păstrat în cadrul PISM. Ulterior, reclamația va fi prezentată în regim de urgență Directorului executiv al PISM.

În termen de o săptămână de la recepționarea reclamației, Directorul executiv al PISM trebuie să o înainteze direcției/persoanei care urmează să o soluționeze. În consultare cu Coordonatorul de

proiect, Directorul executiv al PISM este responsabil de a determina persoana care va examina reclamația, dacă reclamația necesită o investigație (sau nu), și termenul de examinare a reclamației.

Odată cu determinarea persoanei responsabile de examinare, Directorul Executiv se va asigura de lipsa conflictului de interese, și anume, că toate persoanele implicate în procesul de examinare nu au niciun interes material, personal sau profesional față de rezultatul examinării, precum și că nu au legături personale sau profesionale cu reclamantul sau martorii.

Odată ce procesul de examinare a reclamației a fost stabilit, persoana responsabilă de gestionarea înregistrărilor MSR va introduce aceste date în Registrul de reclamații și va informa reclamantul despre primirea reclamației și termenul preconizat pentru răspuns.

De asemenea, va fi înregistrat și raportat numărul și tipul propunerilor și întrebărilor, pentru ca acestea să poată fi analizate în vederea îmbunătățirii comunicării în cadrul proiectului. O dată în lună, Coordonatorul de proiect va prezenta Directorului executiv al MHEA lista cu toate reclamațiile recepționate, monitorizarea solicitată și situația reclamațiilor din luna precedentă („în proces de soluționare” sau „soluționată”).

Examinarea

În conformitate cu Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19 iulie 1994, cu amendamentele ulterioare, reclamațiile vor fi examinate în termen de 30 de zile lucrătoare de la data recepționării. Persoana responsabilă de examinarea reclamației va colecta fapte pentru a obține un tablou clar al circumstanțelor legate de reclamație. Examinarea/monitorizarea ulterioară poate include vizite la fața locului, examinarea documentelor și o întrevvedere cu persoanele care ar putea soluționa problema.

Rezultatele examinării și răspunsul propus pentru reclamant vor fi prezentate spre examinare Coordonatorului de proiect PISM, care va decide asupra modului de acțiune. Odată ce decizia a fost luată și reclamantul informat, specialistul care examinează descrie în formularul de reclamații acțiunile care urmează să fie întreprinse (a se vedea Anexa A), împreună cu detaliile examinării și constatările, și prezintă răspunsul Directorului executiv corespunzător.

Răspunsul la reclamații

Reclamantul va fi informat despre rezultatele examinării prin scrisoare, în formă electronică sau prin poștă, în dependență de cum a fost primită reclamația. Răspunsul va fi în baza materialelor examinării și, dacă este cazul, va conține referințe la legislația națională.

Termenul de examinare a reclamației poate fi prelungit cu cel mult 30 de zile lucrătoare de către Directorul Executiv corespunzător, fapt despre care este informat reclamantul, dacă:

- a) sunt necesare consultări suplimentare pentru întocmirea răspunsului la reclamație;
- b) reclamația se referă la un volum complex de informații sau dacă este necesar studierea unor materiale suplimentare pentru întocmirea răspunsului.

Sarcinile și responsabilitățile echipei PISM privind MSR

Responsabilitățile pentru gestionarea MSR includ următoarele și pot fi actualizate periodic în consultare cu echipa de conducere a ministerului și echipele responsabile din cadrul Băncii Mondiale:

- Managementul general al sistemului privind MSR
- Dezvoltarea și menținerea sensibilizării
- Recepționarea reclamațiilor
- Înregistrarea reclamațiilor
- Informarea reclamantului cu privire la recepționarea și termenul de examinare a reclamației
- Sortarea/clasificarea reclamațiilor
- Examinarea amănunțită a problemelor, inclusiv a legăturilor cauzale dintre activitățile proiectului și presupusul prejudiciu/daună/neplăcere
- Luarea deciziei în baza unei astfel de examinări
- Procesarea apelurilor sau comunicarea continuă cu reclamantul cu scopul de a soluționa problemele pe cale amiabilă
- Publicarea răspunsurilor la reclamații, cu excepția cazului în care reclamantul solicită altfel din cauza confidențialității sau altor preocupări (a se vedea 4.2 mai sus)
- Organizarea și implementarea materialelor de informare și a campaniilor de sensibilizare informare
- Raportare și obținerea feedback-ului cu privire la rezultatele MSR.

Sistemul Băncii Mondiale de soluționare a reclamațiilor

Comunitățile și persoanele care consideră că sunt afectate în mod negativ de un proiect sprijinit de Banca Mondială (BM) pot depune o reclamație în baza mecanismelor de soluționare a reclamațiilor disponibile la nivel de proiect sau la Serviciul de soluționare a reclamațiilor (SSR) din cadrul BM. SSR asigură faptul că reclamațiile recepționate sunt examinate prompt pentru a rezolva problemele legate de proiect. Comunitățile și persoanele afectate de proiect își pot înainta reclamația la Comitetul de inspecție independent al BM, care stabilește dacă s-a produs sau ar putea să se producă un prejudiciu, ca urmare a nerespectării de către BM a politicilor și procedurilor sale. Reclamările pot fi depuse în orice moment după ce preocupările au fost aduse direct în atenția Băncii Mondiale, iar Conducerea Băncii a primit posibilitatea de a răspunde. Pentru informații despre modul de înaintare a reclamațiilor la Serviciul BM de soluționare a reclamațiilor, vă rugăm să accesați <http://www.worldbank.org/en/projects-operations/products-and-services/grievance-redress-service>. Pentru informații despre modul de înaintare a reclamațiilor la Comitetul de inspecție al Băncii Mondiale, vă rugăm să accesați www.inspectionpanel.org.

12. Consultări publice

12.1. Consultări publice

Legislația RM în domeniul mediului și acordurile internaționale care reglementează consultarea și coordonarea publică, precum și disponibilitatea informațiilor pentru public sunt enumerate mai jos:

- Legea privind transparența procesului de luare a deciziilor (2007) asigură dreptul cetățenilor de a obține informații cu privire la activitățile care pot provoca efecte asupra mediului și sociale;
- Convenția CEE-ONU privind accesul la informații, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu (Aarhus, 1998; Republica Moldova a aderat la Convenție din 1998).

12.2. Publicarea CMMS

Prezentul proiect de CMMS a fost făcut public, iar ședința de consultare cu părțile interesate s-a desfășurat la XXXXXX. La ședință au participat reprezentanți ai agențiilor de stat beneficiare, autorităților locale, organizațiilor implicate în sectorul mediului, precum și alte părți interesate, care au fost invitate la ședința de consultare publică. Comentariile și sugestiile făcute în cadrul ședinței de consultare au fost luate în considerare în versiunea finală a CMMS. Procesul verbal al ședinței de consultare a părților interesate a fost întocmit (inclusiv întrebările adresate și răspunsurile oferite) și este inclus în versiunea finală a CMMS – a se vedea Anexa .... În etapele ulterioare ale implementării PISM, PMM-urile specifice locației vor fi făcute publice, iar IIS și Colegiile beneficiare vor fi consultate cu privire la implicațiile de mediu și sociale ale activităților individuale de proiect înainte de procesul de licitare a lucrărilor.

Anexa 1 Lista de verificare a Controlului (screening) de mediu

(a fi completată pentru fiecare subproiect)

1. **Denumirea subproiectului**
2. **Scurtă descriere a subproiectului** (caracterul subproiectului, costul, dimensiunea fizică, suprafața și amplasarea șantierului)
3. **Activități propuse** (da/nu)

Tipuri de activitate	Da	Nu	Comentarii
Activități de renovare la scară mică în incinta instituțiilor de învățământ (de exemplu, revopsirea pereților, acoperirea cu gresie, instalarea conductelor de cablu, conducte noi de apă, instalații de laborator noi)			
Înlocuirea acoperișului din azbest			
Activități majore de renovare care implică îndepărtarea/reconstrucția pereților (în special atunci când aceștia conțin izolații sau foi de azbest)			
Lucrări de renovare care generează cantități relativ mari de deșeuri (de exemplu, înlocuirea pardoselii, schimbarea sistemului de ventilație sau electric, înlocuirea ușilor și/sau a ferestrelor)			
Activități de renovare/recondiționare, inclusiv înlocuirea materialelor din ceramică; remodelarea birourilor existente cu implicarea materialelor potențial periculoase, cum ar fi reziduuri din vopsele, solvenți, emailuri și înlocuirea unui număr mai mare (mai mult de zece) de ferestre și uși			
Rețele de alimentare cu apă și canalizare			
Toalete publice			
Construcția de noi instalații de laborator / cazane la scară mică			
Izolarea anvelopei clădirii (pereți, tavane, acoperiș)			
Repararea/înlocuirea ușilor și ferestrelor exterioare, optimizarea geamurilor			
Trecerea la alt combustibil			
Suprafețe reflectorizante ale pereților din spatele caloriferelor			
Izolarea conductelor			
Instalarea panourilor solare pentru încălzirea apei			

Beneficiar:

Semnătura:

Data:

**Anexa 2 Lista de verificare a Planului de management de mediu și social (PMMS) specific locației
pentru activități de construcție și reabilitare**

**Lista de verificare a PMMS specific locației
pentru activități de construcție și reabilitare**

PARTEA 1: INSTITUȚIONAL ȘI ADMINISTRATIV				
Țara/Oraș/Regiune				
Denumirea proiectului				
Domeniul de aplicare al proiectului și activitatea				
Aranjamente instituționale (nume și contacte)	Responsabil de echipă a proiectului, BM	Gestionarea Proiectului	Omolog și/sau Recipient la nivel local	
Aranjamente de implementare (nume și contacte)	Supraveghere	Supraveghere asigurată de omologul local (dacă există)	Supravegherea asigurată de Inspectoratul local (dacă există)	Contactator
DESCRIEREA LOCAȚIEI				
Denumirea locației				
Descrierea amplasării locației				
Cine este proprietarul terenului?				
Descrierea geografică				
LEGISLAȚIA				
Identificarea legislației naționale și autorizațiilor care se aplică activității proiectului				
CONSULTĂRI PUBLICE				
Identificarea când/unde a avut loc procesul de consultare publică				

PARTEA 2: CONTROLUL DE MEDIU ȘI SOCIAL			
Va include/implica activitatea pe teren oricare din următoarele eventuale probleme și/sau impact:	Activitate și exemple de eventuale probleme și/sau impact	Stare Dacă Da pentru oricare din activități	Referințe suplimentare
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reabilitare clădire 2. Circulație auto specifică locației 3. Creșterea nivelului de praf și zgomot în rezultatul lucrărilor de demolare și/sau construcție 4. Deșeuri din construcții 	[ ] Da [ ] Nu	A se vedea secțiunea B de mai jos
	<p>Sistem individual de epurare a apelor uzate</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Efluenți și / sau deversări în apele receptoare 	[ ] Da [ ] Nu	A se vedea secțiunea C de mai jos
	<p>Clădire/clădiri istorice și cartiere</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Risc de deteriorare a siturilor istorice sau arheologice cunoscute/necunoscute 	[ ] Da [ ] Nu	A se vedea secțiunea D de mai jos

	<p>Materiale periculoase sau toxice¹⁷</p> <p>1. Îndepărtarea și evacuarea deșeurilor toxice și/sau periculoase generate în rezultatul lucrărilor de demolare și / sau construcție ☐</p> <p>Depozitarea uleiurilor și lubrifianților tehnici</p>	<p>[ ] Da [ ] Nu</p>	<p>A se vedea secțiunea F de mai jos</p>
	<p>Siguranța rutieră și a pietonilor</p> <p>1. Trafic auto specific locației</p> <p>2. Locația se află într-o zonă populată</p>	<p>[ ] Da [ ] Nu</p>	<p>A se vedea secțiunea I de mai jos</p>

¹⁷ Materialul toxic / periculos include, dar nu se limitează la azbest, vopsele toxice, îndepărtarea vopselei cu plumb etc.

PARTEA 3: MĂSURI DE ATENUARE		
ACTIVITATE	PARAMETRU	LISTĂ DE VERIFICARE. MĂSURI DE ATENUARE ÎN BAZA BUNELOR PRACTICI
A. Condiții generale	Notificarea și siguranța lucrătorilor	<p>a) Inspectoratele locale în construcții și de mediu și comunitățile au fost notificate cu privire la activitățile viitoare.</p> <p>(b) Publicul a fost informat despre lucrări printr-o notificare corespunzătoare distribuită în mass-media și/sau afișată în locuri accesibile pentru public (inclusiv locația de desfășurare a lucrărilor).</p> <p>(c) Au fost obținute toate autorizațiile legale necesare (inclusiv, dar fără a se limita la, utilizarea terenului, utilizarea resurselor, deversare, autorizația sanitară) pentru lucrările de construcție și/sau reabilitare.</p> <p>(d) Toate lucrările vor fi executate cu respectarea măsurilor de siguranță și disciplină, în scopul reducerii la minimum a impactului asupra locuitorilor și mediului din zonă.</p> <p>(e) Muncitorii vor respecta bunele practici internaționale (întotdeauna vor purta căști de protecție, și după necesitate, măști și ochelari de protecție, harnașamente de securitate și încălțăminte de protecție).</p> <p>(f) Semnalizare corespunzătoare a locației în scopul informării lucrătorilor despre principalele reguli și reglementări care trebuie respectate.</p>
B. Activități generale de reabilitare și/sau construcție	Calitatea aerului	<p>(a) În timpul lucrărilor de demolare pe interior, vor fi utilizate toboganele pentru evacuarea molozului de la etajele superioare.</p> <p>(b) Deșeurile din demolare vor fi păstrate în zona controlată și vor fi pulverizate cu apă pentru a reduce nivelul prafului.</p> <p>(c) În timpul lucrărilor de foraj pneumatic/demolare a pereților, praful va fi eliminat prin pulverizarea continuă a apei și/sau prin instalarea unui ecran de protecție împotriva prafului pe șantier.</p>

	<p>(d) Menținerea/păstrarea mediului înconjurător (trotuare, drumuri) fără reziduuri/deșeuri pentru a reduce la minimum praful.</p> <p>(e) Nu se va face apel la incinerarea/arderea deschisă a materialelor de construcție/deșeurilor pe șantier.</p> <p>(f) Motoarele vehiculelor de construcție nu vor funcționa excesiv în gol atunci când sunt pe șantier.</p> <p>(g) Deșeurile de construcție vor fi transportate în mod sigur și în transport acoperit.</p>
Zgomot	<p>(a) Zgomotul de la lucrările de construcție va fi limitat la orele convenite indicate în autorizație.</p> <p>(b) În timpul funcționării, acoperitoarele/capacele motoarelor generatoarelor, compresoarelor de aer și a altor echipamente mecanice vor fi închise, iar echipamentele vor fi amplasate cât mai departe de zonele rezidențiale.</p>
Calitatea apei	<p>(a) Vor fi stabilite măsuri adecvate de control al eroziunii și al sedimentelor pentru a preveni deplasarea sedimentelor de pe locație și provocarea turbidității excesive în cursurile și râurile din apropiere.</p>
Gestionarea deșeurilor	<p>(a) Căile și amplasamentele de colectare și evacuare a deșeurilor vor fi identificate pentru toate tipurile majore de deșeuri care se așteaptă a fi generate în rezultatul activităților de demolare și construcție.</p> <p>(b) Deșeurile minerale din construcții și demolări vor fi separate de deșeurile generale, organice, lichide și chimice prin sortare la fața locului și depozitate în containere corespunzătoare.</p> <p>(c) Deșeurile din construcții vor fi colectate și evacuate în mod corespunzător de către colectori autorizați.</p> <p>(d) Evidența/Registrele de evacuare a deșeurilor vor fi păstrate ca dovadă pentru o gestionare adecvată conform proiectului.</p> <p>(e) Ori de câte ori este posibil, contractorul va reutiliza și recicla materialele adecvate și viabile (cu excepția azbestului).</p>

C. Sistem individual de epurare a apelor uzate	Calitatea apei	<p>(a) Abordarea pentru manipularea deșeurilor sanitare și a apelor uzate de pe șantierele de construcție (instalare sau reconstrucție) trebuie să fie aprobată de autoritățile locale.</p> <p>(b) Înainte de a fi evacuate în apele receptoare, efluenții din sistemele individuale de epurare a apelor uzate trebuie tratați pentru a îndeplini criteriile minime de calitate privind tratarea apelor uzate.</p> <p>(c) Desfășurarea monitorizării noilor sisteme de ape uzate (înainte/după).</p>
D. Clădiri istorice	Patrimoniul cultural	<p>(a) Dacă clădirea este o structură istorică desemnată, este amplasată foarte aproape de o astfel de structură sau este situată într-un district istoric desemnat, vor fi informate și vor fi obținute aprobările/autorizațiile din partea autorităților locale, și toate activitățile de construcție vor fi abordate în conformitate cu legislația națională și locală.</p> <p>(b) Punerea în aplicare a prevederilor necesare astfel încât artefacte sau alte posibile „descoperiri de întâmplare” întâlnite în săpături sau construcții să fie notate, oficialii contactați, iar activitățile de lucrări întârziate sau modificate pentru a permite examinarea acestor descoperiri.</p>

F. Materiale toxice	Gestionarea azbestului	<p>(a) Dacă există azbest pe terenul proiectului, acesta va fi marcat clar ca material periculos.</p> <p>(b) Când este posibil, azbestul va fi plasat în recipiente/containere și sigilat în mod corespunzător pentru a minimiza expunerea.</p> <p>(c) Înainte de evacuare (dacă este necesară evacuarea), azbestul va fi tratat cu un agent de umectare pentru a reduce la minimum praful de azbest.</p> <p>(d) Azbestul va fi manipulat și evacuat de specialiști calificați și cu experiență.</p> <p>(e) Dacă materialul care conține azbest este depozitat temporar, deșeurile ar trebui să fie plasate în siguranță în recipiente închise și marcate corespunzător.</p> <p>(f) Azbestul evacuat nu va fi reutilizat.</p>
	Gestionarea deșeurilor toxice / periculoase	<p>(a) Depozitarea temporară pe teren a tuturor substanțelor periculoase sau toxice se va face în containere sigure cu indicarea pe etichetă a detaliilor despre compoziție, proprietăți și informații de manipulare.</p> <p>(b) Recipientele cu substanțe periculoase ar trebui introduse într-un container etanș pentru a preveni deversarea și scurgerea.</p> <p>(c) Deșeurile sunt transportate de către transportatori special autorizați în acest sens și sunt evacuate pe teritoriul unei unități autorizate.</p> <p>(d) Vopselele cu ingrediente toxice sau solvenții sau vopsele pe bază de plumb nu vor fi utilizate.</p>
I. Siguranța rutieră și a pietonilor	Pericole directe sau indirecte pentru circulația publică și pietoni prezentate de activitățile de construcție	<p>(a) În conformitate cu reglementările naționale, contractorul va asigura siguranța pe șantier și reglarea traficului aferent construcțiilor. Aceasta include, dar nu se limitează la:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Semnalizare, semne de avertizare, bariere și devieri de trafic: șantierul va fi clar vizibil, iar publicul va fi avertizat cu privire la toate pericolele potențiale. - Sistem de gestionare a traficului și instruire a personalului, în special pentru accesul pe șantier și traficul intens în apropiere de șantier. Asigurarea cu pasaje și treceri sigure pentru pietoni

		<p>în zonele care interferează cu circulația mașinilor de construcții.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ajustarea orelor de lucru la caracteristicile traficului local, de exemplu, evitarea activităților majore de transport în timpul orelor de vârf sau al perioadelor de deplasare a animalelor - Gestionarea activă a traficului de către personal instruit și vizibil pe șantier, dacă este necesar pentru circulația în siguranță și convenabilă a publicului. - Asigurarea accesului sigur și continuu la birouri, magazine și zonele de reședință în timpul activităților de renovare dacă clădirile rămân deschise pentru public.
--	--	---

Anexa 3. Planul de management de mediu și social (PMMS)

Conținut și Format

Planul de management de mediu și social (PMMS) pentru subproiecte ar trebui să contureze măsurile de atenuare, monitorizare și administrative care trebuie luate în timpul implementării proiectului pentru a evita sau elimina impactul negativ asupra mediului. În cazul proiectelor cu risc de mediu intermediar (risc Moderat și Semnificativ), PMMS mai poate reprezenta și un mod eficient de a sintetiza activitățile necesare pentru obținerea atenuării eficiente a impactului negativ asupra mediului (descrierea Planului de management de mediu și social este prezentată mai jos).

Pentru fiecare fază, echipa de pregătire identifică orice impact semnificativ asupra mediului care se anticipează pe baza analizei efectuate în contextul realizării unei evaluări de mediu.

Pentru fiecare impact, trebuie identificate și enumerate măsurile de atenuare. Se fac estimări ale costului acțiunilor de atenuare, repartizat pe estimări pentru instalare (costul investiției) și operare (cost recurent). Formatul PMMS prevede, de asemenea, identificarea responsabilităților instituționale pentru operarea dispozitivelor și metodelor de atenuare.

Un plan de monitorizare poate fi util pentru a ține evidența cerințelor, responsabilităților și costurilor cu monitorizarea implementării măsurilor de atenuare a efectelor asupra mediului identificate în cadrul unei analize incluse în evaluarea de mediu a proiectelor cu risc Moderat. Un format de **plan de monitorizare** este prezentat mai jos. La fel ca PMMS, ciclul proiectului este repartizat în două faze (construcția și exploatarea). Formatul prevede, de asemenea, un câmp pentru informațiile de bază care sunt esențiale pentru realizarea unei monitorizări fiabile și credibile.

(subproiect, locație, descriere)

Elemente de mediu și sociale	Impact	Măsuri de atenuare propuse ¹⁸	Responsabilitatea instituțională pentru atenuare	Costul activităților de atenuare ¹⁹
Perioada de construcție				
<i>Mediul fizic</i>				
Sol	Deșeuri solide	Stabilirea unei metode bine planificate de evacuare fiabilă a deșeurilor/gunoierului pe șantier	Contractor și Inginer de proiect	Costuri incluse în planificare și costuri administrative ale contractorului
Resurse de apă	Poluarea apei	<ul style="list-style-type: none"> - Încorporarea măsurilor de control al eroziunii în timpul lucrărilor de construcție pe șantier - Nu vor fi depozitate uleiuri și combustibili pe șantierul de construcție - lucrări la scară mică - Contractorul NU va efectua lucrări de întreținere, realimentare și curățare a echipamentelor pe șantier, ci la un service autorizat în afara zonei șantierului - În proiectare vor fi prevăzute băi de ulei în zonele de parcare pentru a izola scurgerile de ulei din vehiculele parcate, care s-ar putea deversa în canalele de scurgere 	Inginer de proiect și Contractor Specialist/consultant de mediu și sănătate	Costurile incluse în planificare și costuri administrative ale Contractorului și Costuri de întreținere

¹⁸Activitățile care necesită cheltuieli financiare trebuie să fie incluse în devizul de cheltuieli.

¹⁹ Costul activităților de atenuare este definit de către contractor în articole relevante în documentele de licitație.

		- Deșeurile solide, combustibilii sau uleiurile nu vor fi evacuate în sol, în canalizări sau canale de scurgere		
Calitatea aerului	Poluarea aerului	- Controlul vitezei vehiculelor care intră pe șantier - Construcția denivelărilor de-a lungul drumului în apropiere de șantier - Udarea periodică a căilor de acces și a șantierului de lucru - Întreținerea corespunzătoare a echipamentelor de construcții conform cerințelor producătorului	Inginer de proiect, Contractor, Poliția rutieră	Echipament - costuri incluse în planificare și costuri administrative ale echipamentului contractorului
Mediul biologic				
Fauna și flora				
Mediul social				
Estetica și peisajul				
Comunitățile umane	Perturbarea serviciilor publice	- Proiectarea va încorpora serviciile publice existente și va evita perturbării acestora - Contractorul va genera un plan de management al serviciilor - Contractorul va minimiza daunele aduse serviciilor publice	Inginerul de proiect și Contractorul Prestatorii de servicii publice	Buget în conformitate cu sumele provizorii ale serviciilor
Trafic	Siguranța circulației	- Contractorul va întocmi un plan de gestionare a traficului a fi prezentat spre	Inginer de proiect și Contractor	Costuri incluse în planificare și

		<p>aprobare în vederea abordării următoarelor probleme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inițierea unui program și măsuri de siguranță prin dezvoltarea campanii de sensibilizare și educație pentru lucrători și comunitățile locale - Instalarea semnalizării rutiere corespunzătoare, indicatoarelor de viteză și altor semne de avertizare pe șantier și drumuri de acces - Vehiculele și echipamentele contractantului trebuie să fie în stare de funcționare corespunzătoare și să aibă plăcuțe de înmatriculare - Contractorul va asigura disciplina de circulație auto a angajaților săi și sancționarea celor care nu respectă regulile. - Zonele excavate, terasamentele și zonele periculoase vor fi protejate. - Păstrarea unui jurnal/registru cu detalierea tuturor încălcărilor și accidentelor pe șantier sau asociate activităților de lucru ale proiectului, inclusiv natura și circumstanțele, locația, data, ora, vehiculele exacte și persoanele implicate, acțiunile ulterioare ale poliției, compania de asigurare, familiile, liderii comunitari etc. (inclusiv în timpul etapelor operaționale) 	<p>costuri administrative ale Contractorului</p>
--	--	--	--

Relocare				
Pierderi de venit	Perturbarea afacerii sau mijloacelor de trai	- Existența unui Plan de acțiune pentru relocare pentru soluționarea temporară a perturbării micilor afaceri situate în apropiere (dacă există)	Inițiatorul	
Sănătate și securitate	Poluarea fonică	- Sensibilizarea periodică a lucrătorilor și a rezidenților cu privire la nivelurile potențiale de zgomot - Funcționare controlată a instalațiilor și echipamentelor de construcții. Nu vor fi executate explozii pe șantier	Inginer de proiect și Contractor	Costuri incluse în planificare și costuri administrative ale Contractorului
Situri istorice și culturale				
Securitatea și sănătatea personalului și a populației	Probleme sociale - ocuparea forței de muncă	Utilizarea lucrătorilor locali calificați și necalificați	Contractor și Inginer de proiect	Fără costuri directe, costuri incluse în planificare și costuri administrare ale Contractorului
	Muncitori și navetiști	Contractorul va pune în permanență la dispoziția lucrătorilor instalații sanitare curate și adecvate	Contractor și Inginer de proiect	
	Sănătate și securitate la locul de muncă	- Asigurare medicală și socială pentru toți lucrătorii - Toți lucrătorii sunt echipați cu instrumente de siguranță	Inginer de proiect și contractor	

		corespunzătoare și potrivite și sunt obligați să le utilizeze Asigurarea prevederilor de prim ajutor pentru personal. Șantierul îngrădit, iar la intrare este asigurată securitatea pentru a reduce potențialele accidente și incidente cu implicarea publicului	Specialist/consultant de mediu și sănătate	
	Sănătate și igienă	Contractorul va asigura lucrătorii de pe șantier cu apă potabilă		
Perioada de operare				
<i>Mediul fizic</i>				
Sol	Eroziunea solului	Curățarea periodică și întreținerea/repararea corespunzătoare a structurilor de drenaj	Contractor	Buget normal de întreținere
	Deșeuri solide	<ul style="list-style-type: none"> - Asigurarea cu coșuri de gunoi/recipiente pentru deșeuri în zonele desemnate Colectarea periodică și evacuarea gunoiului de către inițiatorul proiectului - Curățarea canalelor de scurgere a apei de ploaie pentru a reduce la maxim blocarea acestora - Asigurarea cu coșuri/recipiente de colectare separată a deșeurilor biodegradabile și non-biodegradabile la noua construcție. 		
Resurse de apă	Utilizarea resurselor de apă	- Monitorizarea pierderilor de apă și utilizării apei în timpul etapelor operaționale	Inginer de proiect și Contractor	Buget normal de întreținere

		- Instalarea robinete sub presiune care reduc la minimum și timpul de utilizare ” Repararea robinetele și toaletele deteriorate pentru a reduce la minimum pierderile		
	Poluarea apei	- Monitorizarea scurgerilor de ulei și alte scurgeri în garaje, parcări și zonele de livrare - Curățarea regulată a băilor de ulei și a canalelor de drenaj a apelor pluviale	Inspectoratul Ecologic	
Calitatea aerului				
Mediul biologic				
Fauna și flora				
Mediul social				
Estetica și peisajul				
Comunitățile umane				
Situri istorice și culturale				
Securitatea și sănătatea personalului și a populației	Sănătate și canalizare	- Inițiatorul proiectului va furniza instalații de igienizare curate și adecvate pentru navetiști		Fără costuri directe
	Securitate și criminalitate	- Proiectare adecvată cu prevederea instalațiilor de iluminat pentru o securitate sporită - Sensibilizarea lucrătorilor la construcție, localnicilor și securității să fie vigilenți	Contractor și Inginer de proiect	Fără costuri directe

		și să fie atenți la activitățile suspecte din apropierea șantierului		
--	--	--	--	--

Anexa 4. Orientări de mediu pentru contractele de lucrări de construcție

Contractorii sunt obligați să aplice standarde și proceduri tehnice acceptabile pentru mediu în timpul executării lucrărilor de construcție. Toate contractele de lucrări de construcție vor conține următoarele cerințe:

- a) Întreprinderea măsurilor de precauție împotriva influenței negative asupra mediului, a oricărei daune sau pierderi pentru mediu prin măsuri de prevenire sau de suprimare (unde este posibil) în locul măsurilor de lichidare sau atenuare a consecințelor negative.
  - b) Respectarea legislației și normelor naționale și locale de protecție a mediului. Identificarea specialiștilor responsabili de implementarea activităților de protecție a mediului conform instrucțiunilor și indicațiilor primite de la agențiile de construcție și proiectare sau de protecție a mediului.
  - c) Depozitarea și evacuarea deșeurilor provenite din construcție în conformitate cu reglementările naționale și cu PMM a subproiectului (specific locației)
  - d) Reducerea la minimum a emisiei de praf pentru a evita sau minimiza consecințele negative care influențează calitatea aerului.
  - e) Asigurarea trecerii pietonale, a drumurilor și accesului la locurile publice.
  - f) Asigurarea cu senzori giratorii temporare și ușor de instalat pentru siguranță și conveniență.
  - g) Prevenirea sau minimizarea vibrațiilor și zgomotului produs de vehicule în timpul activităților explozive.
  - h) Minimizarea daunele și asigurarea recuperării vegetației.
  - j) Protejarea apelor de suprafață și subterane împotriva poluării solului.
- Orientări de mediu pentru contractele de lucrări de construcție.

Anexa 5. Cerințe și măsuri de manipulare a azbestului

Măsuri organizatorice

Înainte de a începe lucrul și chiar înainte de a depune o ofertă care implică lucrul cu materiale care conțin azbest, angajatorul trebuie să întreprindă o serie de măsuri. Prin planificarea și pregătirea atentă a procedurilor de lucru, angajatorul poate evita expunerea lucrătorilor la riscuri, de exemplu, ca urmare a improvizării sau perturbării procesului de lucru, asigurând astfel baza și condițiile necesare pentru finalizarea în condiții de siguranță a lucrărilor.

Cele mai importante măsuri sunt:

- informarea autorităților,
- evaluarea riscurilor și
- planurile de lucru.

În plus, angajaților trebuie să li se ofere posibilitatea de a face un control medical. Mai mult, înainte de începerea lucrărilor de demolare și renovare, companiile ar trebui să prezinte dovezi că dispun de expertiza necesară în acest sens.

Cu cât angajatorii și lucrătorii acestora sunt mai conștienți în privința regulilor, cu atât mai ușor și respectiv, mai economic, vor fi îndeplinite lucrările.

Instrucțiuni lucru

Instrucțiunile de lucru reprezintă o componentă indispensabilă a pregătirii personalului. Acestea subliniază riscurile pentru lucrători și explică măsurile de protecție necesare.

În timp ce planul de lucru se adresează în primul rând supervizorilor, instrucțiunile de lucru sunt destinate lucrătorilor înșiși, identificând riscurile, măsurile de protecție corespunzătoare și comportamentul așteptat al lucrătorilor. Informațiile referitoare la locul de muncă și sarcinile lucrătorilor permit acestora să acționeze în siguranță, în deplină conștientizare a riscurilor.

Instrucțiunile de lucru trebuie formulate în mod concis și clar, astfel încât toți angajații să le poată înțelege. Acestea trebuie să fie afișate la locul de muncă, într-un loc de unde sunt clar vizibile. Personalul trebuie să respecte instrucțiunile de lucru ale angajatorului. Instrucțiunile trebuie să ofere informații despre:

- tipul muncii și sarcinile specifice;
- materialele periculoase care conțin azbest;
- echipamentul individual de protecție;
- măsurile de protecție și de igienă necesare;
- care sunt acțiunile în cazul producerii unei avarii, accident și altor situații de urgență;
- care sunt pașii de urmat în cazul deșeurilor

În cazul sarcinilor simple, aceste informații pot fi incluse în planul de lucru, înlocuind astfel instrucțiunile de lucru.